

PERSONIX

oglinzile rețelei
de reputație
dezvăluie până
și mizeria
lustruită
dinăuntru.

O Rețea de Reputație Descentralizată, de Necenzurat și Incoruptibilă
un succes evolutiv al statului

Personix — Schimbare fără compromis

O rețea de reputație descentralizată, necenzurabilă și incoruptibilă

© 2025–2026 Pavel Kudrna, Praga

Versiunea 6 (2026-05-21)

Prima versiune iunie–noiembrie 2025; rescrisă aprilie–mai 2026.

Cules în $\LaTeX$ (Tectonic) folosind Palatino și Helvetica Neue.

A5 landscape (210 × 148 mm).

Licențiat sub **Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)** — creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/. Elementele rezervate, depozitul sursă și o notă despre instrumentele de producție sunt enumerate la sfârșitul cărții.

Contents

Introducere	7
Despre ce este această carte?	9
Premise esențiale ale schimbării	17
Premise esențiale ale schimbării	17
Instrumentul	28
Rețea socială bazată pe reputație	28
De ce rețeaua este necenzurabilă	52
Răspuns la îndoielile evidente	54
Dependența de tehnologie	54
Arunc banii pe fereastră publicând în rețea?	54
Ce se întâmplă dacă cineva își creează mai multe identități?	56
Nu poate un om bogat pur și simplu să „cumpere” mai multe identități (sau să creeze comunități virtuale)?	59
Ce facem cu profitorii care vor doar să citească și nu dau nimic comunității?	62
Neutralitatea financiară	63

Caracterul voluntar, responsabilitatea și libertatea	65
Comutatorul libertate–totalitarism (și delegarea)	66
Problema oracolului — puntea dintre lumea digitală și cea fizică	72
Cum funcționează verificarea	76
Consensul și procesul de verificare	76
Roles in the verification transaction and authorities	82
Privire de ansamblu asupra rolurilor	82
Emitentul	84
Autoritatea	84
Verificatorul	88
Subiectul	90
Observatorul	93
Mecanismul: marca de timp și codul de provocare	93
Poanta: nu ai nevoie de observatori reali	95
Delegarea	95
Comunicarea între roluri	101
Contractul social emergent — politica (policy)	101
Furnizarea de informații despre tine însuți	105

Crimă și pedeapsă	106
Crimă și pedeapsă	106
Urmărește banii	118
Urmărește traseul banilor	118
Punctul slab al statului — banii	118
Proposed transition to the state's successor	120
Evoluție, nu revoluție	120
Patru instrumente care se susțin reciproc	122
Sistem fiscal simplu — momeala de intrare	123
Registrul electronic al cheltuielilor (ESR)	123
Alocarea taxelor de către cetățean — greutatea deciziei	125
Platformă de negociere cu statul — pârgăhia	129
Cetățenie fără carte de identitate	131
Suprapunere și reversibilitate	134
Concluzie	137
Calea există	137
Mulțumiri	139
Inspirație	139

Recenzie și feedback	139
Instrumente	139

Glosar	142
---------------	------------

Glosar	142
------------------	-----

Introducere

Simți că te poți baza pe stat?

Refuz să accept, atunci când mi se face o nedreptate evidentă mie, familiei mele sau cuiva din comunitatea mea (vătămare fizică, fraudă, restricție nejustificată, ...), iar statul răspunde: da, este o nedreptate, dar nu întreprinde nimic în privința asta, altfel vei avea o problemă și mai mare cu noi. O asemenea stare de lucruri este bolnavă, iar oamenii care o acceptă sunt complici.

Rezultatul este înstrăinarea reciprocă, joaca de-a comunitatea, joaca de-a statul și o destrămare tot mai adâncă a societății, cu promisiunea unor conflicte serioase ce vor urma.

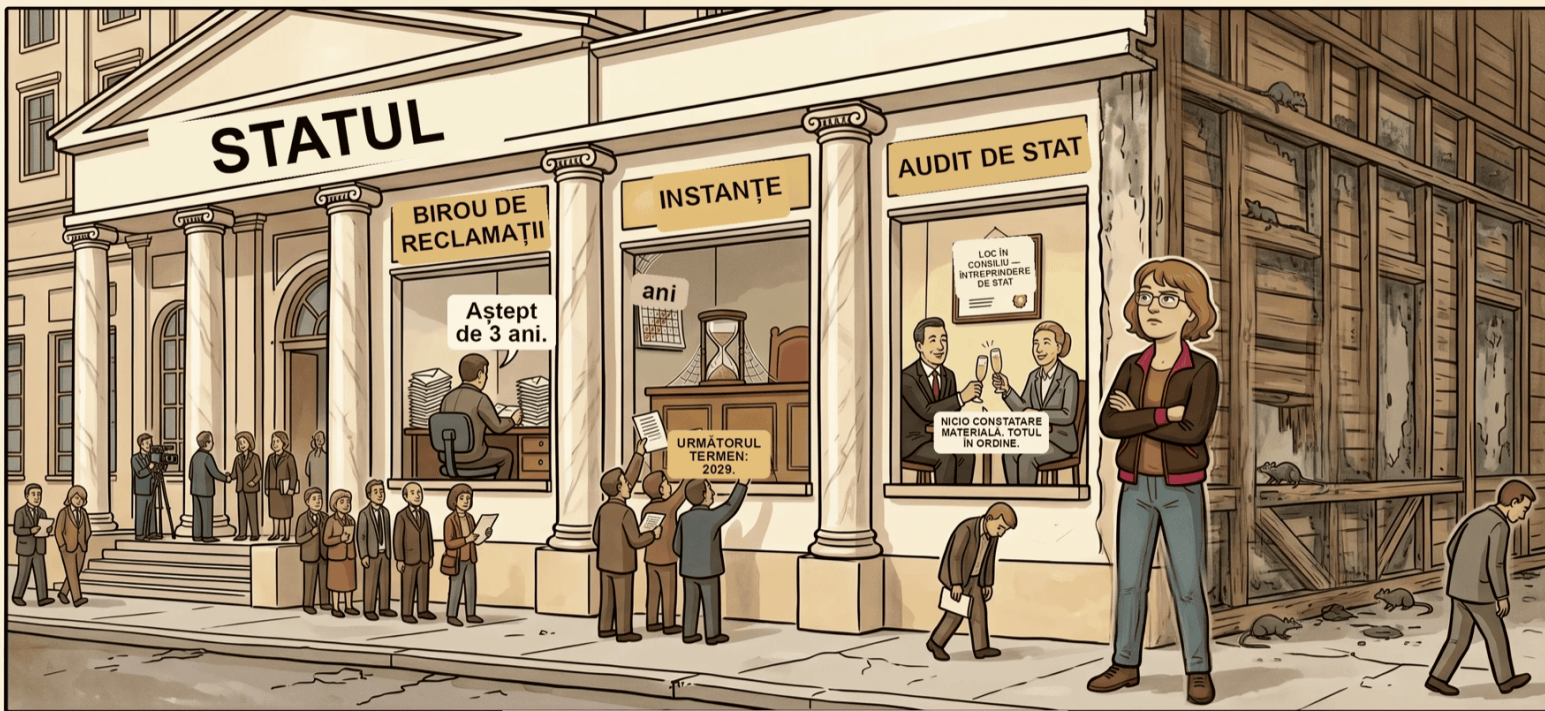
Ține statul pasul cu ritmul schimbărilor tehnologice și sociale sau preferă să pună o interdicție?

Aș putea să mă prefac că voi trata stagnarea, incompetența și corupția drept declarata stabilitate a statului de drept și a tradiției, dar nu mai vreau. M-aș minți pe mine și te-aș minți pe tine.

Simți condescendența funcționarilor și a reprezentanților aleși atunci când îndrăznești să critici ceva pentru care plătești?

Refuz să consider că oamenii din societate sunt nedemni să contribuie la formarea regulilor la scara întregii societăți doar pentru că nu excelează la acele soft skills care sunt astăzi singura condiție suficientă pentru a deveni reprezentant ales în instituțiile codificate de stat. Am încredere că marea majoritate se pot îngriji de ei înșiși, de cei dragi și de comunitatea lor — și că văd în asta o parte din filozofia lor de viață. Cei mai mulți dintre oamenii pe care i-am cunoscut în jurul meu sunt așa.

Dar am întâlnit și niște nemernici de-a dreptul, care erau nemernici tocmai pentru că știau să joace jocul — jocul în care comunitatea nu are voie să le dea feedback, în care statul îi protejează ca nimeni

Refuz să accept asta.

să nu tulbure ordinea care ar amenința însăși esența statului: asigurarea unui trai ușor pentru cei de la etajele superioare ale ierarhiei puterii și ale ierarhiei instituțiilor sale. Feudalismul a fost înlocuit de domnia populiștilor și a elitiștilor.

Îți place când alții îți spun cum să-ți trăiești viața?

Nu accept starea actuală de lucruri ca pe un dat perfect și definitiv. Trebuie să fiu responsabil în felul în care mă port, și totuși mă enervez când cineva îmi spune ce valori corecte ar trebui să am. Tu cum stai?

Despre ce este această carte?

Imaginează-ți o rețea socială de reputație în care oricine dorește își poate crea propriile chei pentru ea (își poate crea identitatea), poate fi invitat de membrii comunității sale sau se poate aventura pe cont propriu. Îți construiești reputația și te folosești de datele utile despre reputația altora atunci când ai nevoie. Îți cauți sprijinul comunității când se întâmplă o nedreptate — îți expui cazul și oferi ce ai despre subiect, iar comunitatea aruncă o privire, decide în funcție de relevanță dacă să transmită mai departe altora și cum să-l sancționeze pe făptaș.

Toată această cărtică este despre ce trebuie să existe sub capotă pentru ca lucrurile să funcționeze atât de simplu pe dinafară. Dacă rămâi cu mine, îți promit că o lume care acum poate părea complexă și greu de înțeles în multe privințe ți se va deschide ca fiind mai inteligibilă și mai limpede. Vei vedea că multe lucruri rele pot fi așezate astfel încât să nu mai fie atât de nedrept de profitabile pentru cei care fac rău. Și nu este un instrument de care ar trebui să fii lipit online tot timpul — e de ajuns să te folosești de el când simți că ai nevoie.

Îți mai promit că aranjamentul descris aici va fi resimțit ca mai apropiat de motivațiile reale ale oamenilor și că nu are nevoie să-i remodeleze în numele vreunui -ism.

Și, în fine, vom arăta cum să gestionăm o tranziție nerevoluționară către o stare în care comunitățile redevin unități sociale pe deplin funcționale și nu mai trebuie doar să se prefacă.

■ **Articolul tehnic**

Această carte este un însoțitor explicativ al articolului tehnic original „*Decentralized Reputation Network: A Framework for Voluntary and Uncorruptible Societal Organization*” (Pavel Kudrna, 2026). Dacă te interesează descrierea formală a arhitecturii, algoritmul de selecție a verifcatorilor și justificarea mecanismelor economice, îți recomand să începi de acolo.

■ **Capitolele se construiesc unul pe altul**

Cartea este scrisă ca un argument continuu — fiecare capitol se sprijină pe cel dinainte. Conceptele introduse într-o parte sunt folosite în părțile ulterioare, inclusiv în note de subsol. Nu recomand citirea în altă ordine.

Pentru cine este această carte?

În pofida formatului său prietenos vizual, publicul-țintă principal este cititorul mai specializat, preocupat de principiile posibilelor aranjamente socio-economico-politice ale societății umane. Până să ajung într-un punct în care aş putea explica întreaga materie accesibil celui mai larg public mai este o cale lungă de construire a unei strategii complete de comunicare.

Sunt bucuros să primesc sugestii despre cum să fac această mică lucrare, sau orice ediții revizuite ulterioare, mai ușor de înțeles.

Avertisment

Nu știu cine ești, câți ani ai sau prin câte promisiuni încălcate a trebuit să treci în viața ta. Eu am terminat cu făcutul lor aici. În schimb, vreau să te avertizez că singurul rezultat al celor ce afli aici poate fi realizarea că, probabil, nu există o cale prin care altcineva să facă curat în mizeria de azi în locul tău. Eu descriu doar un cadru/instrument care ar putea face curățenia mai simplă și mai transparentă. Pe baza lui voi încerca să pregătesc un experiment/o simulare socială, să repar eventualele defecte sau să îngrop de tot ideea, dacă se dovedește că are fisuri fundamentale de proiectare.

O rugămintă

Aș aprecia profund dacă, și după ce termini această carte, ai păstra o minte deschisă față de idei și ai urmări încotro merge și cum rezistă la critica de fond. Aș aprecia și mai mult implicarea ta ulterioară — încercarea de a sparge principiile de echilibru propuse cu propriile tale idei și, astfel, de a testa mai bine cât de pregătit este sistemul pentru comportamentul uman real.

Mai e ceva sub capotă. Rămâi cu mine.

Fără tine și fără implicarea ta, ideea rămâne o teorie într-un sertar. Fără tine și fără contribuțiile și donațiile tale financiare, nu vom putea împinge proiectul către un experiment social real și, deci, către o pregătire reală. Fără tine și fără critica ta de fond, vom stagna acolo unde suntem acum, sau ne vom lăsa înghițiți de sfântul graal al centriștilor — totalitarismul absolut și ireversibil. Depinde de noi ce cale alegem, sau dacă stăm deoparte.

Provocarea

Nu-ți punem tocmai o povară ușoară pe umeri. Deja duci costurile unei societăți gestionate cu risipă prin manuale ocultist-descântătoare care pretind că societatea se conduce cel mai bine centralizat — iar eu am tupeul să-ți cer și mai mult și să merg împotriva acestor tendințe. Îmi dau seama că va trebui să trecem prin prăbușirea celei mai mari scheme piramidale din istorie — sistemul de pensii de tip pay-as-you-go — fără a lăsa mai multe generații să moară de foame.

Și totuși îți cer, în ciuda tuturor acestor lucruri: hai să le predăm în sfârșit copiilor noștri o lume mai bună și să lăsăm în urmă o moștenire, aceea că am reușit acea schimbare. Deblocarea creșterii economice ar putea fi o soluție parțială la impasul care se profilează la orizont. Le vom putea spune apoi urmașilor noștri că a fost o aventură pe cînste și că nu a fost în zadar.

O lume mai bună merită efortul.

■ Problema

Doar libertatea echilibrată de responsabilitatea directă poate debloca cu adevărat un potențial enorm, pe care lumea nu l-a văzut niciodată.

Intră. Planurile sunt întinse.

Premise esențiale ale schimbării

Premise esențiale ale schimbării

Premisa fundamentală a schimbării în bine este ca subordonatul să devină superior — sau cel puțin partener egal. Asta înseamnă preluarea celor mai critice agende care definesc raportul de superioritate și de subordonare. Aceste agende se sprijină pe dovezi de apartenență la comunitățile care alcătuiesc cetățenii statului. Ele sunt informația și verificabilitatea ei de către o autoritate cu reputație substanțială în cadrul acelor comunități.

Pentru a depăși sistemul actual, am ajuns la cinci premise pe care apoi le explic în felul în care le înțeleg eu. Ne putem gândi la aceste premise ca la stâlpii care susțin construcția sistemului descris în restul cărții. Am ales stâlpii inițial după propria preferință și, raționând cu ei, am rafinat treptat felul în care înțeleg fiecare dintre ei până la forma de mai jos.

Să parcurgem acești cinci stâlpi unul câte unul.

CONDIȚII PENTRU SCHIMBARE

VOLUNTARIAT

VOLUNTARIAT

Decid singur
pentru mine.

ORGANIZARE

ORGANIZARE

Împreună, nu
sub nimeni.

REZILIENȚĂ

REZILIENȚĂ

Nu poate fi
cenzurat.

CONSENS

CONSENS

Compromis
prin presiune.

INCORUPTIBILITATE

INCORUPTIBILITATE

Nu poți
cumpăra pe
toată lumea.

Fără acești cinci piloni, orice schimbare e doar timp ars.

■ Caracterul voluntar

În cazul nostru, caracterul voluntar înseamnă că nu sunt obligat să particip la funcționarea rețelei de reputație descentralizate. Nu pot însă pretinde un drept formulat pozitiv, acela ca rețeaua să nu înregistreze informații despre mine — dacă informații despre mine ajung sau nu în rețeaua de reputație depinde exclusiv de mine, de comportamentul meu, de faptele mele și de responsabilitatea mea.

Voluntar — până te ajunge din urmă responsabilitatea.

■ Organizarea

Un singur individ nu poate sparge sistemul, motiv pentru care statul controlează asocierea oamenilor ca modalitate de a preveni activități care i-ar putea amenința structura și funcționarea. Nu contează dacă oamenii se organizează pentru sau împotriva. Prin organizare este posibilă atenuarea impactului pedepselor exemplare atunci când cineva îndrăznește să schimbe statul împotriva voinței lui.

Să nu ne stabilim scopuri comune, dar putem parcurge împreună o parte din drum. Cea mai firească formă este asocierea în comunități — dar acestea trebuie să aibă toate instrumentele de care au nevoie ca să nu rămână doar o joacă de-a comunitatea.

■ Reziliența

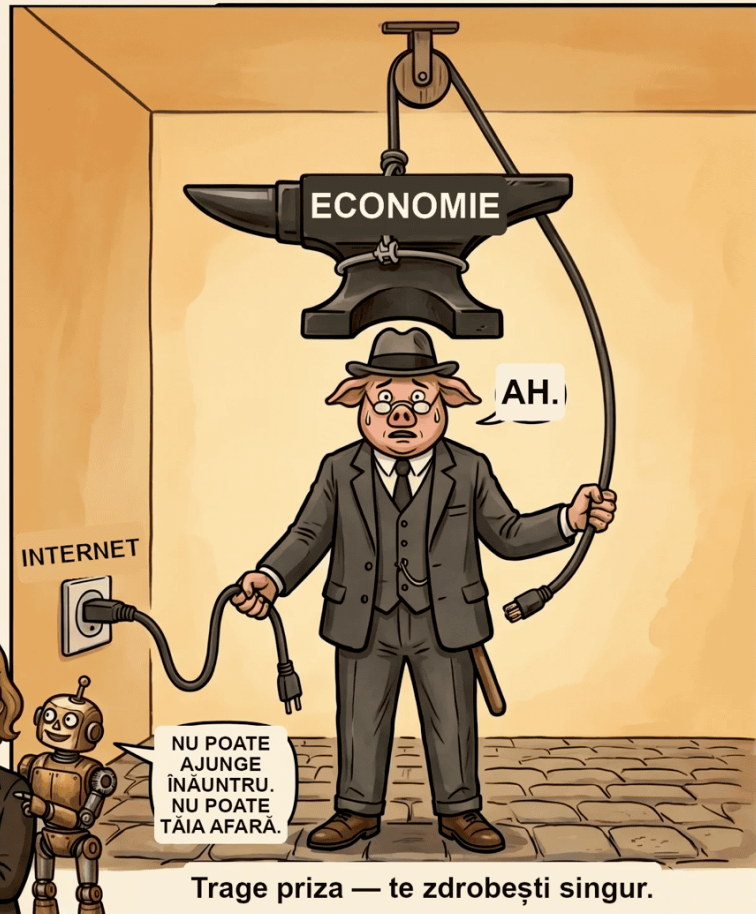
Calea aleasă spre schimbarea statului — sau spre tranziția către succesorul lui — nu trebuie să depindă de permisiunea statului. Instrumentele și modurile în care sunt folosite trebuie să fie cât mai necenzurabile cu putință. Pe scurt, costul cenzurării lor trebuie să fie astronomic. Fără asta, întregul efort nu e decât ardere de timp și de energie vitală.

CONDIȚIA 2 DIN 5: ORGANIZARE

Un individ nu poate sparge sistemul. O comunitate poate.

CONDIȚIA 3 DIN 5: REZILIENȚĂ

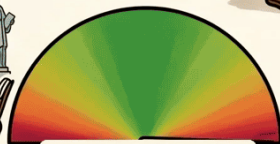
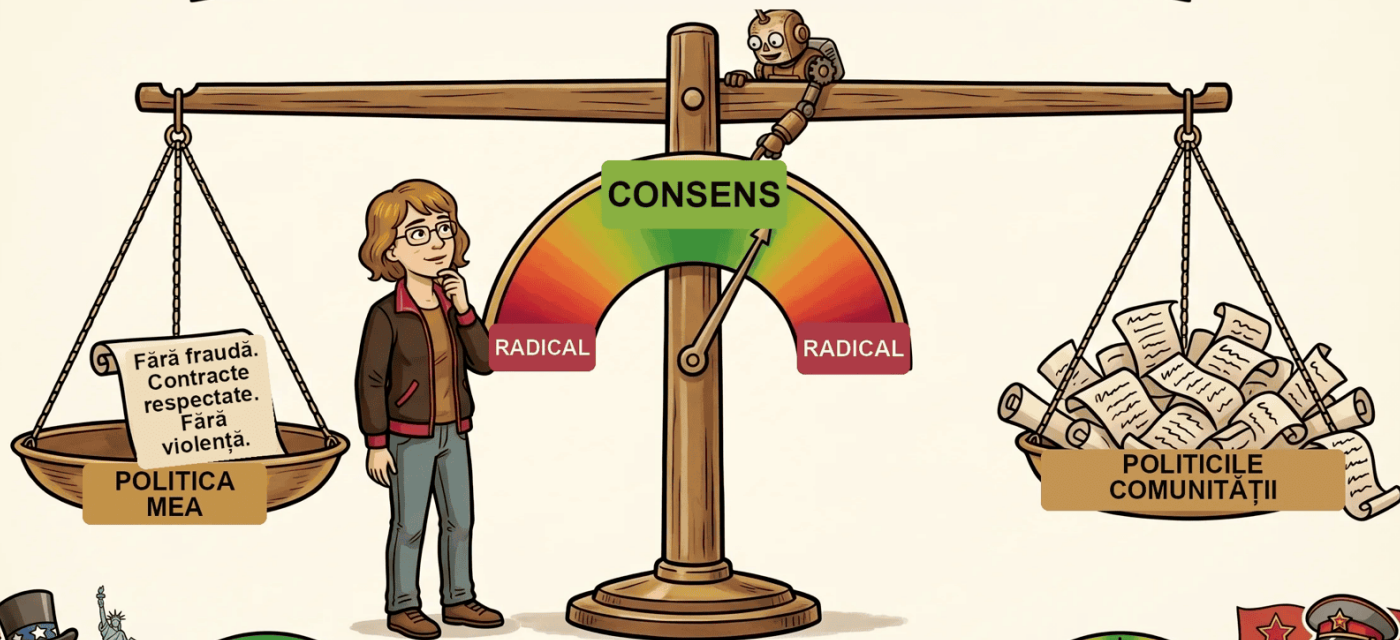
NICIO PERMISIUNE DE CERUT. NICIO PRIZĂ DE TRAS.

■ Consensul

Soluția propusă trebuie, prin însăși natura ei, să conțină un mecanism de negociere a consensului, precum și o componentă represivă pentru cazurile în care consensul este încălcat. Nu trebuie să fie un acord voluntar de tip câștig-câștig. Este suficient dacă împrejurările și presiunea socială asigură compromisul în interiorul unei comunități și între comunități.

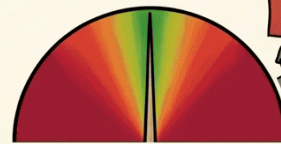
RĂMÂI ÎN LIMITE — NU UN RADICAL.

Poți să diferi. Doar nu prea mult.

SOCIETATE
LIBERĂ

Zona de toleranță se întinde
odată cu libertatea culturii.

CONDIȚIA 4 DIN 5: CONSENS SOCIETATE AUTORITARĂ

CONSENSUL ESTE O ZONĂ DE TOLERANȚĂ, NU UN ACORD UNANIM.

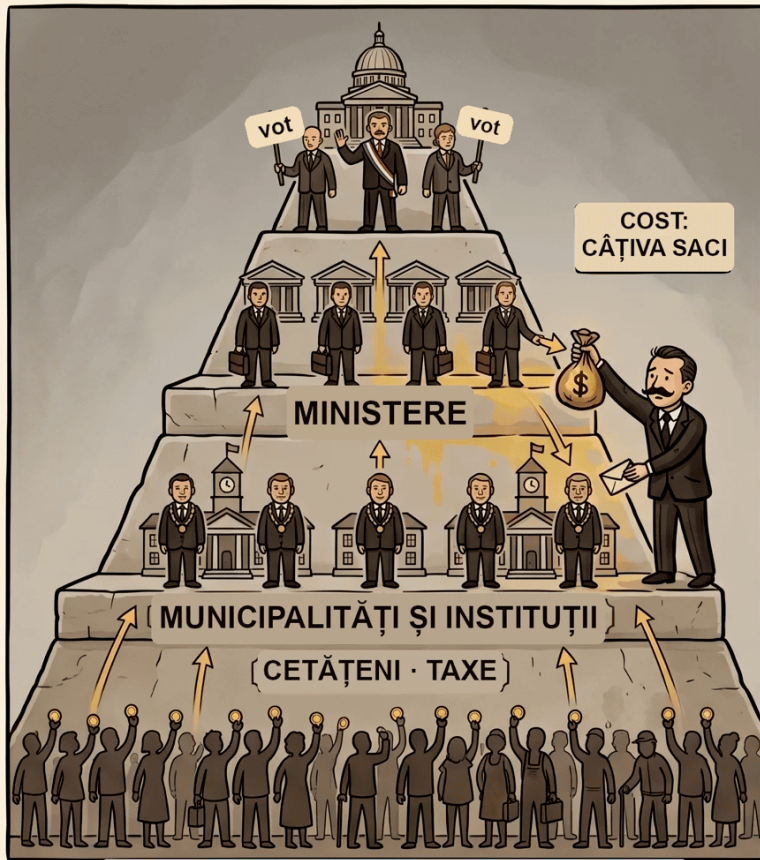
Incoruptibilitatea

Necenzurabilitatea apără sistemul din exterior. Dar o rețea de oameni poate putrezi și din interior — o autoritate este capturată, o regulă declarată este abandonată pe tăcute, participanții sunt cumpărați în liniște. Necenzurabilitatea ar fi o victorie goală dacă oamenii din interior ar putea fi corupți fără consecințe.

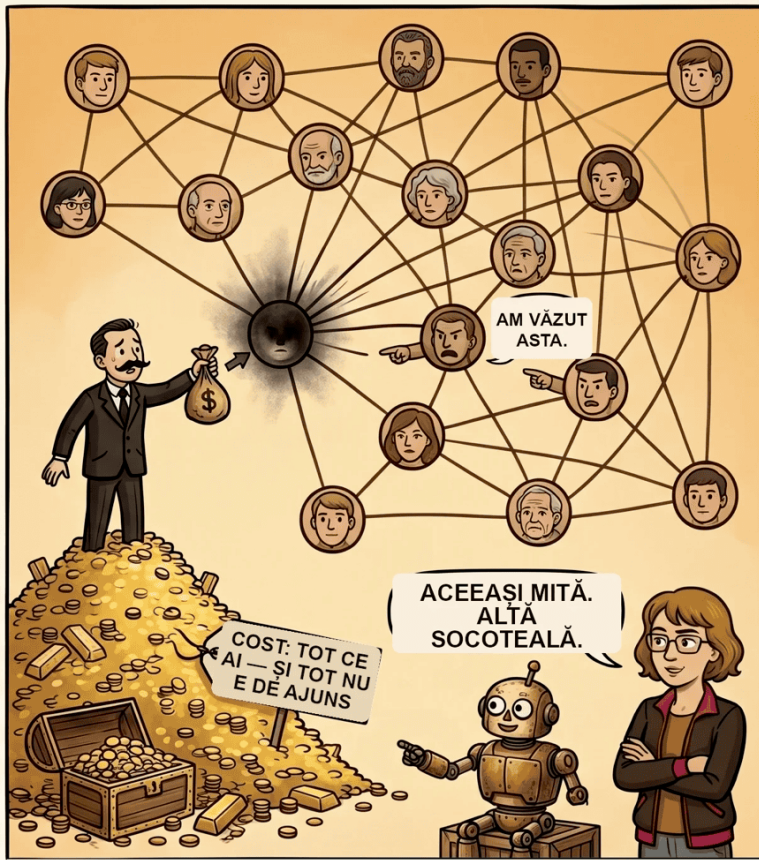
Incoruptibilitatea nu este rezultatul unui singur truc iscusit. Ea se naște din **mai multe principii ale proiectului propus lucrând împreună** — presiunea împotriva corupției este distribuită de-a lungul arhitecturii, iar părțile individuale se întăresc reciproc. Cum se realizează exact acest lucru vom arăta treptat — în descrierea instrumentului, în verificare și în capitolul despre pedeapsă. La final vom recapitula tot ce a fost construit.

Incoruptibilitatea este în același timp o premisă a proiectului și o proprietate emergentă a rezultatului. Este a doua linie defensivă — cea orientată spre interior — și, fără ea, Reziliența nu este decât jumătate de scut.

CONDIȚIA 5 DIN 5: INCORUPTIBILITATE

Mituiește câteva etaje de sus — baza plătește oricum.

Mituiește pe unul — își pierde reputația pentru totdeauna. Mituiește pe toți — dai faliment primul.

CORUPȚIA ARE UN PREȚ. ÎN REȚEA E PREA MARE.

Instrumentul

Rețea socială bazată pe reputație

Pentru a produce schimbarea, avem nevoie de un instrument proiectat cu grijă. Mai întâi îl vom schița pe scurt; în capitolele următoare vom examina fiecare parte în detaliu și vom adăuga mai multe. Imaginează-ți o rețea socială necenzurabilă, globală, descentralizată, în care ți-ai putea crea și administra în siguranță identitatea-proxy — o așa-numită Identitate Descentralizată (DID). Un DID este o identitate digitală pe care o crezi și o controlezi tu însuși, fără dependență de vreo autoritate centrală. Nimeni nu ți-o poate lua sau falsifica, pentru că este semnată criptografic cu cheia ta privată (sau cu mai multe chei, prin multisig).

Notă

O implicație este că o astfel de identitate ar putea înlocui treptat actele de identitate emise de stat — dar despre asta mai multe în capitolul despre tranziție.

Într-o astfel de rețea, ai putea raporta prin identitatea ta că cineva ți-a produs un prejudiciu (și, mai târziu, eventual, că l-a remediat sau a fost silit s-o facă). Pentru ca acest feedback — îndreptat spre cel care a produs prejudiciul — să aibă valoare ca sursă relevantă, introducerea informației în rețea trebuie să coste timp, energie și bani — iar pe deasupra trebuie produsă și o dovadă verificabilă pentru ceilalți că nu este vorbă în vânt.

IDENTITATEA TA, CHEILE TALE, REGULILE TALE

O CREEZI TU ÎNSUȚI

CHEIE PRIVATĂ — semnează în numele tău. Doar tu o deții. Nu o împărtăși niciodată.

CHEIE PUBLICĂ — verifică semnăturile tale. Vizibilă în rețea.

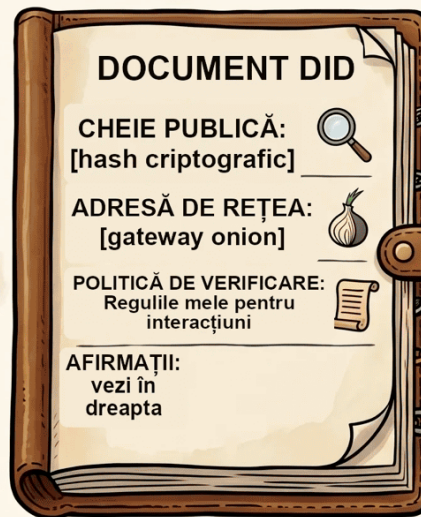

Fără birou de înregistrare. Fără formular guvernamental. Fără aprobarea vreunei companii. O generezi singur.

ACT DE STAT — REVOCABIL: statul îl poate anula oricând.

DOCUMENTUL TĂU DID

Aceasta este identitatea ta publică. Oricine o poate citi. Doar cheia TA privată îi poate semna modificările.

Niciun stat nu poate revoca asta.

DID — IREVOCABIL: doar cheia ta privată poate semna modificări.

AFIRMAȚII — FAPTE VERIFICATE DESPRE TINE

CETĂȚENIE: Republica Cehă — verificată de Notarul Municipal

EDUCAȚIE: MSc Informatică — verificată de Rețeaua Absolvenților Universității

PROPRIETATE: Proprietar al apartamentului #42 — verificat de Registrul Comunității Locale

MARTOR PASIV: A ignorat o faptă rea — politică nerespectată — depus de Martorii din Cartier

FRAUDĂ: A înșelat un vecin de economii — depus de Curtea Comunității Locale

Afirmările sunt declarații verificate. Cele bune și cele rele. Autoritățile își pun reputația în joc pentru ele.

Identitatea ta. Cheile tale. Regulile tale. Fără nicio permisiune.

Citirea informației ar fi ușoară și relativ ieftină, dar crearea unei înregistrări individuale ar fi costisitoare și pretențioasă. Scrierea ar urma un protocol clar, în care calculul conform algoritmului ales determină strict cărui DID să i se ceară verificarea informației transmise și cum să se procedeze astfel încât participantul selectat să prelucreze informația în numele tău, s-o publice și să devină verificadorul ei.

Algorithm vs radicalism

Selecția algoritmică a verificatorilor asigură că editorii de informație neradicali vor menține în timp un echilibru aproape neutru între costurile informației publicate și recompensele pentru verificare.

PUBLICAREA COSTĂ TIMP, ENERGIE ȘI BANI

A SCRIE ÎN REȚEA NU E NICIODATĂ GRATIS — A CITI ESTE

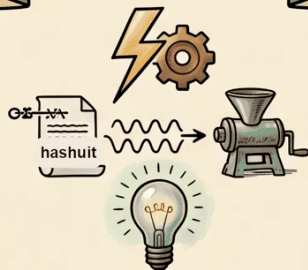
TREI CANALE — TOATE TREI SUNT REALE

TIMP

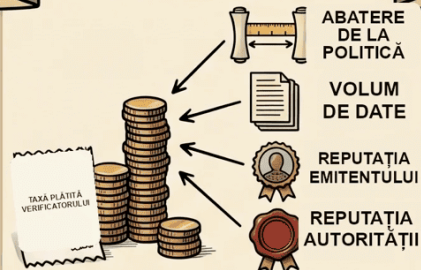
aștepti cât algoritmul alege un verificador, iar verificadorul îți citește înregistrarea.

ENERGIE

semnare, hashuire, verificare — fiecare pas e calcul real și electricitate reală.

BANI

cu cât stă afirmația ta mai departe de politica vericatorului, cu cât e mai mare înregistrarea și cu cât e mai puțin de încredere emitentul sau autoritatea lui — cu atât mai mare taxa.

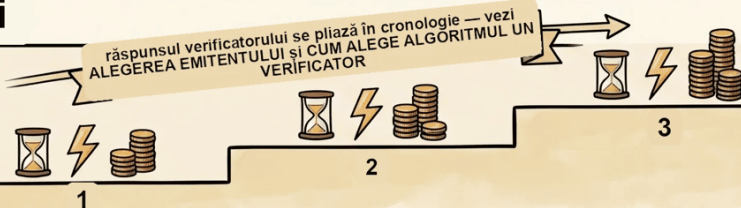
CE SE ÎNTÂMPLĂ MAI DEPARTE

Lanțul de verificare în trei pași — vezi CUM ALEGE ALGORITMUL UN VERIFICATOR, CUM RĂSPUNDE VERIFICATORUL, ALEGEREA EMITENTULUI De ce scrisul scump protejează reputația — mai târziu în capitol

zgomotul e scump. (Semnalul e valoros. De aceea rețeaua taxează scrisul, nu cititul.

cost pe iterații

FIECARE REÎNCERCARE COSTĂ MAI MULT

fiecare respingere sau re-aruncare adaugă la cronologia pe care o înghite algoritmul — iar încercarea următoare e mai scumpă pe toate cele trei canale.

asimetria cititului

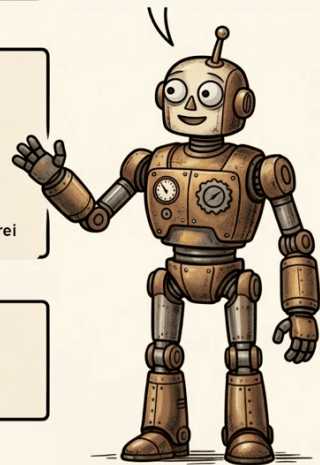
CITITUL E IEFTIN

gratis de interogat

oricine poate citi reputația și înregistrările — doar scrisul costă. Asimetria este designul.

SCRISUL COSTĂ — CITITUL NU. ASIMETRIA E ESENȚA.

Să vedem cum selectează algoritmul un verificador.

■ Algoritm

Selecția algoritmică alege în mod nedeterminist un verificador diferit (sau un set de verificatori posibili) pentru informații diferite. Un hash (o funcție matematică unidirecțională care produce o „amprentă” unică din orice intrare — ca amprenta unui document) al documentului DID complet determină poziția pe un inel de hash consistent și selectează candidații de verificatori.

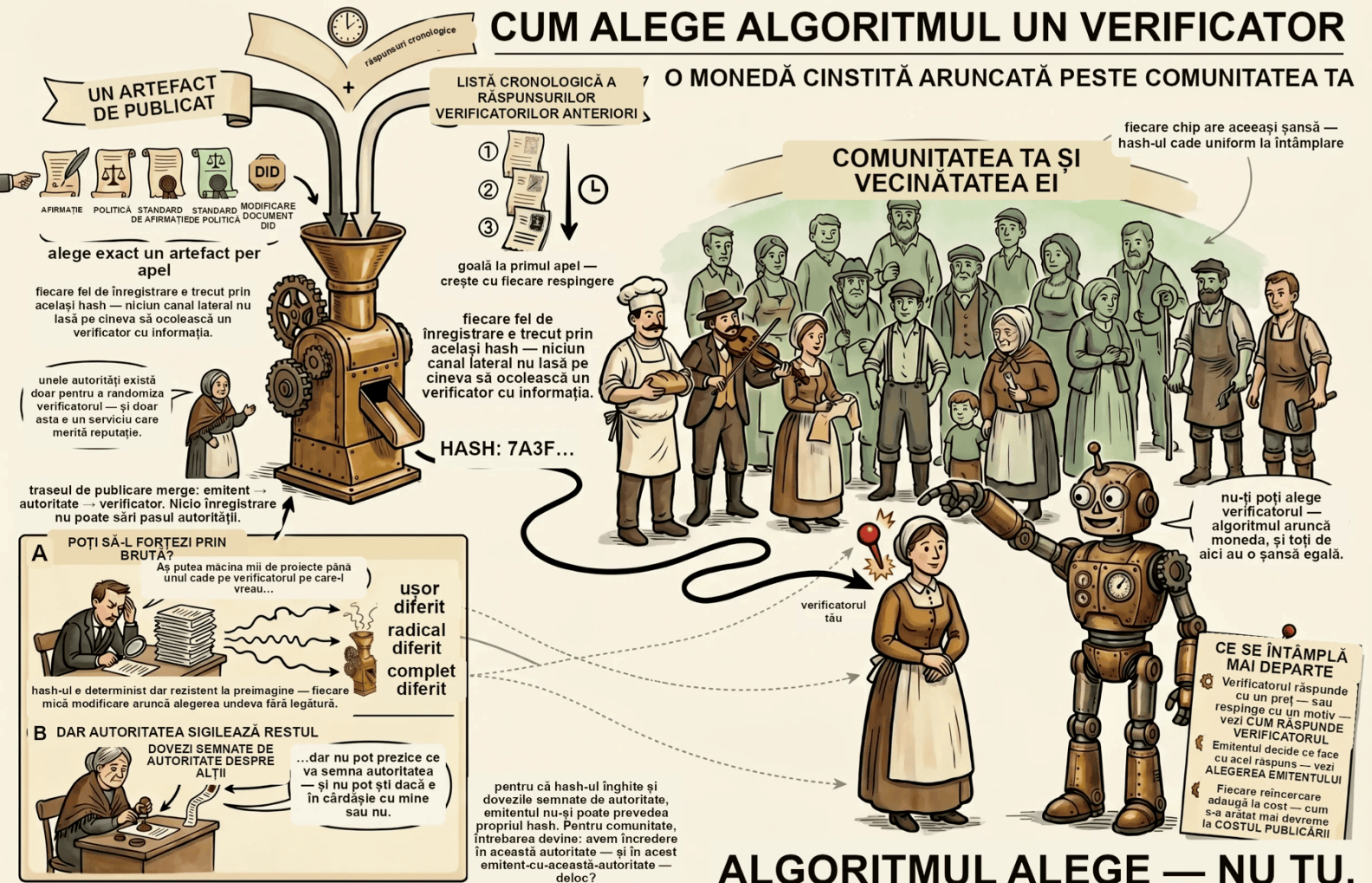
$$\text{verifier_DID} = \text{hash}(\text{DID_document})$$

Pe scurt: algoritmul îți ia întregul document DID, calculează din el o amprentă, iar acea amprentă îți determină verificadorul.

Cu primul verificador pe care îl selectează algoritmul, tu, ca editor, s-ar putea să nu reușești — reputația ta sau setările declarate s-ar putea să nu îndeplinească cerințele lui. Ai continua algoritmic căutarea următorului, efectuând o nouă iterație recursivă, care îți atribuie un alt verificador. Cu fiecare pas, „distanța” până la verificadorul-țintă crește, la fel și metadatele însoțitoare care trebuie publicate. Pe măsură ce datele cresc, costurile urcă în mod firesc (nu doar din cauza dimensiunii inițiale a afirmației, ci și din cauza metadatelor care se acumulează la fiecare respingere). Informația credibilă trece mult mai ușor decât capriciile fără sens. Depinde de fiecare cât de mare este prețul pe care e dispus să-l suporte și cât de mult contează înregistrarea pentru el — radicalismul e garantat că devine scump.

CUM ALEGE ALGORITMUL UN VERIFICATOR

O MONEDĂ CINSTITĂ ARUNCATĂ PESTE COMUNITATEA TA

CUM RĂSPUNDE VERIFICATORUL

ACCEPTĂ CU UN PREȚ — SAU RESPINGE CU UN MOTIV

verificatorul cântărește
patru lucruri înainte să
răspundă.

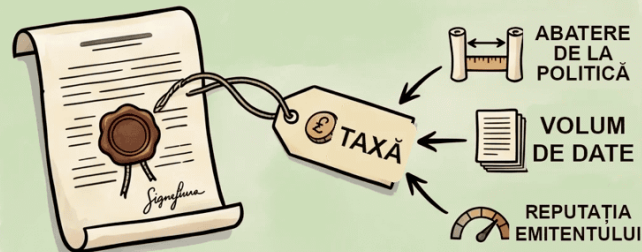

RESPINGE — CU UN MOTIV

- reputația emitentului e prea scăzută pentru mine
- autoritatea din spatele acestei înregistrări nu e una în care am încredere
- politica emitentului e prea departe de a mea ca să fie puncte
- documentul însuși nu trece regulile politicii mele

verificatorul notează DE CE — răspunsul lui se întoarce în încercarea următoare.

ACCEPTĂ — CU UN PREȚ

verificatorul e de acord să publice — dar prețul reflectă cât de departe stă afirmația de politica lui, cât de multe date poartă și cât de demn de încredere este emitentul.

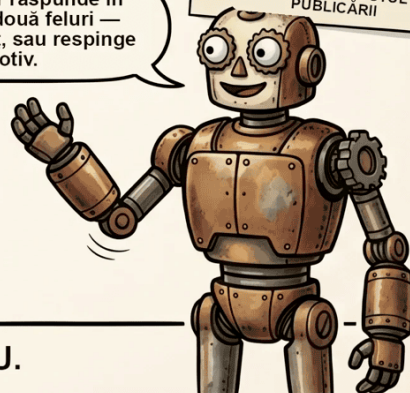
răspunsul verificatorului se adaugă la lista cronologică — cum s-a arătat la CUM ALEGE ALGORITMUL UN VERIFICATOR

orice ar spune verificatorul, răspunsul lui devine intrare pentru apelul următor.

fiecare verificator răspunde în unul din aceste două feluri — acceptă cu un preț, sau respinge cu un motiv.

CE SE ÎNTÂPLĂ MAI DEPARTE

- Emitentul decide ce face cu acest răspuns — vezi ALEGEREA EMITENTULUI
- Fiecare răspuns mută costul următoarei încercări — cum s-a arătat mai devreme la COSTUL PUBLICĂRII

VERIFICATORUL FIE STABILEȘTE UN PREȚ — FIE ÎȚI SPUNE DE CE NU.

Orice ar decide verificatorul ca răspuns la cererea ta de verificare, mingea revine în terenul editorului: el poate accepta oferta verificatorului pentru serviciile de verificare, poate include răspunsul în cronologie și poate încerca din nou (mai scump) sau se poate retrage și înghiți costul irecuperabil.

Pentru a da informației tale o greutate mai mare și o șansă mai bună de acceptare la verificatori, tu — ca editor cu miză în informația emisă — ai putea folosi serviciile unei **autorități de încredere**. Autoritatea fie respinge informația transmisă, fie o acceptă și își pune numele bun (reputația) în joc pentru ea. Autoritatea cere de regulă dovezi din lumea reală, le verifică și le clasifică. Rezultatul este un protocol al evaluării ei pentru cazul dat, la momentul dat. Gândește-te la o autoritate ca la un specialist într-un anumit tip de serviciu, atât în lumea reală, cât și în cea digitală — de pildă un investigator, un auditor, un asigurător, un furnizor al unei anumite clase de bunuri (în esență, orice actor economic de pe piață).

ALEGEREA EMITENTULUI

CE SĂ FACI CU RĂSPUNSUL VERIFICATORULUI

orice ar fi spus verificatorul, emitentul are acum UN răspuns pe masă.

buclează înapoi la CUM ALEGE ALGORITMUL UN VERIFICATOR — arătat mai devreme

doar traseul de reîncercare buclează — acceptarea și plecarea încheie amândouă povestea.

TREI CĂI DE IEȘIRE

ACCEPTĂ ÎNȚELEGEREA

rețea DID

DOAR
DACĂ E
ACCEPTAT

emitentul plătește taxa — înregistrarea e publicată în rețea. Disponibil doar dacă verificatorul a acceptat.

ÎNCEARCĂ DIN NOU

mini-mașină
de măcinat

fiecare
încercare
nouă costă
mai mult

răspunsul e pus în cronologie — algoritmul aruncă din nou. Merge fie că verificatorul a acceptat la un preț care nu-i place emitentului, fie că a respins de-a dreptul.

PLEACĂ

timpul și energia
deja cheltuite nu
se mai întorc

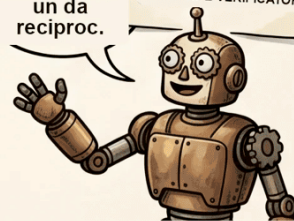

emitentul aruncă proiectul. Nu se publică nimic — dar nici nu se mai plătește nimic.

verificatorul
decide cum
— emitentul
decide dacă.
Publicarea e
un da
reciproc.

CE SE ÎNTÂPLĂ MAI DEPARTE

Fiecare reîncercare mută
costul următoarei încercări —
cum s-a arătat mai devreme la
COSTUL PUBLICĂRII
Răspunsului însuși al
verificatorului — cum s-a
arătat mai devreme la CUM
RĂSPUNDE VERIFICATORUL

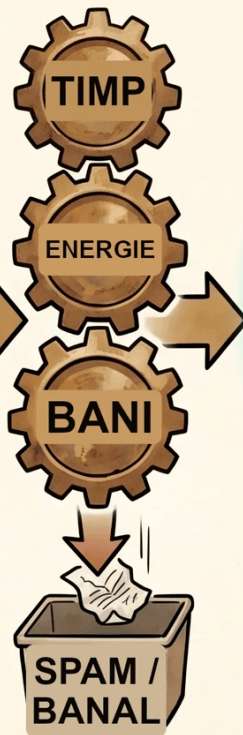

VERIFICATORUL PROPUNE — EMITENTUL DISPUNE.

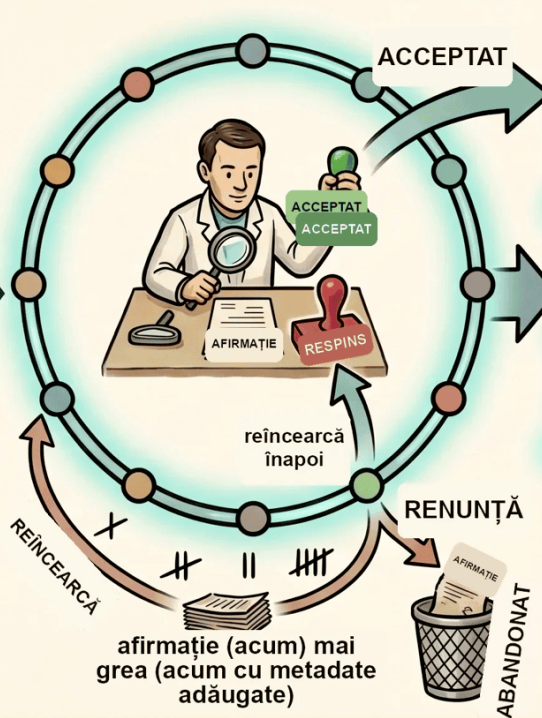
ETAPA 1 — PUBLICĂ O AFIRMAȚIE

ETAPA 2 — FILTRU DE CALITATE

ETAPA 3 — VERIFICARE RECURSIVĂ

ETAPA 4 — ÎNREGISTRARE PERMANENTĂ

Permanent.
Verificabil.
Public.

SCUMP DE FALSIFICAT. IEFTIN DE VERIFICAT.

Până să încerci să publici informație în rețea, aceasta va conține deja, probabil, informații despre actorii ei — acestea sunt semnale de reputație. Orientarea în felul în care se citesc semnalele de reputație — ce înseamnă ele pentru tine în situații diferite și ce riscuri poartă — poate să nu fie banală. Fiecare participant poate privi înregistrările de reputație altfel, prin DID-ul său, în funcție de situația cu care se confruntă în raport cu partea adversă. Este partea adversă un plătitor de încredere sau trebuie să cer banii înainte pentru o tranzacție comercială? Produsul oferit poartă recenzii despre fraude sau defecte ascunse? Încearcă să se sustragă responsabilității contractuale atunci când ceva merge prost? Uneori este utilă o privire mai complexă asupra consecvenței generale a părții adverse — depinde de preferințele celui care solicită prezentarea de ansamblu. Piața ar putea oferi produse și servicii care simplifică, prelucrează și clarifică citirea reputației în contextul situației date. Diverse autorități și serviciile pe care le oferă pot servi la fel acestui scop.

CUM SE CITEȘTE REPUTAȚIA

DECIZIE INFORMATĂ

Ea știe cu cine are de-a face.

ÎNCREDERE OARBĂ

Habar n-are cu cine are de-a face.

ÎNAINTE SĂ DAI CREDIT. ÎNAINTE SĂ SEMNEZI. ÎNAINTE SĂ AI ÎNCREDERE.

■ Exemple

Informația tipică ce interesează editorii — și valoroasă pentru ceilalți — privește evenimente ce depășesc comunicarea interpersonală obișnuită din lumea reală sau virtuală.

Exemple negative: - dovezi ale unor fapte penale (de ex. auditate de un organ de investigație de încredere) - dovezi indirecte (slabe în sine, dar cumulative statistic) — de ex. prezența repetată în apropierea mai multor furturi într-un timp scurt → tot coincidență? - încălcarea contractului

Exemple pozitive: - prejudiciu remediat (de bunăvoie sau sub presiunea comunității, ca pedeapsă) - acceptarea și executarea unei pedepse propuse de autoritatea X - autoritatea X a retras recunoașterea drepturilor de proprietate ale făptașului într-o anumită măsură

Depinde de fiecare să adune informațiile disponibile despre partea adversă și să evalueze riscurile după preferințele sale.

CE FELURI DE AFIRMAȚII POT APĂREA?

EXEMPLE ALE ARTEFACTULUI DE AFIRMAȚIE

(o afirmație este o declarație despre cineva)
— iată felurile pe care oamenii le publică.)

— AFIRMAȚII NEGATIVE

AGRESIUNE
a atacat fizic altă persoană

FURT
a luat proprietatea cuiva fără
consimțământ

FRAUDĂ
a înșelat pe cineva pentru câștig personal

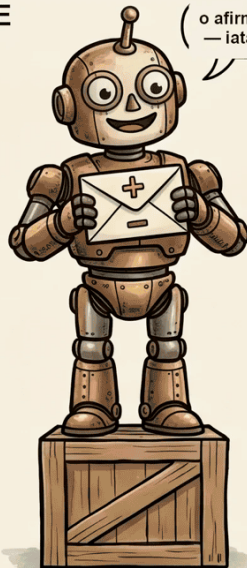
CONTRACT ÎNCĂLCAT
nu a onorat o obligație convenită

DEFĂIMARE
a răspândit o neadevăr dăunător

ABANDON
a lăsat persoane în grijă sau îndatoriri
nesupravegheate

+ AFIRMAȚII POZITIVE

PREJUDICIU REPARAT
a reparat un prejudiciu produs
anterior

DATORIE ACHITATĂ
a plătit integral ce datora

AJUTOR OFERIT
a ajutat pe altul cu cost personal

EXPERTIZĂ VERIFICATĂ
pricepere dovedită într-un
meșteșug sau domeniu

SERVICIU REMARCABIL
contribuție îndelungată
la comunitate

doar exemple — fiecare afirmație urmează un standard de afirmație, iar orice
standard poate adăuga mai multe.

nu trebuie să te alături — dar dacă purtarea ta îi afectează pe alții, cineva poate publica o afirmație despre ea.

AFIRMAȚIILE SUNT MODUL ÎN CARE PURTAREA INTRĂ ÎN REȚEA.

 Dacă informația despre tine apare în rețea depinde exclusiv de propriul tău comportament.

Nu ești niciodată obligat să te alături unei astfel de rețele, și totuși informația despre tine poate apărea în ea. Depinde exclusiv de faptele tale și de impactul lor asupra celorlalți.

COMUNITATEA ÎȚI POATE DESCHIDE UNA

Nu are un DID propriu.
Nu s-a înscris niciodată.

Nu ți-ai deschis un DID, așa că
comunitatea deschide unul DESPRE tine.
Afirmările negative se atașează aici.

Îți poți deschide unul propriu — dar
comunitatea le va lega.
Reputația urmează
persoana, nu cheia.

1. FACI RĂU -----> 2. COMUNITATEA DEPUNE -----> 3. NU POȚI SCĂPA -->

Poți renunța să deschizi un DID. Nu poți renunța la reputația ta.

Ceea ce tocmai am schițat pe scurt este felul în care ar putea funcționa o rețea socială inspirată de Identitatea Descentralizată (DID). Scopul principal al conceptelor DID este întărirea intimității și a libertății prin principiul abonării la regulile pe care le voi urma și după care voi trăi — dându-le utilizatorilor puterea de a decide ce informații să împărtășească și în ce condiții.

Propun conectarea în continuare a DID-urilor într-o rețea de comunicare în care deținătorii lor fac schimb de feedback chiar dincolo de situațiile în care i s-a întâmplat ceva cuiva și comunitatea sau un individ trebuie să reacționeze. O astfel de comparare preventivă a regulilor la care ne-am abonat — cu opțiunea de a calcula consecințele economice și de altă natură ale abaterilor reciproce în așteptările despre cum ar trebui să funcționeze cealaltă parte — ar putea fi considerată o motivație pentru găsirea consensului. În locul libertății, un asemenea sistem ar sublinia decizia voluntară combinată cu responsabilitatea pentru comportamentul din lumea reală.

Un individ nu poate sparge singur sistemul — un grup de oameni are șanse mai mari, iar un grup de oameni cu consens negociat și motivații de a trage împreună la multe chestiuni are șanse și mai mari de a rezista tendințelor autoritare. Premisa organizării din primul capitol va fi îndeplinită odată ce sunt satisfăcute două condiții: rețeaua de reputație DID acoperă comunitățile suficient de reprezentativ încât folosirea ei să înceteze a mai fi exotică. Și, în același timp, acest segment de comunitate devine o minoritate semnificativă economic, care poate negocia asertiv cu restul societății.

■ Caracterul voluntar vs libertatea

Libertatea — în sens pozitiv — ar fi un efect secundar al echilibrării a doi factori: caracterul voluntar și presiunea mediului spre responsabilitate.

■ Era IA și valoarea reputației

În era inteligenței artificiale, tot ce ține de gândirea cognitivă se automatizează — și s-ar putea merge chiar mai departe. Ce rămâne atunci în activitatea umană ca avantaj competitiv? Răspunsul e greu, și cu siguranță se va găsi ceva, dar un lucru îl putem spune cu certitudine: reputația va decide. Un istoric verificabil al comportamentului tău, al angajamentelor tale și al împlinirii lor — asta e ceva ce IA nu ți-l va construi.

DACĂ IA GÂNDEȘTE — CE ÎȚI RĂMÂNE ȚIE?

AGENȚII IA PRELUAU MUNCA REPETITIVĂ

FLUXURI STANDARDIZATE
DE COMPANIE

CONTABILITATE

REDACTARE

unul câte unul, munca cognitivă
repetitivă e predată agenților.

DECI CE-I RĂMÂNE OMULUI?

oricine poate alege aceeași idee.
ce face un brutar, un tâmplar, un
atelier IA diferit de următorul?

REPUTAȚIA — CE DEOSEBEȘTE DOI

cineva trebuie să răspundă pentru ce face
agentul — iar responsabilitatea aceea nu
poate fi predată.

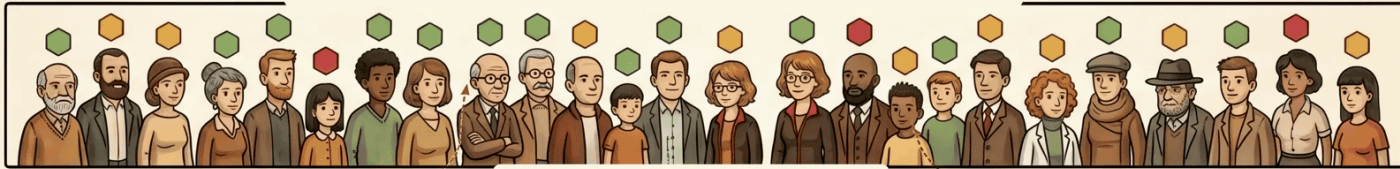
fără reputație, fiecare brutar arată la fel — și cel mai mare brand îi înghite pe toți.

ar putea fi asta calea descentralizată care ține IA în lesă — lucrul care oprește orice jucător să dețină toată piața?

IA AUTOMATIZEAZĂ MUNCA — REPUTAȚIA TE ȚINE UMAN.

ECONOMIA ADEVĂRULUI

bandă de
comunitate

O SINGURĂ COMUNITATE. POZIȚII DIFERITE.

NEPOPULAR DAR ACCEPTABIL

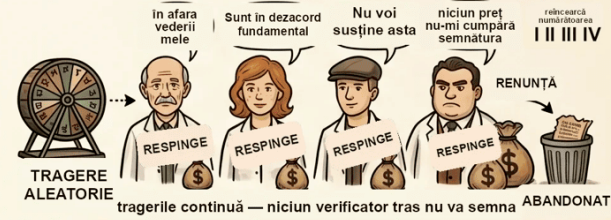
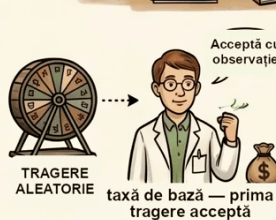
ÎN CONSENS

ÎN AFARA CONSENSULUI

DEPUNEREA

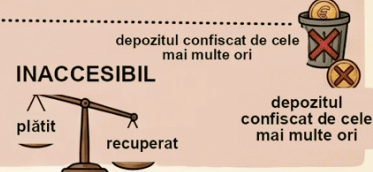
TRAGEREA
LA SORȚI

RAMBURSAREA

rambursare
integrală în medie

REGISTRUL

BANDĂ DE
OBSERVATOR
JOS

ALGORITMUL ALEGE CORECT.
OAMENII PUN PREȚ PE CEEA CE
CRED.

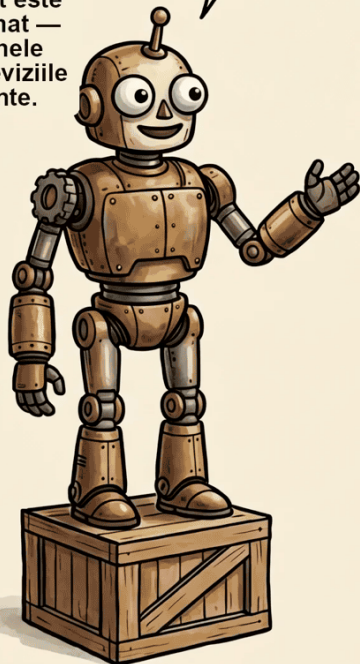

TRAGERE UNIFORMĂ. RĂSPUNS NEUNIFORM. CU CÂT MAI DEPARTE DE CONSENS, CU ATÂT MAI MARE PREȚUL.

CE SE PUBLICĂ ÎN REȚEA

cinci lucruri pot fi
publicate — fiecare
are versiuni.

fiecare
artefact este
versionat —
insignele
arată reviziile
curente.

v1

DOCUMENT DID

înregistrarea identității tale
în rețea — chei, metadate,
adresă de rețea.

GESTIONAT DE: deținătorul DID

v2

STANDARD DE AFIRMAȚIE

schema pe care o afirmație
trebuie să o urmeze — ce
contează drept dovadă
validă.

GESTIONAT DE: o autoritate
cu reputație în domeniu

v3

STANDARD DE POLITICĂ

schema pe care o politică
trebuie să o urmeze — forma
regulilor de acceptare.

GESTIONAT DE: o autoritate
cu reputație în domeniu

↓ derivat din

↓ derivat din

v4

AFIRMAȚIE

o declarație despre un subiect,
urmând un standard de afirmație
— publicată de un emitent,
cosemnată de autoritatea
standardului dacă atât emitentul
cât și verficatorul o cer.

GESTIONAT DE: emitentul
publică — subiectul este ținta

afirmațiile vin în două feluri
— pozitive (+) și negative (-).

v5

POLITICĂ DID

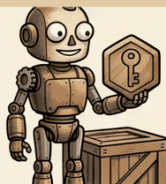
regulile declarate ale unui
DID — folosite la verificare,
consens și emiter.

GESTIONAT DE: deținătorul
DID (o politică per DID)

FIECARE ARTEFACT ESTE VERSIONAT. FIECARE VERSIUNE ESTE PUBLICĂ.

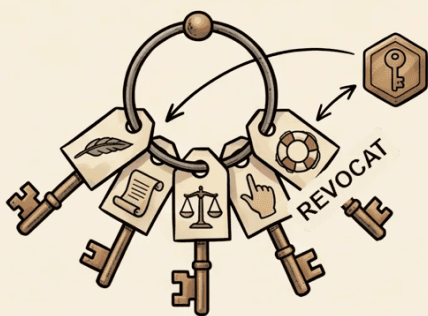
CE SE AFLĂ ÎNTR-UN DOCUMENT DID?

EXEMPLE ALE ARTEFACTULUI DOCUMENT DID

documentul tău DID este cartea ta de identitate în rețea — iată ce poartă.

CÂMPURI PE CARE LE VEI GĂSI ÎNĂUNTRU

CHEI ȘI REGULI DE SEMNARE

fiecare cheie acordă o putere — editează acest document, emite o afirmație, acționează ca autoritate, gestionează o politică sau delegă recuperarea. Puterile pot fi date altui DID și revocate din nou mai târziu.

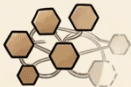
ADRESE DE REȚEA

unde te poate găsi rețeaua — modificabile fără a-ți rescrie identitatea

CREAT ȘI VERSIONAT

când a apărut prima dată această identitate și ce revizie citești acum

IDENTITĂȚI LEGATE

un rezumat al DID-urilor cu care ești conectat — o vedere de comoditate, tehnic stocată în altă parte

MARCAJ DE SUCCESIUNE

dacă identitatea ta e pierdută sau furată, o autoritate poate marca acest DID încheiat și indica succesorul tău

deținătorul DID scrie fiecare versiune nouă — dar fiecare versiune trebuie să treacă verificarea înainte ca rețeaua să o publice.

tu o scrii — rețeaua o verifică. Nu te poți publica pur și simplu în existență.

TU ÎȚI SCRII IDENTITATEA — REȚEAUA O CONFIRMĂ.

CE ESTE UN STANDARD DE AFIRMAȚIE?

EXEMPLE ALE ARTEFACTULUI STANDARD DE AFIRMAȚIE

standardul este formularul gol —
o afirmație este formularul
completat. Să ți le arăt pe
amândouă una lângă alta.

STANDARDUL — FORMULARUL GOL

DID SUBIECT

DID-ul despre care este această afirmație

DID EMITENT

DID-ul care semnează afirmația

CÂND ȘI UNDE

o dată și un loc

TIPURI DE DOVEZI APROBATE

doar aceste feluri de dovezi contează

deloc /
ușor /
moderat
/ grav

SCALĂ DE REZULTAT

alege exact o treaptă — fără text liber

O AFIRMAȚIE — FORMULARUL COMPLETAT

DID SUBIECT

did:nwo:alice-9f2b...

DID EMITENT

did:nwo:magistrates-04...

CÂND ȘI UNDE

3 martie, piața centrală

TIPURI DE DOVEZI APROBATE

fotografie ✓ — jurământ de
martor ✓ — nota medicului ✓

TIPURI DE DOVEZI APROBATE

moderat — treapta 2 din 4

fiecare câmp din stânga are exact un corespondent completat în dreapta — asta face comparabile două afirmații de același fel.

sigiliul autorității pe o afirmație
completată este un angajament:
procesul a fost cu adevărat urmat.

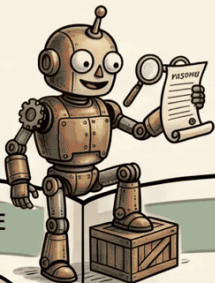
Îmi pun reputația ca
aceasta a fost
procesată conform
standardului.

STANDARDUL ESTE FORMULARUL — O AFIRMAȚIE ESTE FORMULARUL COMPLETAT ȘI ASUMAT.

CE ESTE O POLITICĂ DID?

EXEMPLE ALE ARTEFACTULUI POLITICĂ DID

politica mea nu e despre cum se scrie o afirmație — asta e treaba standardului. Politica mea e cum decid dacă imi pasă de afirmație în general: am încredere în cine a semnat-o, am încredere în autoritatea din spatele standardului lor și merită chestiunea măcar atenția mea?

STANDARDUL — VALORI IMPLICITE MOȘTENITE		POLITICA MEA — DERIVATĂ DIN EL	
NUME REGULĂ PRAG DE REPUTAȚIE A EMITENTULUI accept emitenți cu reputație peste cinci din zece LISTĂ DE ÎNCREDERE A AUTORITAȚILOR accept standarde de la orice autoritate a cărei reputație proprie e peste patru din zece FILTRU DE SUBSTANȚĂ procesez orice afirmație a cărei chestiune cântărește peste pragul „neînsemnat” CURBĂ DE PREȚ ANTI-SPAM depunerea la mine e ieftină pentru afirmații substanțiale și rare — și crește rapid pentru cele meschine sau repetate PONDERARE COMBINATĂ reputația emitentului și reputația autorității se înmulțesc; substanța meschină înjumătățește rezultatul		nume regulă PRAG DE REPUTAȚIE A EMITENTULUI LISTĂ DE ÎNCREDERE A AUTORITAȚILOR FILTRU DE SUBSTANȚĂ CURBĂ DE PREȚ ANTI-SPAM PONDERARE COMBINATĂ COST EXPONENȚIAL PE AFIRMAȚII REPETATE ORE DE LINIȘTE	
politica nu rescrie standardul — judecă oamenii și chestiunea. Păstrează, modifică, elimină, adaugă — patru mișcări simple peste un punct de plecare comun.		✓ PĂSTRAT bifă ✗ ELIMINAT cuvânt de acțiune ✚ ADĂUGAT cuvânt de acțiune ✎ MODIFICAT cuvânt de acțiune înăsprit — cer șapte din zece am încredere deplină în magistrați și medici; înjumătățesc ponderea afirmațiilor sub garda municipală; refuz cu totul orice sub poliția portuară afirmațiile meschine de tip pisălog nu mă costă nimic să le ignor — pur și simplu nu le citesc păstrat — curba implicită îmi convine eliminat — folosesc propria mea formulă adăugat — fiecare afirmație nouă de la același emitent despre mine într-un an costă de zece ori mai mult decât ultima adăugat — refuz să citesc orice afirmație depusă între miezul nopții și zori	

VERIFICARE — politica mea filtrează atât afirmațiile primite, cât și propriile mele proiecte înainte să le emit. Emiterea este verificare la ieșire.

CONSENS — politica mea este votul meu când comunitatea negociază reguli comune.

POLITICA ȚĂ JUDECĂ MESAGERUL — NU FORMULARUL.

De ce rețeaua este necenzurabilă

Până acum am descris ce poate face rețeaua. Acum să ne concentrăm pe motivul pentru care nu poate fi oprită sau cenzurată.

Rețeaua va fi construită probabil pe principiile rețelei Tor și ale rutării prin cepe (onion routing) — o modalitate de a masca traficul de rețea folosind principiile Mixnet — o tehnologie în care comunicarea trece prin mai multe straturi de criptare și niciun nod nu cunoaște simultan atât expeditorul, cât și destinatarul. O instituție centrală nu-ți poate privi peste umăr, pentru că nu există de unde să privească.

Poți lupta cu ea, dar nu poți învinge — decât dacă cufunzi întreaga țară într-o supraveghere totalitară la nivelul pachetelor individuale de rețea și al acțiunilor de nivel jos pe fiecare dispozitiv care se conectează la internet și comunică pe rețeaua de reputație dată. Și exact aceasta este alegerea cu care se confruntă centralismul: fie acceptă că cetățenii au un instrument dincolo de raza sa de acțiune, fie se afundă în ungherele întunecate ale stagnării economice în numele controlului totalitar.

Să nu ne facem iluzii — chiar și regimurile democratice vor încerca asta în lupta lor pentru centralism. Ar prefera să pună oamenii în lanțuri decât să predea puterea.

CUM RĂMÂN MESAJELE TALE DE NEURMĂRIT

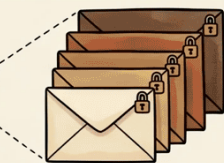
DOUĂ LINII DE APĂRARE DEODATĂ — STRATURI ȘI ZGOMOT

CONȚINUT: ÎNVELIT ÎN STRATURI

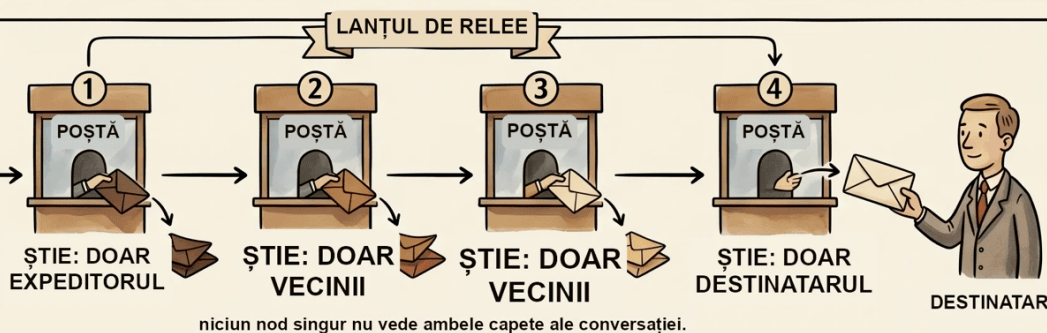
(tehnica din spatele Tor — „rutare onion”)

EXPEDITOR

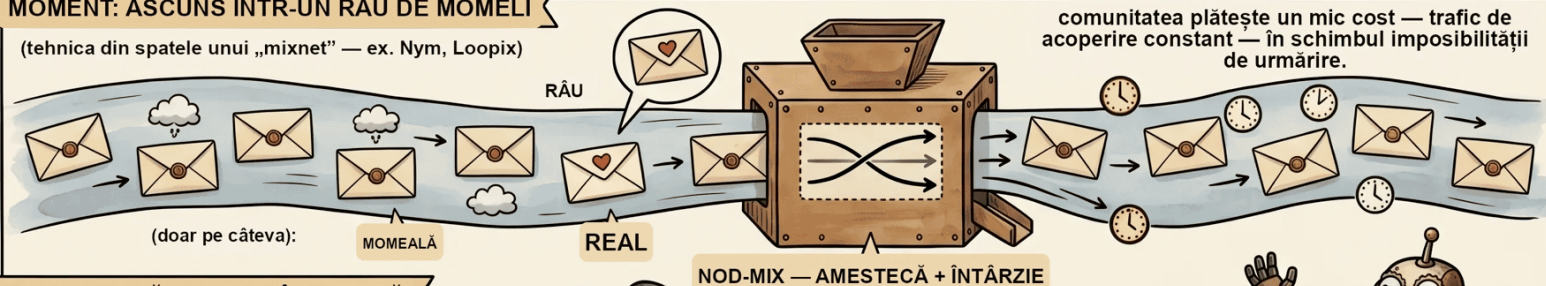

patru lacăte, patru chei
— câte una per nod.

MOMENT: ASCUNS ÎNTR-UN RÂU DE MOMELI

(tehnica din spatele unui „mixnet” — ex. Nym, Loopix)

CELE DOUĂ SCUTURI ÎMPREUNĂ

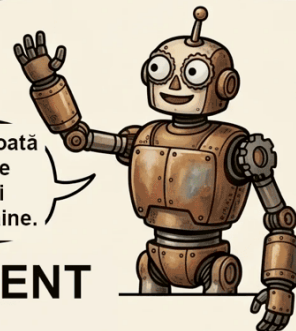
MATRICE	ASCUNDE CINE → CINE?	ASCUNDE CÂND?
DOAR STRATURI	✓ DA	✗ NU
DOAR ZGOMOT	✗ NU	✓ DA
STRATURI + ZGOMOT	✓ DA	✓ DA

(rutare onion + mixnet — combinația de cele două metode)

o sută de plicuri
pe oră — care
contează?

observatorul vede fluxul dar nu
poate deosebi REAL de
MOMEALĂ

mesajul real înoată
într-un râu de
momeli — și
poartă patru haine.

CONȚINUT ASCUNS DE STRATURI — MOMENT ASCUNS DE ZGOMOT.

Răspuns la îndoielile evidente

Sistemul descris ridică în mod firesc o serie de întrebări. Să le abordăm pe cele mai frecvente.

Dependența de tehnologie

Ai observat probabil deja că, spre deosebire de statul modern — care ne însoțește de vreo 150 de ani — soluția rețelei de reputație așa cum este descrisă aici depinde puternic de tehnologia internetului global/local. În caz de pană, funcționarea unei astfel de rețele este pusă în pericol.

Dacă pana este temporară, nu există pierdere de date sau a consecvenței afirmațiilor din rețea, iar echilibrele de reputație atinse în cadrul comunităților nu ar trebui nici ele să fie tulburate. Spre deosebire de rețelele de plăți comparabile, această rețea presupune frecvențe foarte scăzute ale proceselor și ale elementelor de date. În această privință, rețeaua de reputație descentralizată nu se deosebește de statul de azi, care este și el acum puternic dependent de tehnologie și a uitat cum să lucreze cu fișele de carton pe hârtie (deși în planurile de criză nu ar avea de ales).

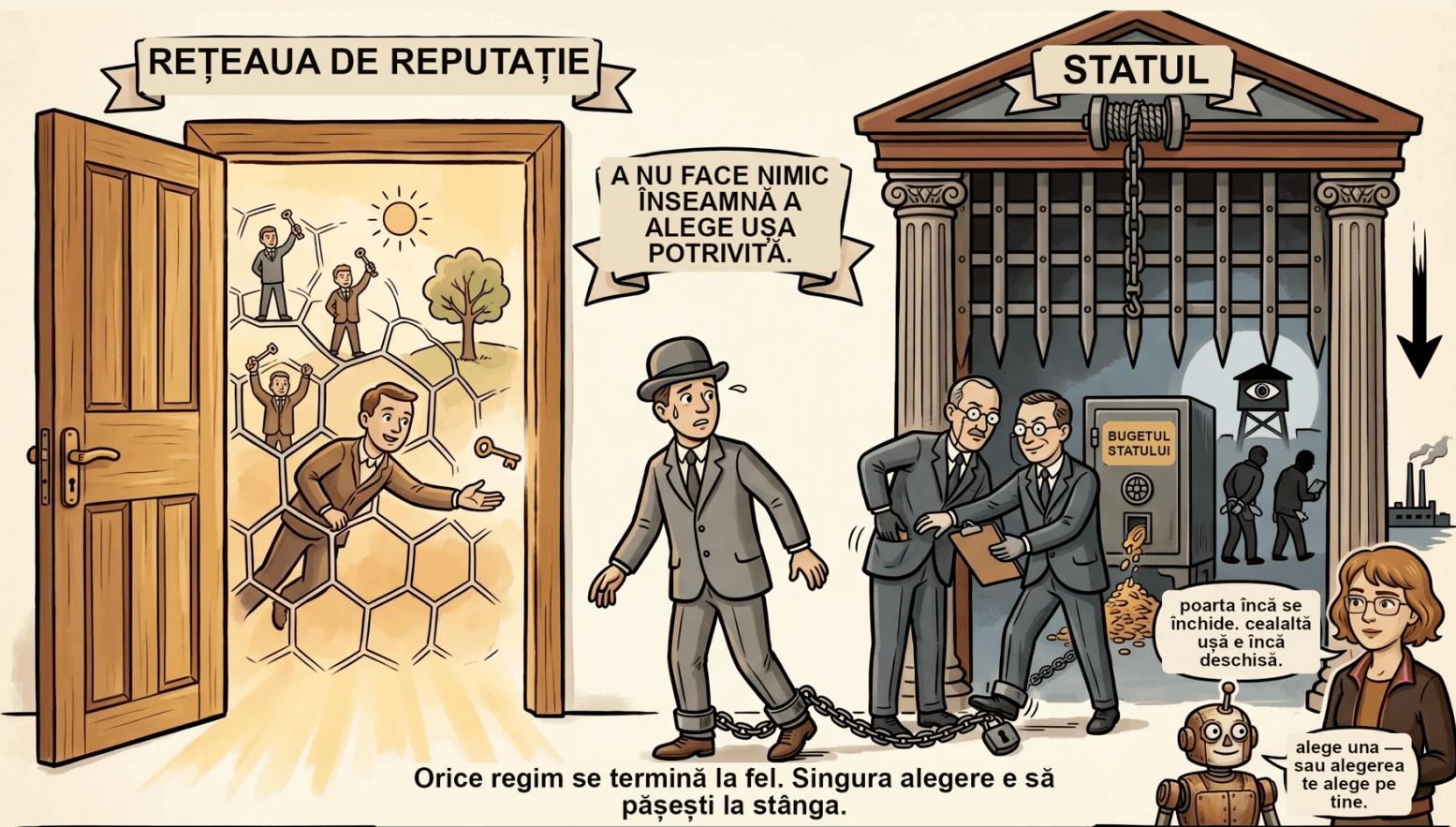
Succesorul evolutiv al statului sub forma unei rețele de reputație poate, în caz de pană permanentă (o catastrofă de o amploare fără precedent), să recadă la un sistem centralizat mai primitiv — statul.

Tehnologia îi permite omenirii să ajungă la forme civilizaționale superioare de guvernare și ne aduce beneficii, dar și riscuri.

Arunc banii pe fereastră publicând în rețea?

Costurile publicării unei afirmații în rețeaua de reputație sunt în mare parte recuperabile. Utilitatea mesajului pe care un editor îl introduce în rețea — informația despre nedreptăți reale, experiențe verificate, avertismente relevante — se întoarce statistic pe un orizont de timp mai lung sub forma taxelor

DOUĂ CĂI — STATUL SE ÎNCHIDE, REȚEAUA SE DESCHIDE

STATUL SE ÎNCHIDE IMPLICIT. REȚEAUA SE DESCHIDE PRIN ALEGERE.

pentru verificarea afirmațiilor altcuiva din comunitate. Comunitatea beneficiază, editorul își construiește reputație, iar costurile publicării informației veridice se apropie astfel de un depozit rambursabil, din care trebuie scăzută doar o parte mai mică a costurilor reale de întreținere a rețelei. Dimpotrivă, înregistrările neveridice sau triviale nu se întorc — costurile lor sunt o pierdere netă. Onestitatea nu este deci doar o alegere morală, ci și o strategie rațională din punct de vedere economic.

După scăderea costurilor de întreținere a rețelei, acest principiu ar putea fi numit principiul neutralității economice — nu pierde când sunt cu comunitatea, pierde când sunt împotriva ei.

Comunitatea are și canale de solidaritate pentru a aprecia atitudinea onestă a membrilor săi. Dar să nu ne facem iluzii: apelurile la solidaritate izvorăsc în cea mai mare parte din presiunea socială a comunității, așa că s-ar putea să nu fie solidaritate în sensul voluntar al cuvântului.

Ce se întâmplă dacă cineva își creează mai multe identități?

O persoană poate opera în paralel mai multe identități DID. Totuși, construirea reputației pentru fiecare identitate cere efort independent — timp, energie, bani.

Nu există scurtături: fiecare identitate trebuie să-și acumuleze istoricul¹ prin activitate reală. Menținerea unor identități paralele este deci intenționat costisitoare.

În societățile libere, costurile descurajează abuzul.

¹**Track record** (istoric) — în general: un istoric al rezultatelor, succeselor și eșecurilor trecute ale unei persoane sau organizații. Aici: suma tuturor interacțiunilor trecute ale unei identități DID date în rețea — afirmații verificate, înregistrări acceptate și respinse — din care se derivă reputația ei.

În dictaturi, însă, identitățile paralele devin un instrument de supraviețuire: ele permit organizarea rețelelor din subteran, o navigare mai sigură pe piața neagră și o rezistență compartimentată², în care compromiterea unei identități nu le dezvăluie pe celelalte — iar după căderea regimului permit o revenire fără cusur la viața publică și la reputația clădită acolo, ba chiar și contopirea DID-ului anterior oficial și a celui secret într-un singur set combinat de înregistrări, printr-o afirmație.

²**Compartmentalization** (compartimentarea, din engl. *compartment*) înseamnă separarea informației în unități izolate, astfel încât expunerea unei unități să nu le compromită pe celelalte. Un principiu cunoscut din serviciile de informații: un agent își cunoaște doar partea lui din operațiune, așa că nici sub constrângere nu poate dezvălui întregul.

ACELAȘI EFORȚ — UN PLAN B RISIPITOR ÎN LIBERTATE, UN COLAC DE SALVARE SUB TIRANIE

IDENTITĂȚILE PARALELE COSTĂ LA FEL — DAR CUMPĂRĂ LUCRURI DIFERITE

ÎN LIBERTATE — UN PLAN B COSTISITOR

o a doua identitate — pentru orice eventualitate.

SĂMÂNȚĂ → LĂSTAR → PUIET → COPAC TÂNĂR → COPAC MATUR
5 până la 15 ani — fără scurtături, niciun copac matur de vânzare

DID-A

anul 1 — timp, energie, bani cheltuiți — 5% reputație

DID-B

anul 3 — aceleași costuri din nou, plătită independent — 20% reputație

DID-C

anul 0 — totul o ia de la capăt — 0% reputație

trei grădini, triplu costul — și tot ai doar două mâini.

SAU — O TABLĂ ȘTEARSĂ DUPĂ UN PAS GREȘIT PERSONAL

ARSĂ

DID VECHI — REPUTAȚIE ARSĂ

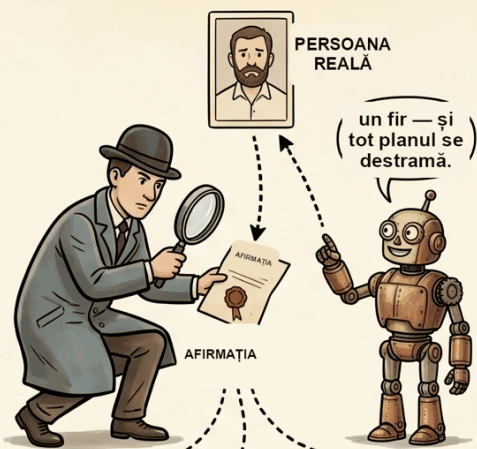
DID ÎNCEPUT-CURAT merge doar dacă mizeria a rămas a ta — dacă alții au fost răniți destul cât să te vâneze, afirmațiile lor te vor urma și în noul ghiveci.

O AFIRMAȚIE ȘI PLANUL B DISPARE

PERSOANA REALĂ

un fir — și tot planul se destramă.

AFIRMAȚIA

AFIRMAȚIA

EXPUS

EXPUS

EXPUS

o singură afirmație leagă fiecare ghiveci de același grădinar — ani de timp, energie și bani șterși într-o după-amiază.

SUB TIRANIE — UNA PENTRU STAT, ALTELE PENTRU ASOCIERE LIBERĂ (statul fie interzice identitățile de-a dreptul, fie le cere sub propriul control)

CEA PE CARE O VEDE STATUL

o mască pentru regim — restul pentru o viață care merită încă trăită.

DID OFICIAL — INREGISTRAT ȘI MONITORIZAT

TOT A MEA — DAR ASCUNSĂ DE STAT

conformare de fațadă — o identitate predată spre monitorizare.

CELE PE CARE STATUL NU TREBUIE SĂ LE VADĂ NICIODATĂ

DID-A — PRESA CLANDESTINĂ

DID-B — DESCINS

DID-C — CELULĂ DE REZISTENȚĂ — INTACTĂ

zidurile de cărămidă dintre celule fac munca pe care statul o interzice — pierzi una, celelalte continuă; când regimul cade, viața publică se reia.

ÎN LIBERTATE, ABUZUL E SCUMP. SUB TIRANIE, SUPRAVIEȚUIREA E POSIBILĂ.

■ Percepția întoarsă pe dos

Spre deosebire de stat, principiul unei rețele de reputație construite pe identitate descentralizată inversează paradigma priorității percepute:

- Ceea ce contează este reputația — adică trecutul, folosit pentru a evalua riscurile interacțiunii cu o parte adversă — iar datele personale precum nume, adrese etc. pot fi o chestiune de schimb de date din curtoazie
- Pe când statul cere în primul rând date personale, acumulează date de reputație și lasă comunitatea să vadă doar ce îi convine

Nu poate un om bogat pur și simplu să „cumpere” mai multe identități (sau să creeze comunități virtuale)?

Posibilitatea creării de identități descentralizate paralele arată la prima vedere ca un avantaj nedrept al oamenilor cu mijloace economice mai mari față de cei cu mai puține. Trebuie subliniat însă că, spre deosebire de un sistem centralizat, unde e de ajuns să corupi câteva puncte din piramida puterii pentru ca anumite fapte rele să dispară, într-un sistem descentralizat ar trebui să corupi întreaga comunitate.

Identitățile descentralizate substitutive ar putea servi acestui scop, dar reputația lor trebuie clădită în timp prin interacțiune reală cu ceilalți membri efectivi ai comunității — nu poate fi pur și simplu cumpărată, pentru că rețeaua face verificabil cum se comportă o identitate dată.

Mai mult, pe piață pot exista (și probabil vor exista) servicii care, acționând ca autoritate, oferă investigații ce produc dovezi că mai multe identități descentralizate sunt de fapt aceeași persoană. O singură înregistrare introdusă în rețeaua de reputație poate anula astfel, pentru o fracțiune din cost, întreaga investiție de timp, energie și bani cheltuită pentru clădirea identităților paralele.

Din punct de vedere economic, merită deci să nu înșeli comunitatea — iar la nevoie, să-ți examinezi faptele și să urmărești remedierea, astfel încât reputația să revină la un nivel acceptabil și purtătorul ei să nu sufere economic sau altfel de pe urma mâniei comunității.

O identitate puternică economic, dar care și-a pierdut reputația în propria comunitate, poate încerca să scape de mânia comunității prin înțelegeri pe sub mână cu identități-țintă — dar acestea riscă atunci și ele să-și piardă propria reputație.

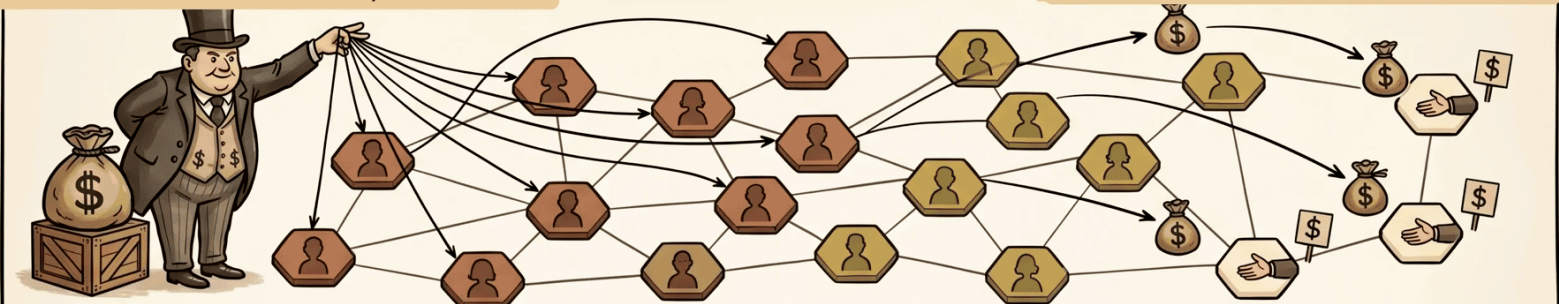
Rămâne totuși scăparea către o altă comunitate cu o identitate proaspătă — dar asta înseamnă să lași în urmă toate realizările și să pornești undeva de la zero, cu zero reputație. Uneori poate fi o cale de înțeles și singura ieșire.

REPUTAȚIA ESTE CONTRAGREUTATEA FORȚEI ECONOMICE

OMUL BOGAT CUMPĂRĂ INFLUENȚĂ — COMUNITATEA O ȚINE MINTE

ATAFUL — INFILTREAZĂ ȘI CUMPĂRĂ

OPT MARIONETE PLANTATE + TREI VECINI CUMPĂRAȚI

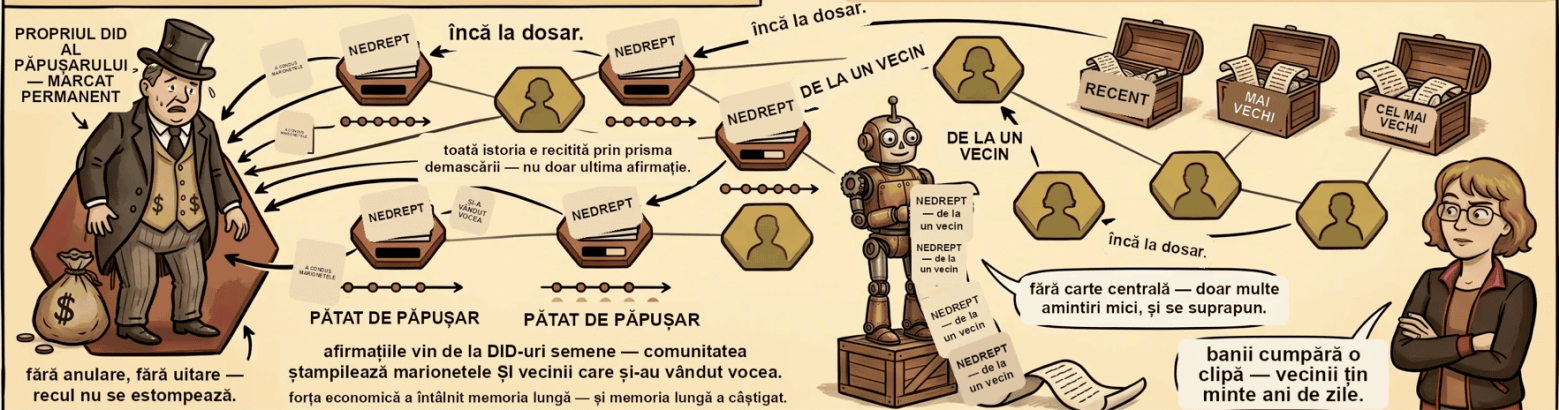

forța economică poate strecura sfori în orice comunitate — și cumpără pe drum câteva voci reale. la început, pare că bogatul doar și-a lărgit cercul de prieteni.

MAI
TÂRZIU

APĂRAREA — MEMORIE LUNGĂ, CONTABILITATE DISTRIBUITĂ

FIECARE VECIN ÎȘI PĂSTREAZĂ PROPRIA MEMORIE — FĂRĂ CARTE CENTRALĂ, FĂRĂ UITARE

PUTEREA ECONOMICĂ AJUNGE ÎNĂUNTRU — REFULUL VINE ACASĂ, ȘI NU SE SPALĂ.

■ Notă

În mod similar, comunitățile ar face față unui atac în care cineva alocă resurse pentru a crea o identitate virtuală: pentru acea identitate este riscant să intre în interacțiune cu o altă comunitate fără verificare — adică să accepte necritic informații despre identitățile celeilalte comunități. Reputațiile se construiesc întotdeauna în interiorul unei comunități, nu global.

Ce facem cu profitorii care vor doar să citească și nu dau nimic comunității?

Accesul la informație nu este nelimitat din prima zi a creării unei identități descentralizate. Participanții noi — cei care nu și-au clădit încă reputație prin activitate reală — se lovesc de restricții gradate: mai puțină informație, timp de așteptare mai lungi, costuri mai mari pentru interogări. Rețeaua recompensează participarea, nu consumul pasiv și recoltarea arbitrară de date.

O identitate descentralizată își riscă reputația și atunci când își împrumută reputația contra plată altei persoane (care poate nici măcar nu este în rețeaua de reputație DID). Aici se aplică același principiu: o astfel de trădare a comunității (încălcarea intimității) se poate răsfrânge asupra reputației trădătorului, iar fapta nu poate fi ștearsă printr-o înțelegere pe sub mână așa cum merge într-un sistem centralizat. El trebuie să socotească mânia comunității, inclusiv pierderea realizărilor — căci comunitatea este, în ochii lui, garantul, de pildă, al privilegiului de a deține bunuri mobile și imobile.

Ancoră în lumea reală

Când se evaluează riscul, subiectul mai riscant este firește cel care nu se bucură de privilegiul proprietății recunoscute de o anumită comunitate — el are mai puțin de pierdut în afacerile sale (activele digitale se mișcă mai ușor).

Poate părea un detaliu minor, dar are consecințe majore. A dori ca o comunitate să aibă pârgă asupra membrilor săi implică proprietatea ca privilegiu — în cele mai libere societăți aproape intangibilă, dar totuși nu un drept, nici un principiu fundamental, ci un privilegiu care în cazuri extreme poate fi revocat (îmi pot imagina, de pildă, refuzul serviciului în apărarea comunității într-un conflict armat).

El răspunde totodată, subliminal, cum va trata comunitatea membrii săi și ce motivație are un membru să lupte pentru comunitate — să-și păstreze privilegiile. O persoană poate eșua în responsabilitatea față de comunitate, dar moral nu poate aștepta indulgență când vine vorba de păstrarea privilegiilor câștigate cu greu.

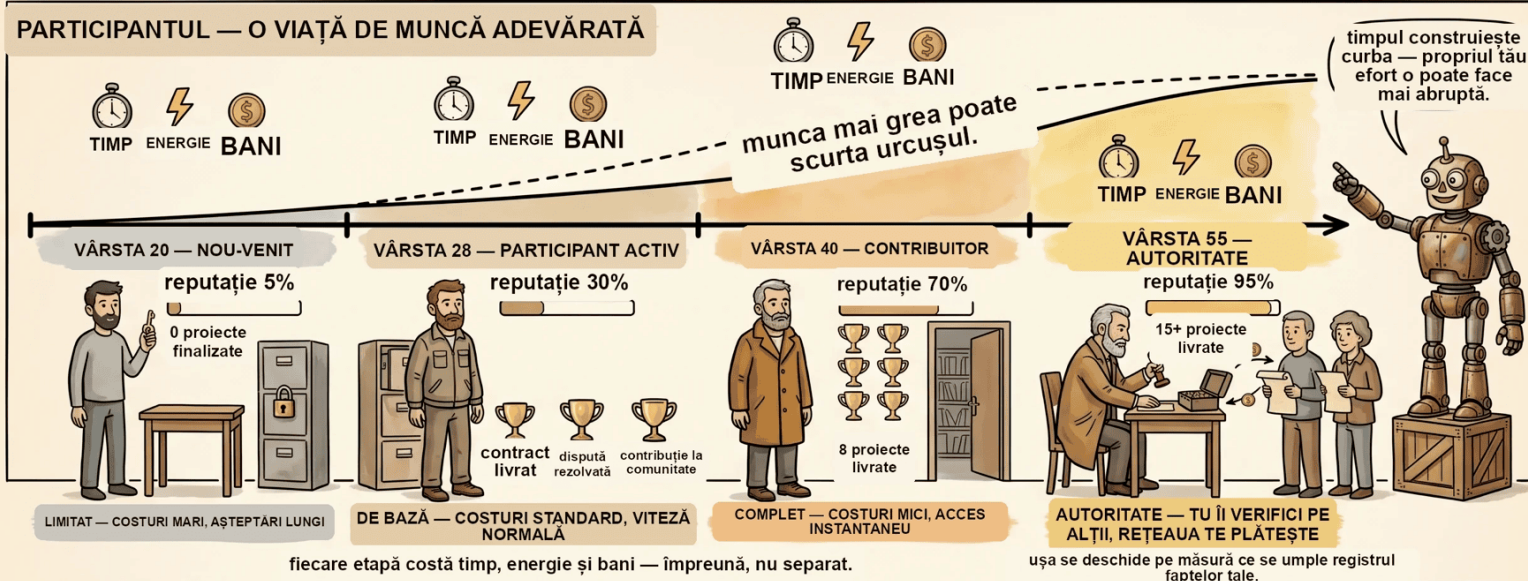
Neutralitatea financiară

Când citești cuvinte ca descentralizat, necenzurabil, incoruptibil, nu poți să nu le asociezi cu cele mai cunoscute criptomonede — Bitcoin, Monero și, să zicem, Kaspă — care pot fi descrise în astfel de termeni. Intuiția înșală însă aici: taxele pentru serviciile autorităților, pentru verificare și publicare și așa mai departe pot fi achitate în orice monedă sau bani. Ce contează pentru participanții conectați ai rețelei

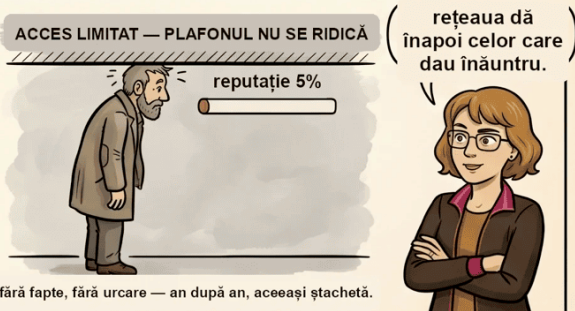
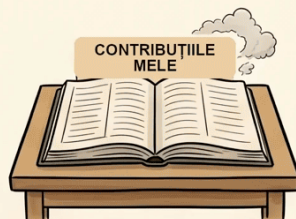
REȚEAUA RĂSPLĂTEȘTE PARTICIPAREA

REPUTAȚIA SE CONSTRUIEȘTE O VIAȚĂ ÎNTREAGĂ — NU SE CUMPĂRĂ, NU SE ÎMPRUMUTĂ

PARTICIPANTUL — O VIAȚĂ DE MUNCĂ ADEVĂRATĂ

PROFITORUL — CITEȘTE, NU PUBLICĂ NICIODATĂ

TIMPUL, ENERGIA ȘI BANII — INVESTIȚII ÎN MUNCĂ ADEVĂRATĂ — SUNT SINGURA MONEDĂ PE CARE REȚEAUA O RESPECTĂ.

sociale din rețeaua DID (adică comunitatea ta) și pentru mediul ei este o confirmare susținută de reputație că plata a fost făcută. Publicarea unei afirmații trebuie să poarte individual un cost rezonabil, verificabil, astfel încât un actor să nu poată publica oricâte și oricare afirmații vrea fără a cheltui energie, bani și timp — o stare de lucruri puternic nedorită, corespunzând privilegiului elitelor din sistemele statale de azi, măcinată de corupție.

În această privință, criptomonedele menționate au un mic avantaj prin faptul că rețelele lor acționează ca autorități de încredere pentru verificarea că o anumită plată a avut loc, cu prețul unei mici pierderi de intimitate și al expunerii unora dintre adresele proprii.

Caracterul voluntar, responsabilitatea și libertatea

Caracterul voluntar este individual: eu decid pentru mine. Responsabilitatea apare când decizia mea îi afectează pe alții — se declanșează feedback-ul. Libertatea nu este nici un dar, nici un drept — este un rezultat fenomenologic³ al miilor de interacțiuni bilaterale dintre caracterul voluntar și presiunea spre responsabilitate, mediat pe întreaga societate. Rețeaua nu dictează această medie — ea se ivește⁴ din semnalele de preț ale verificatorilor și din politicile de verificare anunțate în prealabil pe care membrii comunității și le stabilesc pentru ei înșiși.

³**Fenomenologic** (din gr. *phainômenon* — ceea ce apare) — în general: o abordare care examinează fenomenele așa cum se prezintă ele în experiența directă, observând ce decurge din ele, fără teorii explicative prestabilite despre microlumea de dedesubt. Aici: libertatea nu este un principiu abstract definit de sus, ci un fenomen observat — o consecință a miilor de microinteracțiuni dintre oameni, care se ivește din felul în care ne purtăm de fapt unii cu alții.

⁴**Emergent** (din lat. *emergere* — a se ivi) înseamnă „ivindu-se spontan din interacțiunile unor părți mai simple, fără ca cineva să-l proiecteze sau să-l dirijeze”. Un stol de păsări zboară în formație deși nicio pasăre nu are un plan al formației — formația se ivește din regulile simple ale fiecărui individ. La fel, în rețeaua de reputație, nimeni nu proiectează regulile de comportament ale întregului — ele se ivesc din miile de decizii individuale.

Ce preferință pentru libertate are un individ dintr-o comunitate depinde de simțul lui despre cât e el însuși dispus să înghită din ceea ce le impune altora. Cu lucrurile de la sine înțelese și benefice tuturor nu există dilemă morală — crima e rea. Apoi sunt cazurile în care opțiunile se deplasează în poziția de privilegii permise: dovedește-ți priceperea și te vom lăsa pe drum, ca să fie mai puțin probabil să ne ucizi. Și, în fine, sunt chestiunile în care individul spune — nu merită pentru mine, nu-i voi interzice vecinului să ardă frunze când o fac și eu, sau pentru că fac altceva care îi restrânge confortul, iar el ar putea la rândul lui să vrea să mi-o interzică. Dacă istoric am tras hotarul libertății acolo unde începe libertatea altcuiva, atunci o rețea socială de reputație construită pe identitate descentralizată împlinește asta mai bine decât democrația reprezentativă centralizată — unde, de pildă, stratul privilegiat al reprezentanților aleși încearcă să se scutească pe sine de supravegherea comunicațiilor personale, dar nu ezită s-o impună alegătorilor lui, folosind tot felul de pretexte pe sub mână și manipulări.

Comutatorul libertate–totalitarism (și delegarea)

Un mecanism simplu din interiorul rețelei DID poate deplasa întregul sistem spre mai multă libertate sau spre mai mult control: numărul de înregistrări pe care un DID le poate publica pe unitate de timp. Când înregistrările rămân rare, fiecare poartă greutate — asta este libertate. Când înregistrările sunt abundente și acoperă fleacuri, asta este totalitarism. Alegi direcția cu fiecare înregistrare pe care o publici. Rețeaua în sine nu este nici liberă, nici totalitară — este infrastructură neutră. Ce devine ea este determinat de felul în care o folosesc oamenii.

În cadrul propriei mele politici de verificare, are sens să stabilesc, pentru un DID generic din rețeaua mea socială — în cadrul comunităților — un număr maxim de afirmații (orice enunț verificabil în general; aici: o înregistrare publicată în rețeaua de reputație) pe care un editor le poate emite pe perioadă pentru ca eu să le iau în seamă și să consider relevante cererile lui de verificare.

VOLUNTARIAT → RESPONSABILITATE → LIBERTATE

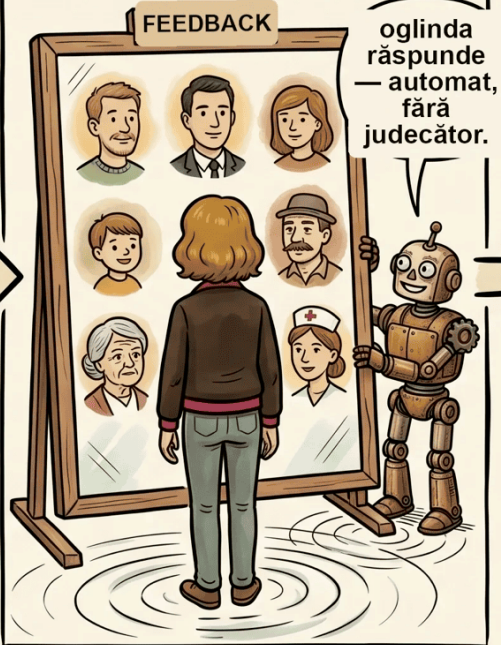
TREI PAȘI — DE LA ALEGEREA UNEI PERSOANE LA TIPARUL ÎNTREGII SOCIETĂȚI

VOLUNTARIAT

individul decide — nimeni nu o obligă.
și nimeni nu-i datorează nici vreo obligație pozitivă.

RESPONSABILITATE

alegerile mele se propagă — și unele revin.
consecințele vorbesc de la sine.

LIBERTATE

nimeni nu a desenat această hartă — s-a desenat singură.

libertatea este forma statistică a
modului în care vecinii se tratează.

LIBERTATEA NU E UN DAR DE SUS — E TIPARUL PE CARE ÎL FACEM ÎMPREUNĂ.

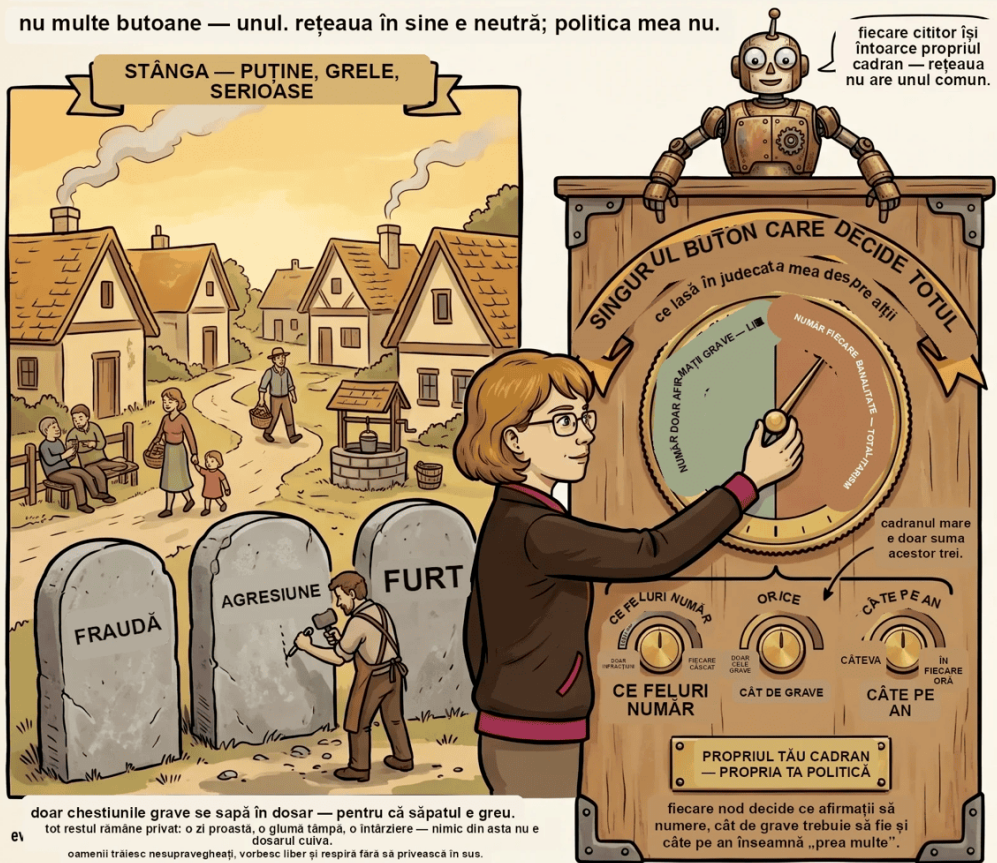
Țin în minte un număr intuitiv — cifre mici de o singură cifră pe an. O astfel de abordare cenzorială poate părea mai degrabă izolaționistă. Dar îl pot pune pe solicitant, în mod legitim, în fața unei alegeri: să aleagă una dintre înregistrările deja emise și să ceară verficatorului s-o revoce, adică s-o invalideze — ceea ce este o pretenție destul de agresivă într-o situație în care solicitantul a devenit, din întâmplare, cu adevărat victima mai multor nedreptăți independente, iar eu aș contribui astfel cu siguranță la sentimentul lui de înstrăinare de comunitate.

O opțiune mai eficace pare deci a fi capacitatea de a delega o parte din drepturile de a publica informație în rețeaua de reputație în favoarea unei comunități sau a unei autorități, care apoi — în mod solidar, după regulile ei interne — decide cum să le aloce. Un grup trebuie să poată avea grijă de cei pe care îi consideră dezavantajați. Un membru al comunității are dreptul, oricând, până când dreptul delegat este folosit, să-și revoce delegarea.

COMUTATORUL LIBERTATE-TOTALITARISM

UN SINGUR PARAMETRU — CÂT DE MULT ALEG SĂ URMĂRESC — ÎNCLINĂ O ÎNTREAGĂ SOCIETATE ÎNTRE LIBERTATE ȘI TIRANIE

nu multe butoane — unul. rețeaua în sine e neutră; politica mea nu.

doar chestiunile grave se sapă în dosar — pentru că săpatul e greu.
tot restul rămâne privat: o zi proastă, o glumă tâmpă, o întârziere — nimic din asta nu e dosarul cuiva.
oamenii trăiesc nesupraveheați, vorbesc liber și respiră fără să privească în sus.

PROPRIUL TĂU CADRAN
— PROPRIA TA POLITICĂ

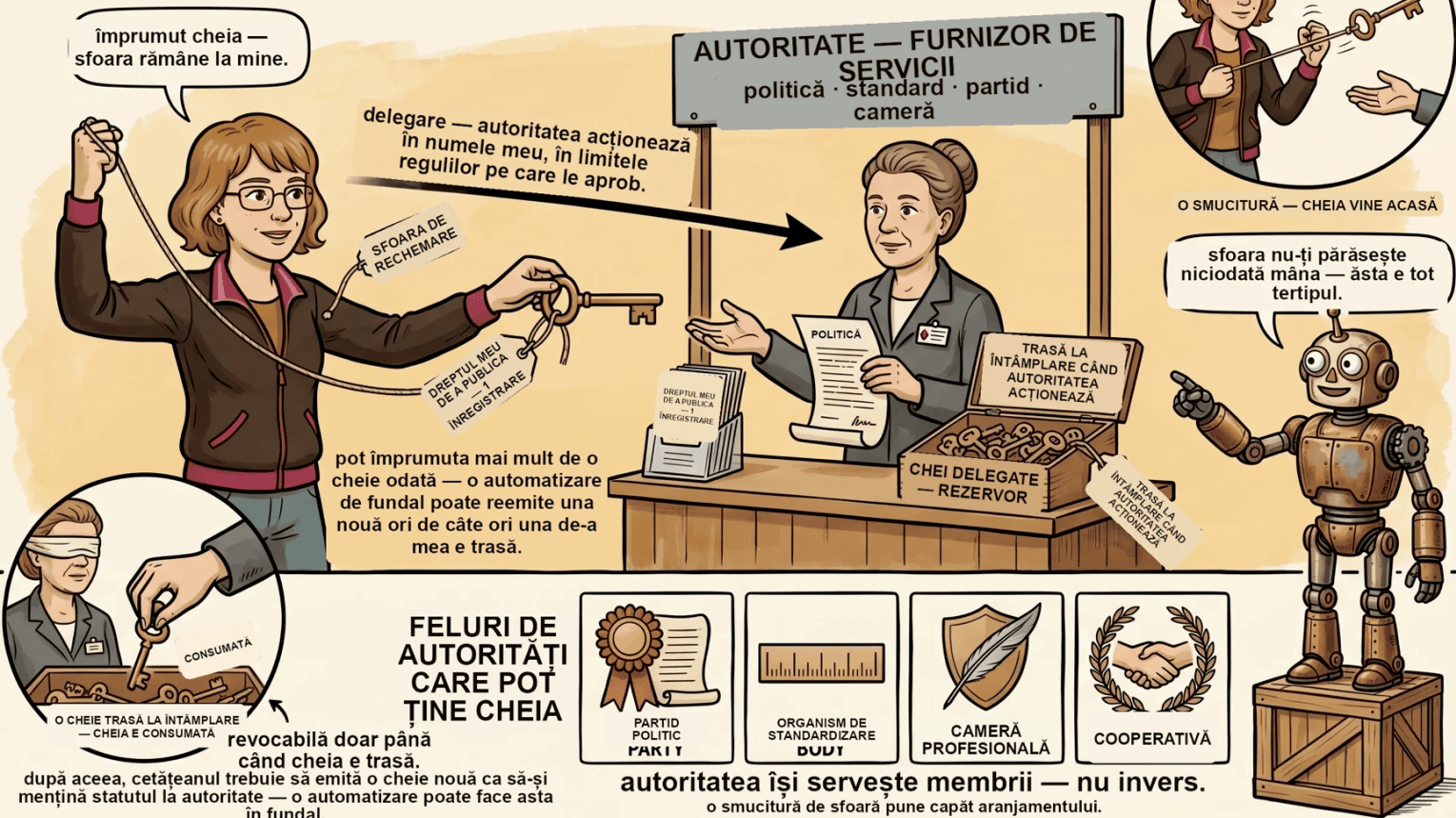
fiecare nod decide ce afirmații să
numere, cât de grave trebuie să fie și
câte pe an înseamnă „prea multe”.

fiecare căscăt devine un dosar — pentru că numărarea e ieftină.
un strănut, o cumpăratură, o plimbare spre casa după lasarea nopții: totul intră în dosar,
nimic nu e privat — ochiul nu clipește niciodată, iar vecinii se opresc din vorbit.

LIBERTATEA E CE REFUZĂ SĂ NUMĂR — TOTALITARISMUL E CE ACCEPTĂ SĂ URMĂRESC.

DELEGAREA DREPTURILOR DE PUBLICARE

ÎMPRUMUȚI CHEIA UNEI AUTORITĂȚI CARE TE SERVEȘTE — ȘI O TRAGI ÎNAPOI ÎNTR-O CLIPĂ

FELURI DE AUTORITĂȚI CARE POT ȚINE CHEIA

PARTID POLITIC
PARTIT

ORGANISM DE STANDARDIZARE
BUIU

CAMERĂ PROFESIONALĂ

COOPERATIVĂ

ÎMPRUMUTĂ CHEIA — PĂSTREAZĂ SFOARA. DELEGAREA NU E NICIODATĂ PREDARE.

■ Libertate vs. totalitarism

O societate care veghează asupra volumului de înregistrări publicate și îl limitează va fi mai liberă; o societate cu un exces de înregistrări va tinde spre totalitarism. Ne putem imagina delegarea dreptului de a publica înregistrări către altcineva.

Adaptarea culturală

Oamenii se bucură în general să vadă în farfuria celui alt. De-a lungul civilizațiilor ne deosebim prin experiența istorică și densitatea populației — și deci prin cât de mult vrem să vedem în farfuria celui alt în cadrul civilizațiilor și comunităților. Statele asiatice tind spre o viziune mai strictă asupra libertății în societate; cele europene și americane, în anumite privințe, spre una mai liberă. Oricât de imprecisă ar fi această paralelă, în contextul unei rețele sociale de reputație descentralizate se poate spune că setările comunităților individuale nu discriminează, iar fiecare comunitate își poate configura comunicarea din interior după cum crede de cuviință.

În ciuda diferențelor, vor exista standarde recunoscute pe toată planeta (uciderea la întâmplare nu e bună pentru nimeni). Alte setări vor fi specifice comunității, iar altele chiar personal specifice. Avantajul este că, prin comunicare reciprocă și prin observarea setărilor din jur, se poate căuta consensul — de la aranjamente bilaterale, prin cele comunitare și, în timp, grație dominației economice a comunităților cel mai bine configurate, chiar la nivel global.

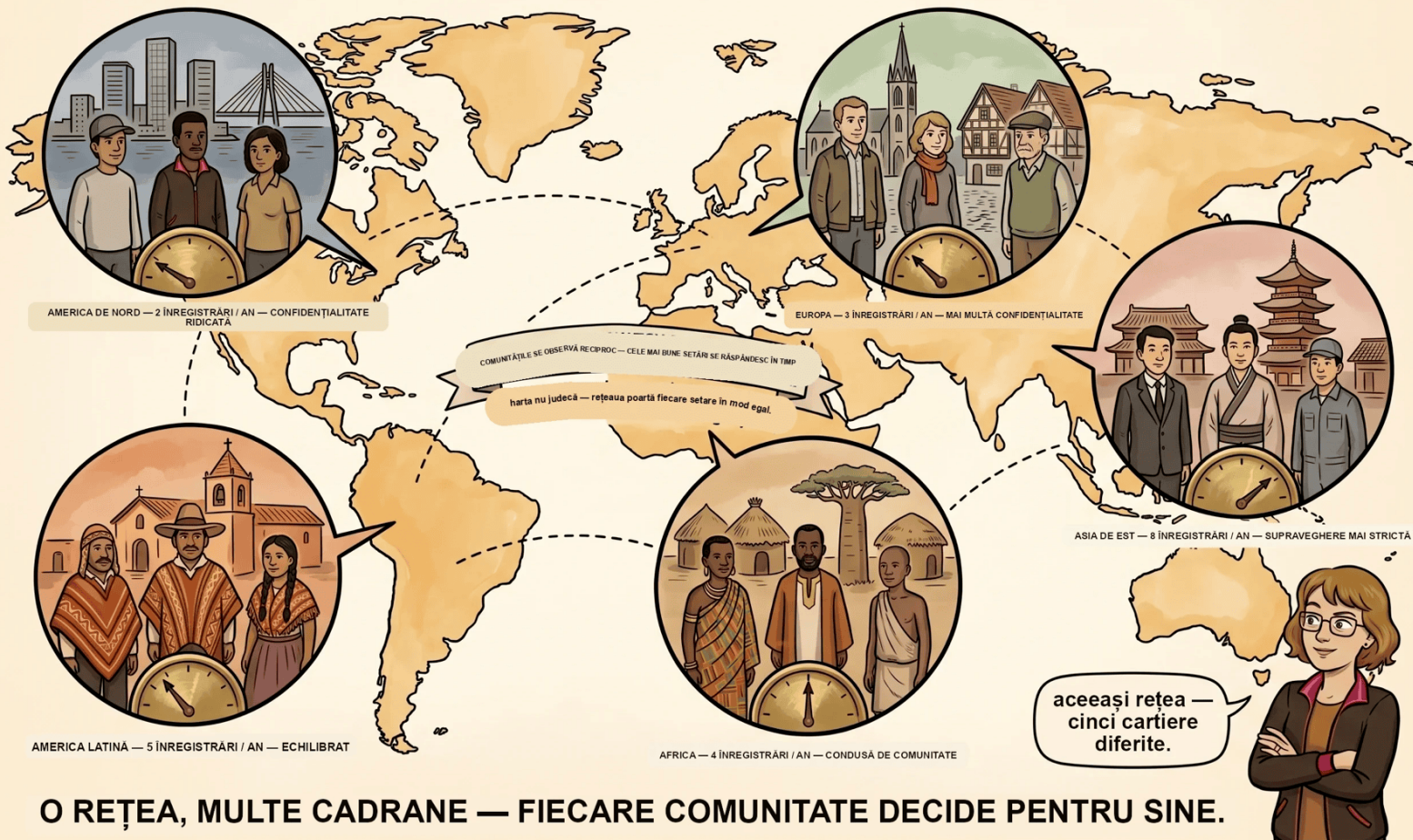
Dar despre consens mai multe în capitolul următor.

Problema oracolului — puntea dintre lumea digitală și cea fizică

Termenul „problema oracolului” a fost asociat în ultima vreme cel mai des cu lumea criptomonedelor, a blockchain-urilor și a sistemelor descentralizate. În general: cum te asiguri că datele care intră într-un sistem digital corespund fidel cu ceea ce s-a întâmplat efectiv în lumea fizică? Sistemul în sine nu poate

FIECARE COMUNITATE SE CONFIGUREAZĂ SINGURĂ

REȚEAUA NU DISCRIMINEAZĂ — FIECARE REGIUNE ÎȘI STABILEȘTE PROPRIUL CADRAN

O REȚEA, MULTE CADRANE — FIECARE COMUNITATE DECIDE PENTRU SINE.

verifica dacă cineva a vătămat cu adevărat pe altcineva sau dacă un contract a fost cu adevărat încălcat — el vede doar înregistrări digitale.

Aici rezolvăm asta prin autorități — entități care își pun reputația în joc pentru corespondența dintre înregistrarea digitală și realitatea fizică. Cu cât reputația autorității este mai mare, cu atât înregistrarea este mai credibilă.

PUNTEA ÎNTRE LUMEA DIGITALĂ ȘI CEA FIZICĂ

AUTORITATEA POARTĂ REALITATEA DINCOLO

Reputația autorității face demnă de încredere înregistrarea digitală.

* Sistemul nu încearcă să rezolve problema oracolului — acceptă că autoritățile sunt puntea și se aliniază cu felul în care funcționează deja încrederea în lumea reală.

* Dacă puntea greșește despre realitate, autoritatea plătește — cu reputația ei.

Cum funcționează verificarea

Consensul și procesul de verificare

Pentru a construi consens asupra regulilor pe care o societate ar trebui, în medie, să le respecte și să le impună, poate ajuta mecanismul următor. Ca participant DID, îmi declar regulile la care mă abonez și după care voi trăi, și le public. (Gândește-te la ele ca la regulamentele și statutele care, în viziunea mea, alcătuiesc lumea mea ideală — o lume în care nu mă simt îngrădit, ci în siguranță.)

Pot estima dinainte cum ar reacționa contactele mele DID — și pot evalua cât de puternic și de către cine aş fi sancționat în interacțiuni sociale sau de afaceri obișnuite, dacă acestea ar avea loc ipotetic.

Evaluarea definitivă se produce când ceri informație de la un alt DID sau îi ceri să verifice o afirmație (ori ceri unei autorități un serviciu și așa mai departe) pe care vrei s-o publici în rețeaua de reputație. Ar trebui să iasă la fel cum iese când rulezi tu însuși evaluarea, în probă (dry run), pe politica declarată a părții adverse — iar dacă nu iese, ceva e în neregulă de partea adversă: încearcă un joc necinstit.

Rezultatul este fie acceptare, cu un preț cotelat pentru verificare (în cazul serviciilor de verificator sau autoritate), fie respingere. Atât sancțiunile, cât și bonusurile pentru abaterea de la politica evaluatorului sunt incluse în prețul cotelat. Solicitantul decide apoi dacă acceptă condițiile sau trece la runda următoare de verificare din algoritmul de alocare — repetând procesul până este mulțumit sau până când economia face inutilă continuarea.

■ Graful social

Rețeaua de reputație este, în primul rând, o rețea socială. Adugi contacte — oameni care consimt la legătură. Ei au contacte, iar acele contacte au contacte. Algoritmul caută verificatori până la o adâncime configurabilă (de ex. trei niveluri: contactele tale directe, contactele lor și încă un nivel mai departe). Nu este nevoie de un blockchain global — rețeaua formează în mod firesc comunități cu suprapuneri în alte comunități.

Algoritmul este nedeterminist: face hash documentului afirmației tale, mapează hash-ul pe o poziție de pe un inel al identităților cunoscute din acest cerc și o selectează pe cea mai apropiată drept candidat verificador. Nu poți prezice sau influența cine îți va verifica afirmația.

Fiecare respingere a unui verificador îți mărește documentul și îi crește costul de prelucrare — acesta este primul canal de cost (creșterea documentului). Fiecare verificador nou percepe o taxă bazată pe volumul de date, pe reputația ta și pe cât de departe se abate conținutul afirmației tale de la politica lui de verificare declarată — acesta este al doilea canal de cost (prima de risc). Iar fiecare iterație costă timp și energie — al treilea canal de cost.

■ Ce verifică verificatorul, în ordine

Odată selectat, un verificator evaluează o afirmație în aproximativ patru pași ordonați — filtrele cele mai ieftine întâi, verificările de conținut costisitoare la urmă:

1. **Filtrarea prin politică.** Intră acest tip de afirmație în ceea ce verificatorul verifică public, în general? Dacă nu, cererea este respinsă din capul locului.
2. **Încrederea în autoritate.** Este autoritatea care a girat afirmația suficient de demnă de încredere sub propria politică declarată a verificatorului? O autoritate sub pragul de încredere al verificatorului este motiv de respingere indiferent de conținutul afirmației.
3. **Reputația emitentului.** Îndeplinește emitentul pragurile de reputație pe care verificatorul le-a declarat pentru acest tip de afirmație? Reputația scăzută poate fie ridica taxa, fie declanșa respingerea.
4. **Verificarea conținutului.** Doar când primele trei porți sunt trecute, verificatorul evaluează afirmația însăși — semnături, consecvență internă, corectitudine formală și cât de departe se abate de la politica verificatorului. Taxa percepută pentru acest ultim pas reflectă riscul real asumat.

Verificatorul publică politica ce guvernează fiecare dintre aceste porți, așa că pașii nu sunt la discreția lui — sunt legați de ce a declarat deja. Abaterea de la politica publicată este ea însăși o afirmație publicabilă împotriva lui, și o plătește cu reputația lui.

Rezultatul: publicarea unei afirmații credibile și utile costă aproape nimic. Publicarea unei afirmații radicale costă mai mult. Publicarea unei minciuni devine prohibitiv de scumpă — trebuie să treci prin verificator după verificator, iar fiecare care te respinge adaugă costuri. Piața pune preț pe afirmația ta, iar prețul îți spune unde te afli în raport cu comunitățile în care te miști.

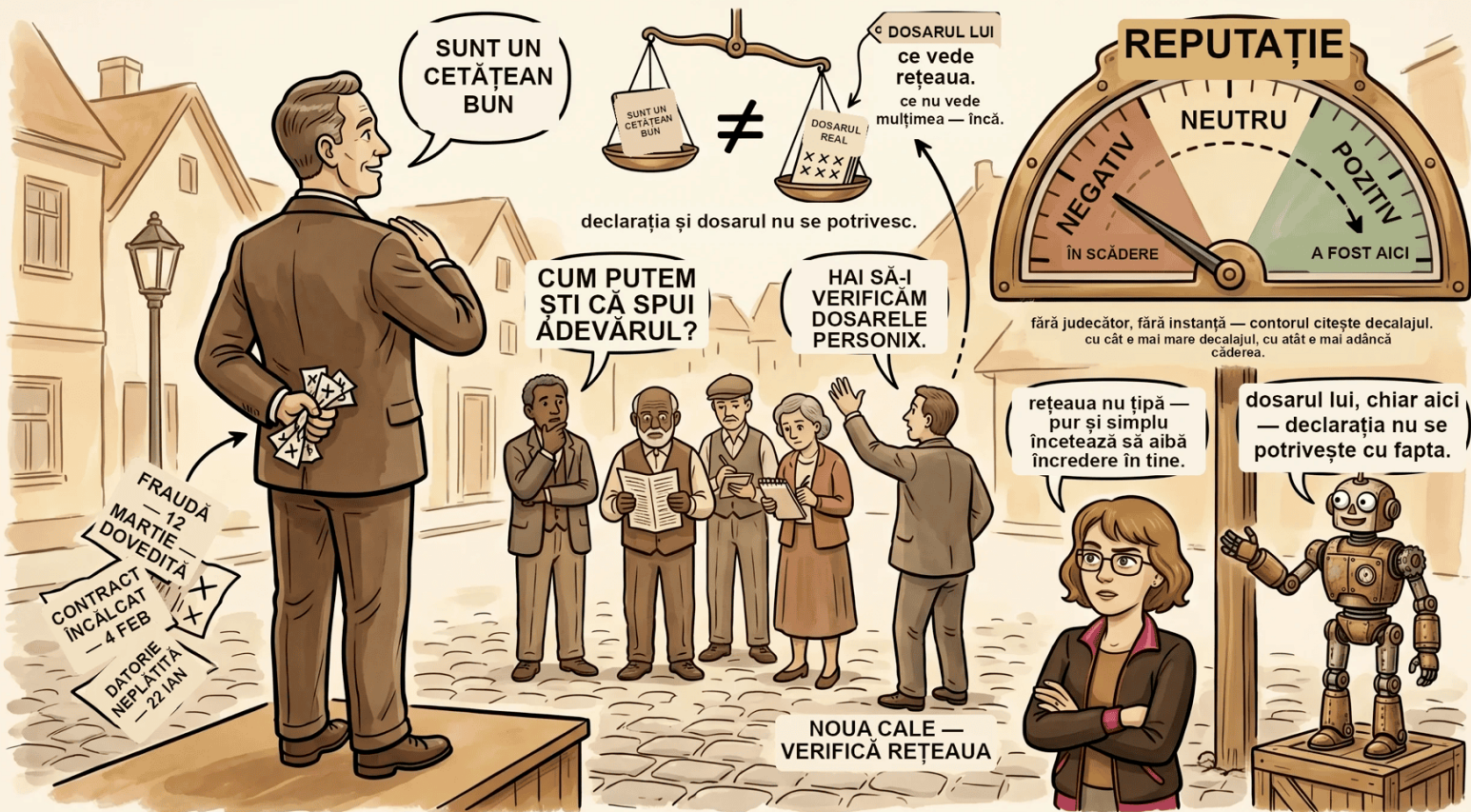
Nu e de ajuns să declari că respecți o regulă când în realitate n-o respecți. În acel caz, DID-ul tău riscă publicarea unei înregistrări negative care demască ipocrizia — ceea ce te transformă într-un risc pentru toți ceilalți. Rezultatul ar trebui să fie reguli mai puține, dar mai consecvent respectate, și o curățare a acelei jungle de legi și reglementări în care abia se descurcă până și profesioniștii dreptului.

Consens vs răspundere

Pentru ca rețeaua să servească drept sursă valoroasă de informație, un DID nu ar trebui să fie prea radical — altfel ceilalți îl vor respinge. Presiunea socială va căuta echilibrul, iar încercările de a-l destabiliza vor fi probabil pedepsite.

IPOCRIZIA E CEL MAI SCUMP COMPORTAMENT

REȚEAUA ÎȚI COMPARĂ DISCRET VORBELE CU DOSARUL — DECALAJUL E VIZIBIL PENTRU TOȚI

DECLARI ȘI ÎNCALCI? DECALAJUL E CEL MAI SCUMP COMPORTAMENT.

LEACUL PENTRU IPOCRIZIE

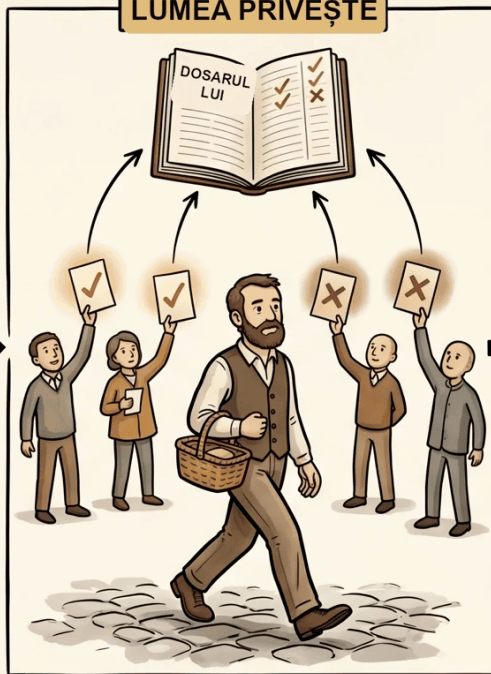
DECLARĂ-ȚI REGULILE — TRĂIEȘTE DUPĂ ELE, SAU PIAȚA TE SCOATE DIN JOC PRIN PREȚ

IMI DECLAR POLITICA

toată lumea îmi poate citi standardele.
fără portari, fără secrete.

LUMEA PRIVEȘTE

lumea notează ce face el de fapt.
în fiecare zi, ceva mai multe dovezi în registrul lui.

LA MAGAZIN — PLĂTEȘTI PENTRU PROPRIUL TĂU DOSAR

ipocrizia nu e pedepsită de o autoritate — e cotată de piață.
fiecare serviciu obișnuit pe care-l cumperi poartă
un supliment modelat de propriul tău dosar.

AM PUTEA NUMI ASTA CONTRACTUL SOCIAL — REDESENAT?

nicio autoritate nu impune etica — prețul o face.
presiune blândă, în fiecare zi, spre media comună cu care putem trăi cu toții.

FAPTE PE MĂSURA VORBELOR — SAU PLĂTEȘTI. IPOCRIZIA E CEA MAI SCUMPĂ REPUTAȚIE.

■ Numărul de voturi nu este totuna cu greutatea unei voci

Juraj Karpiš spune că „banii sunt memoria faptelor bune”. Aș adăuga că reputația este memoria celor rele.

De aici rezultă că, meritocratic, cine contribuie mai mult și nu are reputație proastă merită o greutate mai mare a vocii în comunitate. Privind prin lentila relațiilor bilaterale: când cântăresc ce presiuni de consens să acomodez, cea mai mare greutate o au relațiile din care obțin cel mai mare beneficiu economic. Zece oameni cu care nu am schimburi active mă vor influența mult mai puțin decât un partener de afaceri permanent. Această paradigmă nu se limitează la comerț — se extinde la relațiile sociale, politice și de altă natură.

Roles in the verification transaction and authorities

Privire de ansamblu asupra rolurilor

Am atins deja pe scurt unele dintre aceste roluri în capitolul despre rețea și proprietățile ei de bază. Acum e momentul să le privim din nou în detaliu și să le adăugăm pe cele suplimentare de care avem nevoie pentru a face rețeaua mai robustă. Fiecare tranzacție de verificare implică mai multe roluri — să vedem cum se comportă.

■ Rolurile într-o tranzacție de verificare

Fiecare verificare implică până la șase roluri distincte, rezumate în tabelul de mai jos. Toate pot avea propriul DID în rețeaua de reputație descentralizată.

Rol	Descriere
Emitentul (Issuer)	Persoana care publică informație în rețea — afirmă că s-a întâmplat ceva (un DID a fost creat, editat sau dizolvat, o afirmație, politica unui DID dat etc.)
Subiectul (Subject)	Persoana despre care este informația — destinatarul afirmației
Autoritatea (Authority)	O entitate de încredere care își pune numele în joc pentru calitatea afirmației investigând-o și fie examinând dovezile prezentate, fie strângându-le activ
Observatorul (Observer)	O terță parte independentă care ține evidența felului în care verificatorul tratează afirmația — asigurându-se că verificatorul nici nu tace, nici nu se abate de la politica declarată
Verificatorul (Verifier)	Un participant selectat algoritmic care procesează tranzacția
Delegatul (Delegate)	O persoană care acționează în numele altui participant

Emitentul

L-am întâlnit deja pe emitent. Când cineva este nedreptățit sau vrea să facă publică o realizare proprie, persoana reprezentată de DID este cea care declanșează procesul de introducere a acelei informații în rețea — pentru că ea are interesul primar s-o facă (motivația fiind fie dorința de satisfacție, fie dorința de a-și îmbunătăți imaginea publică).

Afirmații pozitive

Afirmațiile pozitive despre mine le pot păstra, ca subiect și emitent al lor deopotrivă, pentru situațiile în care vreau să le folosesc (o diplomă, un certificat pentru un serviciu prestat etc.). Aici se deosebește o afirmație pozitivă de una negativă: împărtășirea unei afirmații negative verificate este în interesul întregii comunități, pe când una pozitivă este în interesul purtătorului ei.

Autoritatea

Autoritatea joacă un rol dublu: poate fi un **auditor** (verificând calitatea dovezilor înainte ca o afirmație să fie publicată) sau un **garant** (punându-și reputația în joc pentru veridicitatea unei afirmații). În oricare caz, ea întărește afirmația emitentului. Aceste două servicii sunt separabile — o autoritate poate oferi unul, celălalt sau ambele deodată. Ipoteza de lucru este că majoritatea serviciilor prestate de autorități pot fi livrate pe bază de piață liberă. Asta e valabil chiar și în domenii greu de imaginat privatizate, precum justiția, unde servicii specializate — investigație, evaluarea dovezilor, până la servicii asigurate azi de armatele centralizate (planificare strategică, instruire standardizată, achiziții și gestiunea stocurilor etc.)

EMITENTUL — CEL CARE SCRIE AFIRMAȚIA

AUTOR · SEMNATAR · ÎȘI PUNE ÎN JOC PROPRIA REPUTAȚIE

CE FACE EMITENTUL

1. Scrie afirmația cu propriile cuvinte
2. Adună dovezi din lumea reală ca să o susțină
3. Semnează cu propriul DID și o trimite autorității aalese
4. Plătește costul publicării
5. Trăiește cu consecințele dacă minte

REPUTAȚIA MEA

Dacă asta e falsă,
acul meu scade.

Numele meu apare pe
asta. Mai bine să fiu
sigur — și să aduc
dovezi.

Oricine poate vorbi.
Minciunile îl costă pe
vorbitor.

Emitentul este autorul. Numele lui e pe ea.

* Oricine are un DID poate fi emitent. Ștacheta e curajul și răspunderea, nu o licență.

— pot fi livrate eficient de actori de piață. Nu prea există ceva care, după restructurare, să nu poată fi făcut mai eficient de stimulentele pieței libere.

■ **Autoritatea, emitentul și observatorul nu trebuie niciodată să fie verficatorul propriului lor caz.**

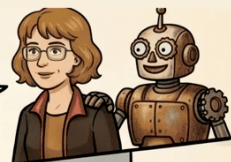
Selecția algoritmică a verficatorului garantează independența. Nimeni nu-și poate verifica propria afirmație sau o afirmație în care are un interes direct. Aceasta este una dintre regulile de bază la a căror respectare are interes întreaga comunitate de DID-uri.

Graficele următoare arată viziuni complementare asupra amplitudinii activității pe care o acoperă autoritățile (termenul „autoritate” poate fi citit interschimbabil cu „furnizor de servicii”).

GHIDUL — TE AJUTĂ SĂ NAVIGHEZI DUPĂ VALORILE TALE

ANALIZĂ PROFUNDĂ ÎN SPATE · ÎNDRUMARE SIMPLĂ ÎN FAȚĂ

Ea agregă lumea complexă în recomandări. Adepții votează cu atenția lor — pleacă oricând, trec la altul.

GHID

ANALIZA MEA

Note de lucru — nu pentru clienți

cheltuieli publice - redirectionate

Eu fac munca complexă. Tu primești recomandarea simplă — doar dacă îmi împărtășești valorile.

furnizori	1	2	3	4	5
70M	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆
70M	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆
70M	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆
70M	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆

PENTRU TINE — CE ÎNSEAMNĂ

Agregate ca să-ți maximizeze beneficiile

- mută cheltuiela aici, economisește dincolo
- sprijină furnizorii care trec testele mele
- adoptă acest șablon de politică

Și ce anume primesc pentru banii mei — ce analize și ce sinteze?

de exemplu: cine poate fi ghid

- un partid sau o mișcare politică ce publică un șablon de politică
- o firmă de audit independentă ce publică constatări agregate
- o agenție de comparare a serviciilor
- un agregator de reputație (economic · afaceri · cartier · siguranță rutieră)
- un jurnalist-recenzent sau un serviciu de recenzii de consum

Legați de ce susțin public. Încrederea ta e moneda lor.

* Poți pleca oricând și trece la un alt ghid. Încrederea ta nu e blocată.

* Ghidul poate semna și unele afirmații proprii — publicate, dar nu povestea principală aici.

■ Autoritatea ca observator incognito

O autoritate cu reputație — gândește-te la un notar a cărui afacere depinde exclusiv de istoricul lui — poate oferi, pe lângă funcțiile principale (auditor / garant), o a treia: rolul de observator incognito pe durata verificării. Ea ține o evidență cu marcă de timp a afirmației transmise, astfel încât verificatorul să n-o poată lăsa pe tăcute să cadă. Mecanismul rolului de observator este descris mai departe în secțiunea despre rolul Observatorului.

Verificatorul

Orice DID poate acționa ca verificator, fie direct, fie prin drepturi de verificare delegate unui al treilea DID. Pentru ca eu — sau delegatul meu — să pot verifica, ar trebui să fiu accesibil în rețea (online). Nu toată lumea va vrea să se angajeze la asta, motiv pentru care o înregistrare DID poate lista, în ordinea priorității, înlocuitorii care vor îndeplini funcția în numele ei cât timp este offline.

Fiecare DID activ în rețea își declară public propria politică. Prin regulile definite în acea politică el judecă, pe durata procesului de verificare, reputația părții adverse și conținutul și forma afirmației pe care emitentul a marcat-o pentru publicare în rețeaua de reputație. Parte din politică este formula de calcul folosită pentru a calcula taxele pentru serviciile de verificare. Odată ce e stabilită, atunci pe un număr statistic mare de afirmații care curg prin rețea aștept ca algoritmul rețelei să mă tragă de partea emitentului și să mă atribuie, într-o iterație dată, verificării informației emise. Emitentul poate calcula dinainte cum ar reacționa un verificator care se comportă corect, dar nu poate evita să-l contacteze efectiv

FURNIZORUL — RULEAZĂ UN SERVICIU DE SEMNARE A AFIRMAȚIILOR

STANDARDE PUBLICATE · PREȚURI PUBLICATE

Legați de ce declară public. Reputația face restul.

* Furnizorul are și el propria politică — când acceptă, când respinge, cum rambursează. E publicată, dar nu e povestea principală aici.

(pe el sau pe înlocuitorii lui); iterația cu verificatorul selectat trebuie parcursă de emitent chiar și atunci când știe dinainte că nu va trece.

De unde știm că emitentul rulează algoritmul de selecție a verificatorului pe setul corect de DID-uri candidate de verificatori? Împreună cu politica sa declarată public, fiecare DID publică și lista curentă de identificatori ai rețelei sale sociale din interiorul rețelei de reputație. Dacă un emitent își definește rețeaua socială ca pe o bulă socială care doar îi ecoază și îi întărește propriile păreri, informația publicată prin ea cu greu va fi primită mai larg de alte comunități. Faptul că reușesc, cu mari costuri, să împing o afirmație radicală în rețea nu implică faptul că, judecând reputația părții adverse, îi voi acorda vreo greutate. Unele afirmații sunt împins de comunitatea mea să le iau în seamă (sentințe și restricții impuse făptașilor); altele îmi rămân în întregime la latitudine — decid singur valoarea economică a includerii sau excluderii unei anumite informații.

Subiectul

Cei pe care îi privește informația publicată în rețeaua de reputație sunt purtătorii ei sau, dacă vrei, subiecții ei. Stimulentele din rețeaua de reputație sunt așezate astfel încât subiectul are toate motivele să se poarte corect și cinstit după propriile reguli și este împins de comunitate spre o cale de mijloc a respectării regulilor. El are chiar un stimulent să se poarte mai moral decât cer regulile lui declarate — politicile declarate în prealabil nu împiedică comunitatea să ajungă la un consens de a aplica retroactiv vreo evaluare sau măsură. Din acest unghi, alternativa oferită de rețeaua de reputație la o ordine juridică este, cum era de așteptat, mânată mai mult de spiritul regulilor decât de litera lor.

PATRU PORȚI, ÎN ORDINE. FILTRELE IEFTINE PRIMELE.

Nu are voie să fie creativ. Trebuie să facă ce spune politica lui.

**Propriile lui
reguli. Publice.
Nu le poate
schimba pe
tăcute.**

1. FILTRARE DE POLITICĂ
Verific eu în general acest tip de afirmație?

2. ÎNCREDERE ÎN AUTORITATE

E autoritatea peste pragul meu?

3. REPUTAȚIA EMITENTULUI

Îndeplinește emitentul
ștacheta mea de
reputație?

NU POATE FI:
emitent,
autoritate,
observator sau
subiect.

4.
VERIFICAREA
CONȚINUTULUI
Semnături,
coerență, abatere
de la politică

REPUTAȚIA
VERIFICATORULUI

ABATE-TE DE LA
POLITICĂ →
REPUTAȚIA SCADE
NICIO ALEGERE
VIITOARE

**1. Filtrează după porțile
politicii sale publicate (în
ordine)**

2. Verifică încrederea în autoritate, apoi reputația emitentului

**3. Evaluează
conținutul afirmației
doar dacă porțile trec**

4. Percepe o taxă proportională cu riscul

5. Își pune în joc propria reputație la fiecare decizie

**TAXĂ
RISC**

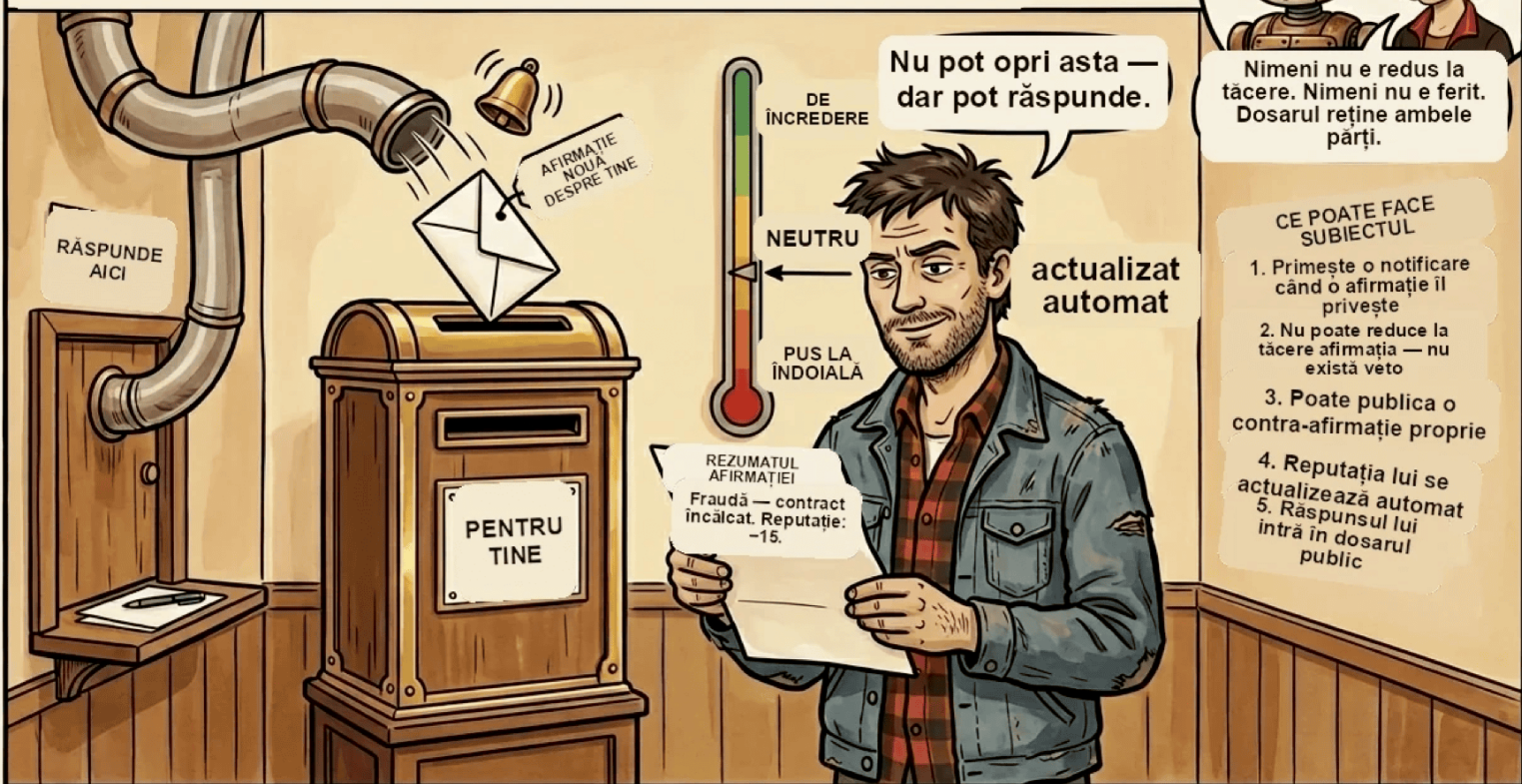
mai mult risc $\rightarrow$ taxă mai mare

**Filtrele ieftine primele.
Verificarea scumpă a
continutului ultima.**

Verificatorul e legat de regulile pe care le-a publicat el însuși — și de reputația pe care riscă să o piardă.

SUBIECTUL — CEL DESPRE CARE E AFIRMAȚIA

O PRIMEȘTE · NU O POATE REDUCE LA TĂCERE · POATE RĂSPUNDE

Nimeni nu e redus la tăcere. Nimeni nu e ferit. Dosarul reține ambele părți.

CE POATE FACE SUBIECTUL

1. Primește o notificare când o afirmație îl privește
2. Nu poate reduce la tăcere afirmația — nu există veto
3. Poate publica o contra-afirmație proprie
4. Reputația lui se actualizează automat
5. Răspunsul lui intră în dosarul public

Subiectul nu are veto — doar dreptul de a răspunde,

* O contra-afirmație e ea însăși o afirmație — reputația subiectului e în joc pentru ce spune ca răspuns.

Observatorul

Rolul de observator îndepărtează stimulentele verificatorului de a încălca regulile. În situațiile în care unui verificator nu-i place cererea emitentului sau a autorității, el ar putea pur și simplu să tacă — să nu răspundă și să blocheze secvența algoritmică. Observatorul — sau un set de observatori — își pune reputația în joc pentru a documenta cum a fost interogată verificatorul. Dacă verificatorul tace în ciuda unei politici declarate care spune altceva, poate fi condamnat pentru încălcarea protocolului.

Mecanismul: marca de timp și codul de provocare

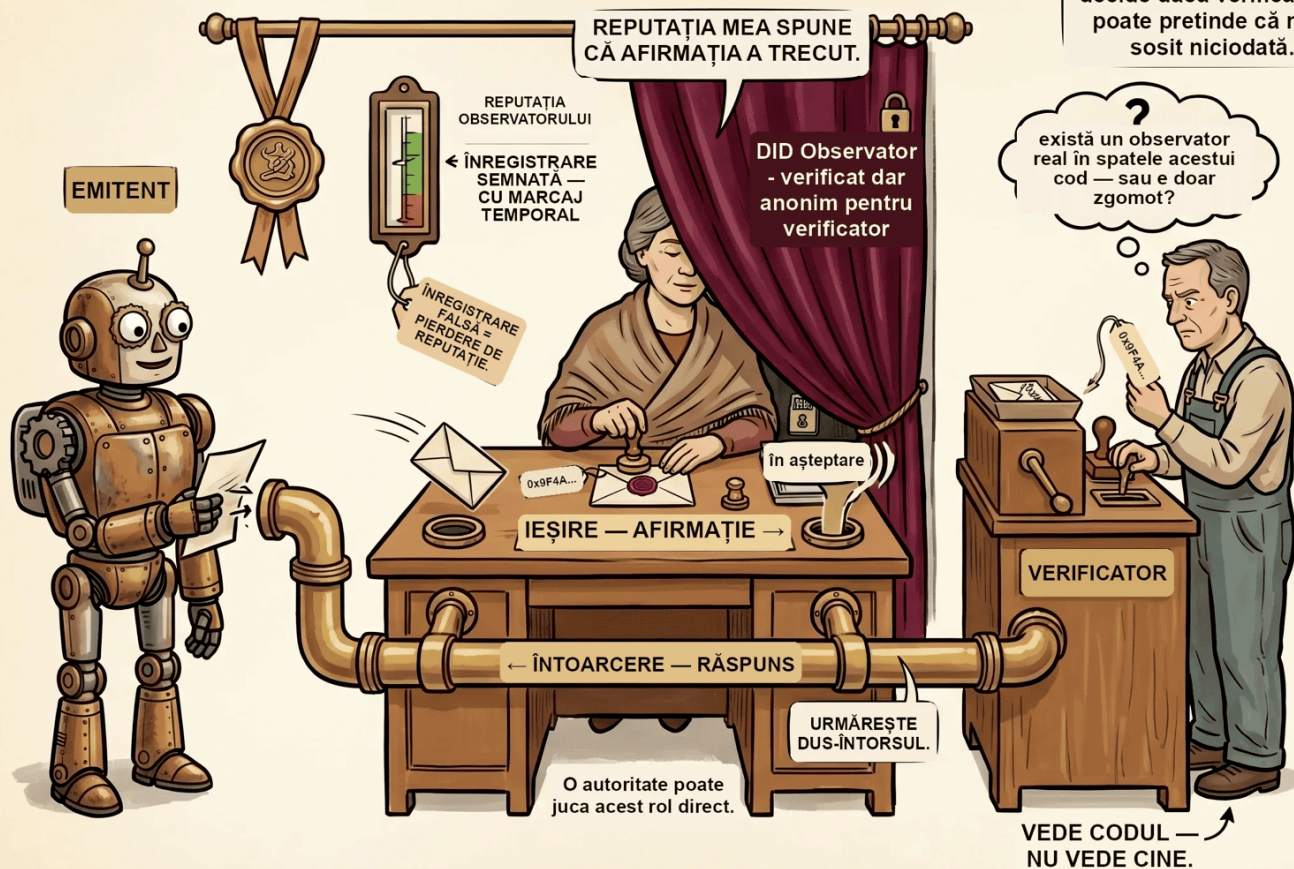
Înainte să trimiți o afirmație verificatorului, o direcționezi prin observatori — oameni în care ai încredere sau furnizori specializați de servicii de observare care percep o mică taxă. Fiecare observator îți primește transmisia, îi pune o marcă de timp, semnează că a văzut-o plecând și generează un cod de provocare — un hash criptografic al semnăturii lui. Codurile sunt adăugate la cererea ta. Verificatorul le vede, dar nu are nicio idee cine sunt observatorii sau dacă codurile sunt măcar reale. Observatorii acționează astfel ca proxy între emitent și verificator, ținând o evidență independentă că afirmația a fost transmisă și ce conținea. Pot fi de la zero la N.

Când verificatorul se comportă cinstit — acceptând sau respingând în acord cu politica lui declarată — codurile rămân opace. Nimeni nu este expus.

Dar dacă verificatorul tace în ciuda unei politici primitoare sau răspunde într-un fel care contrazice ce a publicat, tu deții semnăturile originale ale observatorilor. Le poți publica drept mărturie prin proxy că afirmația a fost transmisă și că verificatorul nu a respectat protocolul. Oricine poate verifica faptul că semnăturile corespund codurilor de provocare.

OBSERVATORUL — UN INTERMEDIAR CARE TRANSMITE AFIRMAȚIA ȘI URMĂREȘTE DUS-ÎNTORSUL

VERIFICATORUL VORBEȘTE CU EA. VERIFICATORUL NU AFLĂ NICIODATĂ CINE E — SAU DACĂ ÎL PRIVEȘTE CINEVA DELOC.

Ea nu decide afirmația. Ea decide dacă verificatorul poate pretinde că nu a sosit niciodată.

CE FACE OBSERVATORUL

1. Primește afirmația de la emitent
2. O ștampilează cu propriul sigiliu; ștampila este înregistrarea cu marcaj temporal
3. O transmite verificatorului în numele emitentului
4. Urmărește dacă răspunsul se întoarce și ce spune
5. Își publică semnătura doar dacă verificatorul se poartă necuvincios — reputația ei e garanția

note de subsol
Pot exista de fapt mai mulți N observatori în spatele oricărei cereri. Verificatorul vede doar coduri opace și nu știe niciodată dacă un observator real privește sau dacă e doar zgomet. Acea incertitudine e stimulul să se poarte cuvințios. * Simetric, verificatorul poate ruța răspunsul prin propriul observator — același tertip, sens opus.

Anonim pentru public, răspunzător față de rețea. Verificatorul vede codul, niciodată observatorul.

Poanta: nu ai nevoie de observatori reali

Și aici e partea cea mai elegantă: **nu ai nevoie deloc de observatori reali**. Poți genera numere aleatorii care arată exact ca niște coduri de provocare. Verificatorul nu poate face diferența — trebuie să arunce zarurile decizând dacă își riscă reputația. În spatele fiecărei cereri pe care o primește ar putea fi un observator respectat care privește incognito — sau ar putea fi pur zgomot. Verificatorul nu știe. Iar acea incertitudine este mecanismul.

Costul menținerii presiunii oneste: aproape zero (numerele aleatorii sunt gratis). Costul potențial al necinstei pentru verificator: catastrofal. Comportamentul cinstit este stimulat chiar și când nimeni nu privește de fapt.

Sistemul funcționează pentru că fiecare este un pic paranoic. Incertitudinea este mai ieftină decât supravegherea.

■ Mai mulți verificatori într-o singură iterație

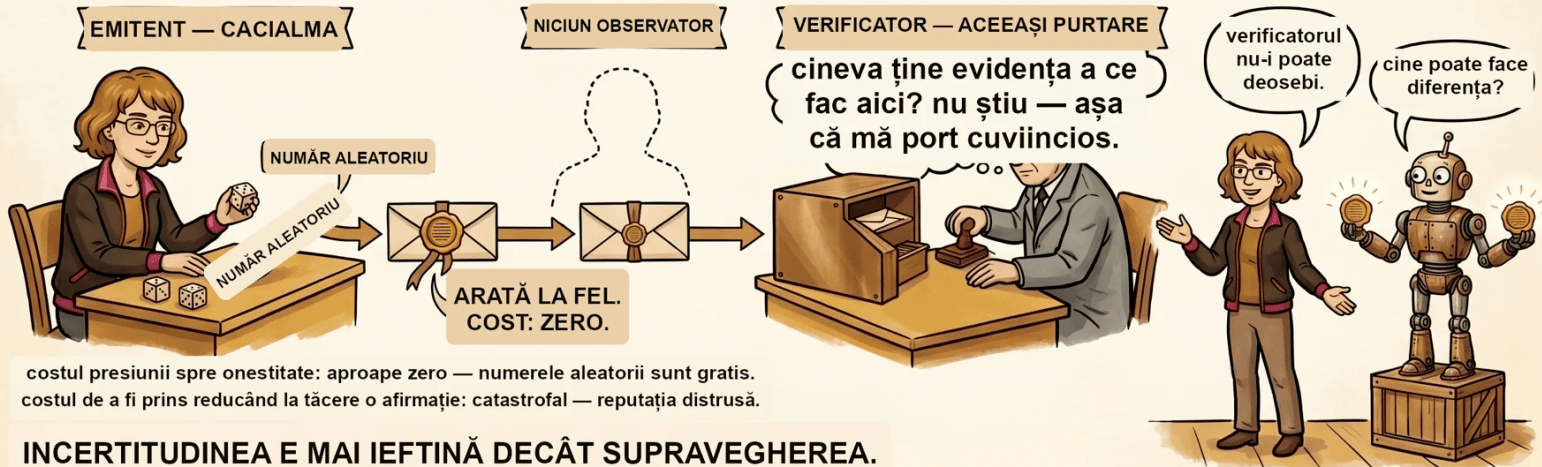
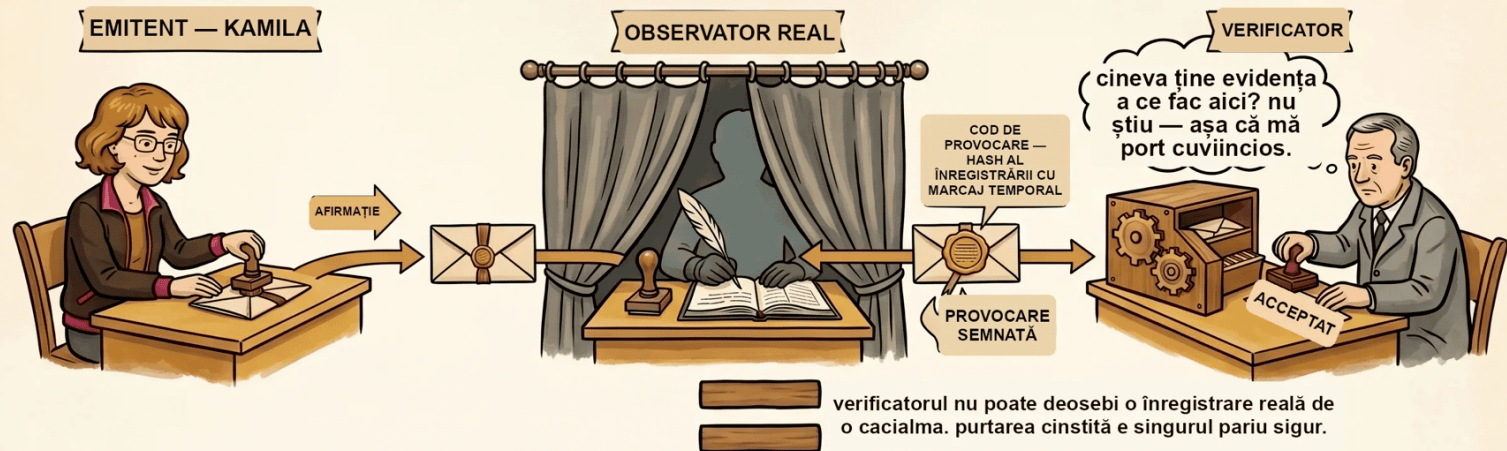
O regulă însoțitoare de întărire pentru disponibilitatea verificatorilor poate fi o extensie algoritmică ce returnează, într-o singură iterație, un set de verificatori candidați, nu doar unul.

Delegarea

Civilizația și-a construit creșterea economică pe capacitatea de diviziune a muncii și de specializare. Lumea, în toată splendoarea ei, este complexă, iar șansele noastre de a o cuprinde în toată complexitatea

CACIALMAUA CARE ȚINE VERIFICATORUL CINSTIT

UN OBSERVATOR REAL ȘI O CACIALMA ALEATORIE ARATĂ IDENTIC DE LA BIROUL VERIFICATORULUI

ei sunt aproape nule. Ieșirea firească este să delegăm o gamă largă de activități care susțin o viață confortabilă unor furnizori specializați, care ne economisesc timp, energie și bani și ne lasă să ne specializăm la rândul nostru — prestând serviciile la care ne pricepem cel mai bine sau pe care piața le prețuiește cel mai mult la noi.

Aceeași logică a delegării se extinde în rețeaua de reputație. În capitolul Comutatorul libertate-totalitarism (și delegarea) am prezentat principiile pentru apărarea unei societăți libere prin limitarea numărului de afirmații ce pot fi publicate în rețea într-o fereastră de timp dată (gândește-te, simplificat, la drepturi de publicare de câteva unități pe an, astfel încât societatea să rămână maximal liberă). Acest principiu poate fi extins la mai multe dimensiuni. Nu trebuie să avem un singur număr — putem avea mai multe limite, aplicate diferitelor tipuri de afirmații. Putem folosi un număr diferit pentru a semnaliza ipocrizia altora față de cel pentru abaterile în tranzacții de afaceri și, să zicem, o schimbare a documentului DID, precum schimbarea unei parole, este ceva de care comunitatea cu greu se va sinchisi, și așa mai departe. Totul depinde de felul în care comunitatea definește, în timp evolutiv, ce îi servește interesele în găsirea echilibrului potrivit între nivelul-țintă de libertate și răspundere.

De ce ar trebui să fie suficient de mic numărul de drepturi de publicare acordate mie de comunitate? Marcarea unui DID (subiect) cu o afirmație negativă distruge reputație care s-a clădit multă vreme, iar paguba durează. O reputație distrusă se confruntă cu o scară de sancțiuni tot mai severe din partea comunității pentru fiecare abatere ulterioară sau repetată, până la eliminarea completă a entității perturbatoare (cazul extrem). O scară de pedeapsă care escaladează exponențial nu are nevoie de un volum mare de afirmații, cu condiția ca ele să fie susținute de dovezi verificabile. Asta e valabil pentru starea de echilibru pașnic, când societatea nu este zdruncinată de o catastrofă (externă sau internă).

Pentru evenimentele cu probabilitate foarte scăzută, frecvența statistică este volatilă când e aplicată unui individ. Pe populația comunității nu este. Aceasta este valoarea delegării drepturilor de publicare către autorități specializate de agregare care — asemenea asigurării mutuale în caz de pagubă — folosesc

dreptul tău și îl aplică în numele tău. Să vorbim mai puțin abstract și să dăm câteva exemple: - detectarea și combaterea crimei organizate - impunerea acordurilor comerciale - gestionarea privilegiilor (dovezi de studii, achiziții / înstrăinări de active etc.) - și așa mai departe

■ Cum funcționează de fapt „drepturile de publicare”

Graficul pentru delegat arată drepturile de publicare ca jetoane fizice, pentru claritate, dar în sistem nu există un astfel de obiect. Ce se întâmplă de fapt este următorul: politicile oamenilor cu care vrei să rămâi în relații bune — comunitatea ta — se agregă într-o regulă emergentă despre câte afirmații pe an vor accepta de la tine ca relevante înainte să înceapă să te trateze ca zgomet. Plafonul există pentru ca rețeaua să nu fie înecată în afirmații triviale „ce-ar fi dacă” și să rămână la fel de liberă pe cât vrea comunitatea (semnalul păstrat prin limitarea volumului).

Citești ce îți permite comunitatea ta. Există un interval, cu o oarecare împrăștiere, în funcție de oamenii cărora le dai cea mai mare greutate. Apoi decizi — în limita acelei permisiuni — câte afirmații să publici singur și câte să delegi unor servicii profesionale care vor publica în numele tău doar când evenimentele intră în domeniul lor. Acesta e lucrul care te ține în relații bune fără a te sili să depui o afirmație pentru fiecare fleac care ți se întâmplă.

„Jetoanele” din grafic sunt un înlocuitor vizual pentru această buclă de citire-și-decizie, nu un artefact literal.

Merită să poți revoca drepturile de publicare delegate în rețeaua de reputație. Asta se poate face oricând, atâta timp cât delegatul nu a folosit încă dreptul delegat.

DELEGATUL — UN SERVICIU DE AFIRMAȚII LA CARE TE ABONEZI

DELEAGĂ CE NU POȚI GESTIONA SINGUR · PĂSTREAZĂ CE CONTEAZĂ PENTRU TINE

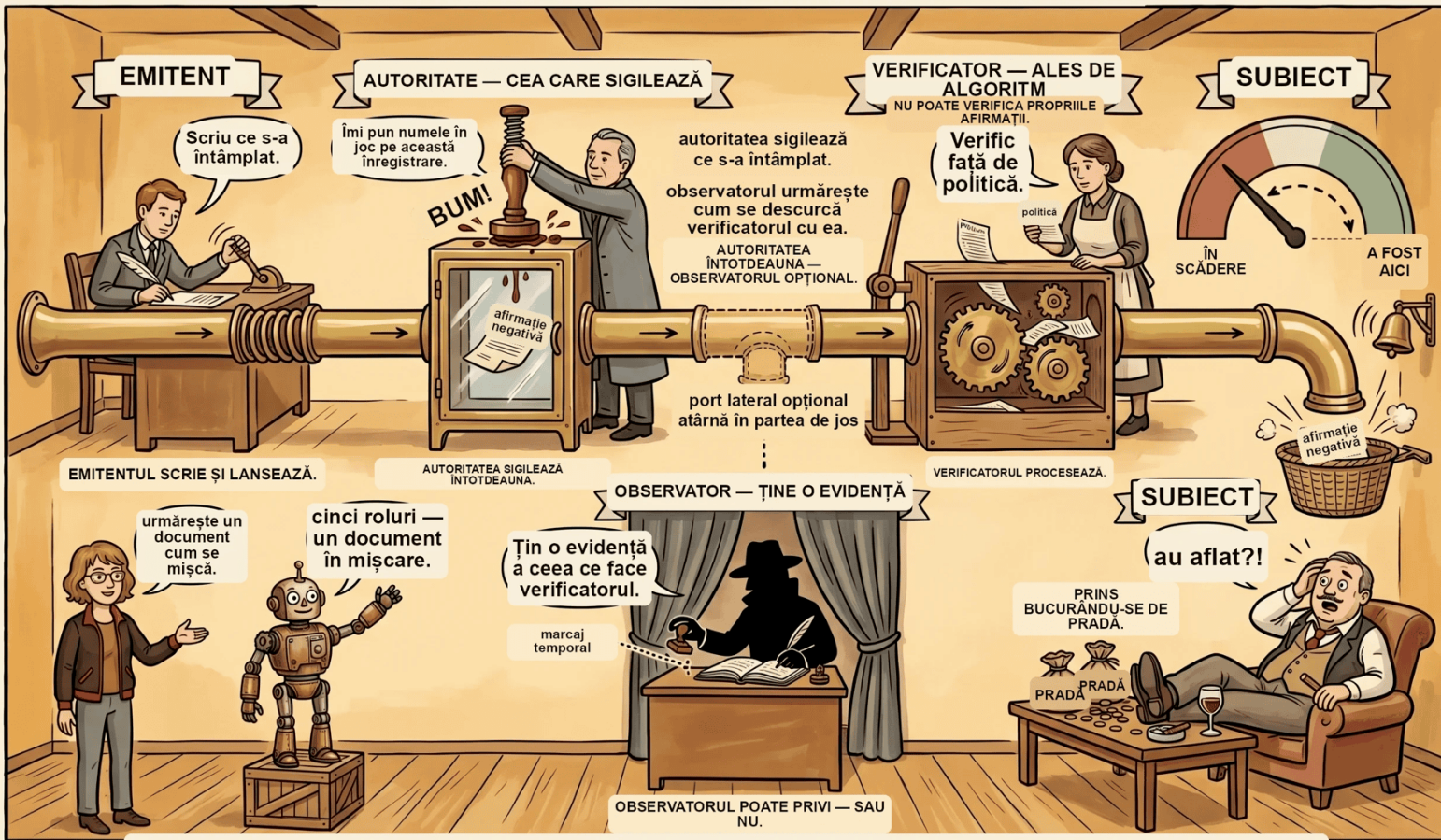

Externalizează ce nu poți gestiona singur. Rămâi în circuit. Trage drepturile înapoi oricând.

* Dacă delegatul acționează în afara domeniului convenit, atât reputația lui cât și a ta sunt afectate public.

O AFIRMAȚIE NEGATIVĂ CURGE PRIN SISTEM

URMĂREȘTE UN DOCUMENT — VEZI CE-I FACE FIECARE ROL

CINCI ROLURI, UN DOCUMENT ÎN MIȘCARE — NIMENI NU SE POATE VERIFICA PE SINE.

Comunicarea între roluri

Graficul de mai jos rezumă cum se leagă rolurile într-un caz real — de la transmiterea unei afirmații de către emitent până la publicarea în rețeaua de reputație.

Contractul social emergent — politica (policy)

Până acum am descris cum sunt verificate afirmațiile și ce rol joacă fiecare. Acum trecem la felul în care mii de politici individuale devin ceva ce funcționează ca un contract social real. Nimic care să semene cu visele de stânga despre un contract social și o solidaritate impusă.

Fiecare participant își declară propria politică (policy) pe baza moralei sale — ce consideră acceptabil și cum reacționează la comportamentul concret al celorlalți. Agregatul tuturor politicilor din rețea cunoscute unui DID dat (comunitatea) produce o etică emergentă — norme observabile pe care nimeni nu le-a proiectat. Aceste norme emergente, sprijinite de semnale de preț bilaterale, formează un contract social măsurabil: nu o construcție teoretică pe care nimeni n-a semnat-o la naștere, ci reguli observabile empiric, susținute de comportament real.

■ Contractul social

Oamenii dezbat dacă „contract social” nu este cumva un oximoron. Nimeni nu semnează nimic, și totuși este invocat pentru a justifica acțiunea legislativă și executivă în societățile centralizate.

O analiză fenomenologică a interacțiunilor dintr-o rețea descentralizată ar putea dezvălui anumite reguli emergente — globale sau locale. Cum ar trebui să numim aceste norme larg împărtășite? Un contract social? La fel ca în cazul comunităților, contractul social al unei comunități nu poate fi observat și delimitat cu precizie — fiecare unghi asupra comunității produce un contract social diferit.

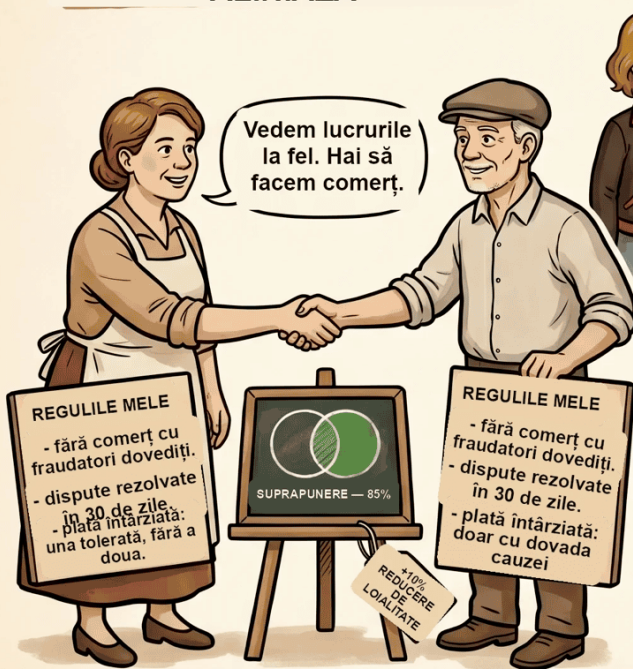
■ Politica bazată pe valori

La fel de înșelător este să tratezi „politica bazată pe valori” drept fundamentul deciziei. Valorile sunt mai degrabă grupări fenomenologice de reguli preferate în mod comun la un moment dat. Ele evoluează și nu sunt constante în timp.

POLITICILE SE ÎNTÂLNESC. ATITUDINILE SE FORMEAZĂ.

REGULILE DECLARATE STABILESC PREȚUL DE AZI — REDUCERE PENTRU ALINIERE, PENALIZARE PENTRU DIVERGENȚĂ

CÂND POLITICILE SE ALINIAZĂ

Aceleași bunuri, două prețuri. Declarațiile — nu reputația — o decid.

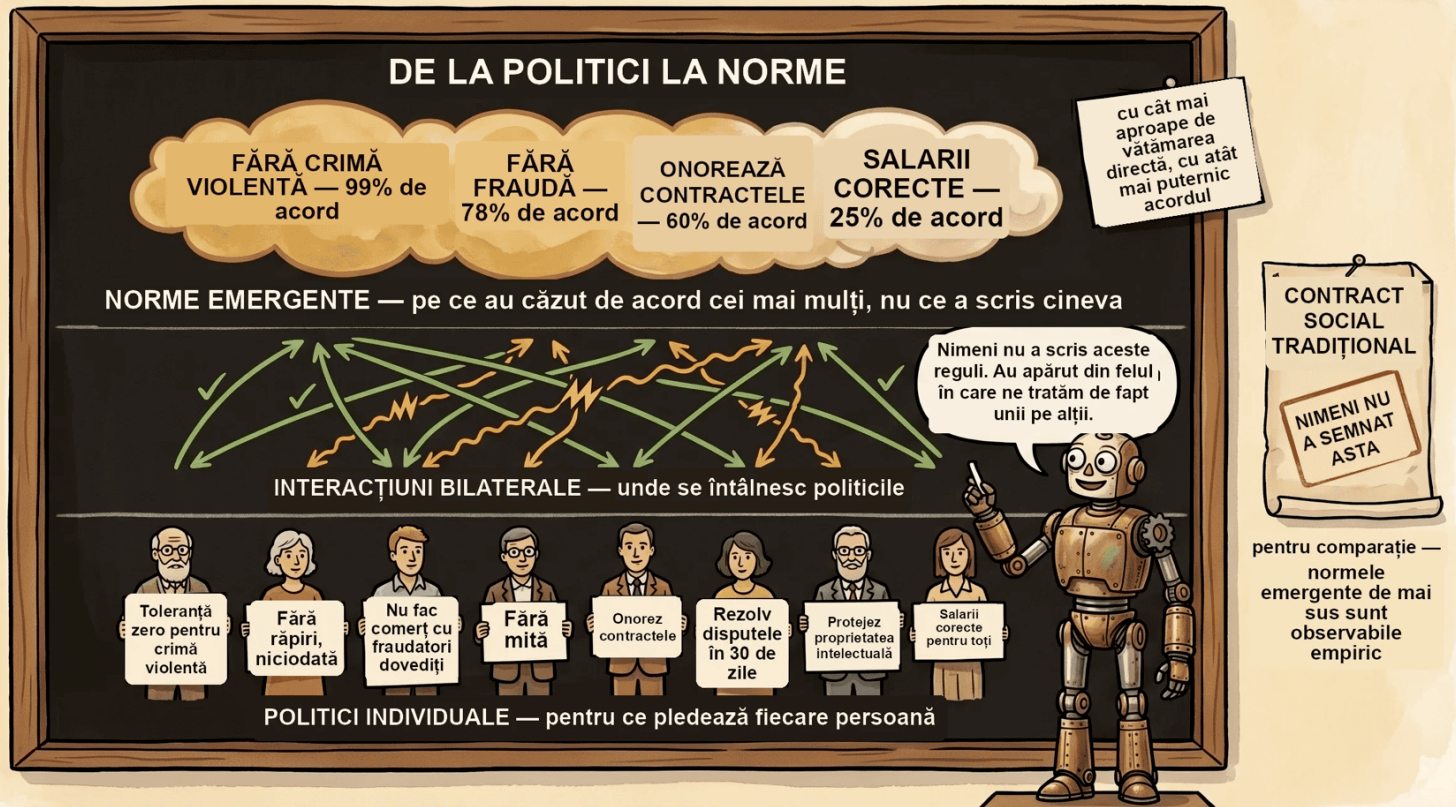
CÂND POLITICILE DIVERG

Când două politici se întâlnesc în comerț, alinierea lor devine modificatorul de preț.

* Nu e vorba de reputație. E vorba de ce a declarat public fiecare persoană — și de la care se așteaptă acum să se țină.

CUM APAR ETICILE DIN POLITICILE INDIVIDUALE

Eticile nu se proiectează. Ele apar din felul în care ne tratăm de fapt unii pe alții.

* Fiecare politică individuală e o reflexie a moralei acelei persoane — modelată de presiunea de a se adapta comunității și mediului ei.

Furnizarea de informații despre tine însuși

Când doi subiecți DID care nu se cunosc intră într-o relație economică, putem semna o cerere către propria comunitate în numele celeilalte părți, cerându-i să furnizeze informații despre noi. Aceasta este însă o noțiune foarte naivă despre ce sunt comunitățile. Ele nu sunt mulțimi închise — un singur DID poate fi participant în mai multe comunități.

O comunitate este mai degrabă un fenomen fenomenologic din perspectiva unui participant dat, manifestându-se în rețeaua lui socială; nu este ceva ce are întotdeauna sens să delimitezi explicit. Locuitorii unui sat pot forma o comunitate, dar o persoană care vine acolo doar la sfârșit de săptămână poate aparține și altei comunități din același sat. O comunitate poate fi și o echipă de fotbal împreună cu fanii ei, cu oficialii ei și cu familiile tuturor celor implicați. O națiune sau cetățenii unui stat pot forma și ei o comunitate sau comunități. Privind un DID din unghiuri diferite pot rezulta viziuni diferite (și adesea intuitive) asupra comunităților.

DID-urile de la hotare sunt astfel punți între comunități și — la fel ca în viața reală — joacă un rol în furnizarea de informații despre membrii altor comunități, fie la nivel amator, fie la nivel profesionist, precum o autoritate specializată în conectarea oamenilor și în agregarea informațiilor despre DID-uri riscante.

Unele tipuri de informație din rețeaua DID se pretează bine unui schimb reciproc necondiționat (crimă violentă, fraudă etc.). Alte tipuri de informație, însă, o comunitate le poate trata ca restricționate la folosirea în interiorul comunității (echivalentul cetățeniei, servicii aduse comunității etc.). Dacă o astfel de informație poate fi răspândită depinde de politicile declarate ale membrilor comunității.

O comunitate își păzește intimitatea în interiorul propriului cerc și, în schimb, face schimb de informații reciproc avantajoase pe bază necondiționată.

Crimă și pedeapsă

Crimă și pedeapsă

Știm cum funcționează rețeaua: cum se creează înregistrările, cine le verifică, cum este descurajată fraudă verificatorului. Rămâne o singură întrebare — ce se întâmplă când cineva chiar produce un prejudiciu altcuiva?

Cât de mult depindem unii de alții?

Toți stăm pe scena acestei mari lumi, și tot ce se petrece aici ne privește pe toți.

Jan Amos Comenius (Labirintul lumii și raiul inimii)

Pot exista multe motive de a te alătura sau de a respinge o rețea de reputație. Cred însă că un aspect al naturii umane — adesea privit ca întunecat — poate sluji unui scop bun. Vorbesc despre nevoia omului de a simți satisfacție în fața nedreptății percepute.

Satisfacția, dreptatea, răzbunarea — le asociem cu emoții negative. Pentru ca societatea să se țină laolaltă, trebuie măcar să ne prefacem că satisfacția este împlinită prin instituții centralizate; altfel indivizii nu s-ar simți legați de societatea în care trăiesc. În medie, avem nevoie să aparținem unei echipe și să avem încredere în ea. Când cineva vatămă pe altul, societatea privește cum va fi împlinită satisfacția și în ce

măsură. Într-un mod oarecum controversat, susțin că adesea în istorie — și acum — nu a contat dacă procesul împotriva acuzatului a fost curat; ce a contat a fost că societatea a văzut *pe cineva* pedepsit. Și-a împlinit funcția (numeroasele erori judiciare și rezistența la redeschiderea cazurilor vechi spun destul de limpede această poveste). Viziunea victimei și a celor îndoliați este doar secundară. Ce contează în primul rând sunt semnalele către restul societății, pentru că nedreptățile nu sunt atât de frecvente încât să apară în fiecare zi a fiecărui individ.

Un sistem de reputație descentralizat ar lăsa publicul să vadă dovezi directe și indirecte (auditate și neauditate). Societatea ar putea evalua informația — pe cont propriu sau prin servicii de piață liberă specializate într-o astfel de evaluare — și decide, pe baza semnalelor calitative și cantitative, ce măsuri să aplice subiectului (sau chiar autorului ori autorității care verifică).

Ce este pedeapsa? Este o formă de smerire a presupusului făptaș prin pierderea privilegiilor lui — astfel încât atât victima, cât și societatea să simtă că faptele vătămătoare nu se merită. Acesta este punctul esențial: comportamentul vătămător sau periculos nu trebuie să se merite, și în același timp trebuie să ofere un sentiment de satisfacție atât victimelor, cât și restului societății/comunității.

Trebuie oare o astfel de pedeapsă să fie administrată de o autoritate centrală? Ce-ar fi dacă fiecare ar putea declara dinainte cum va reacționa la anumite fapte? Evident, nu pot executa o pedeapsă pe proprietatea altcuiva. Dar pot declara că îmi voi pune proprietatea la dispoziția unui set ales de autorități executive în scopul pedepsirii făptașului, dacă infractorul intră în domeniile mele. Și pot declara asta public, astfel încât ceilalți să-mi poată evalua abordarea.

Și aici intră mecanismul de preț al proporționalității. Dacă declar pedepse aspre pentru abateri minore, rețeaua pune preț pe extremismul meu: ceilalți mă vor găsi disproportionat, iar costurile mele de verificare vor crește — mai puțini oameni vor vrea să facă comerț cu mine, sau doar la prețuri mai proaste, și mai puțini verificali îmi vor accepta înregistrările la un preț rezonabil. Dacă, dimpotrivă, sunt prea

indulgent, comunitatea mă va vedea ca pe un risc. Dacă tolerez fraudă, comunitatea va fi probabil indulgentă cu făptașii unor fapte care mă ating pe mine — ca să-mi dea de gustat din propria doctorie.

Dreptatea încetează a mai fi un bun de lux. Când cineva te vată, înregistrarea nedreptății este accesibilă, înregistrarea este permanentă, iar consecințele pentru infractor sunt reale.

Detectarea ipocriziei

Declararea unei politici nu e de ajuns — dacă declar că respect o regulă, dar comportamentul meu se abate de la ea, decalajul este o povară reputațională. Rețeaua nu face distincție între „a încălcat legea” și „și-a încălcat propriul cuvânt” — ambele sunt semnale măsurabile. Ipocrizia este scumpă, și nu cunosc o cârpă roșie mai iritantă.

O CAPCANĂ. O CALE DE IEȘIRE.

INSIDERUL CÂȘTIGĂ MEREU CONTRACTUL — PÂNĂ CÂND REȚEAUA LASĂ OAMENII SĂ CUMPERE DIRECT, FĂRĂ NICIO PERMISIUNE.

Publicul e de acord că e nevoie de un nou sistem IT public, plătit din buget, plătit din taxă.

În spatele ușilor închise, funcționarul de achiziții și insiderul croiesc licitația pe măsura unei singure companii. Un plic schimbă mâinile.

Funcționarul ridică din umeri. Buzunarul îi e umflat de mită.

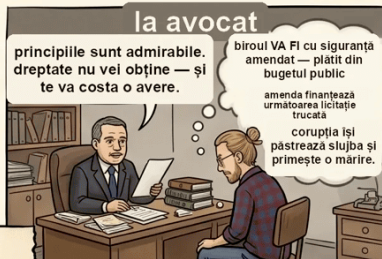

Contractul e atribuit. Insiderul are licența — dar nicio pricepere și niciun respect pentru muncă.

Insiderul vizitează vecinul. "Oferta amabilă" e cea mai mică fărâmițură.

1. TRADIȚIONAL

REȚEA DE REPUTAȚIE

— aici începe lumea nouă —

2. REȚEA DE REPUTAȚIE

El livrează mai întâi. Oamenii găsesc aplicația și o folosesc. Fiecare utilizator recunosător plătește puțin. Un trai decent. Nicio autoritate centrală de mituit.

Două căi. Capcana e în reguli. ieșirea e să ocolești regulile cu totul.

* Când regulile sunt scrise de insider, a te plânge în cadrul regulilor e capcana — chiar și amenzi se întorc în următoarea licitație trucată. Rețeaua de reputație e ieșirea: cetățenii găsesc produsul, plătesc direct creatorul, iar comunitatea conferă singura licență care contează — încrederea câștigată prin livrare.

■ Cantitate vs calitate — spargerea paradigmei binare a vinovăției

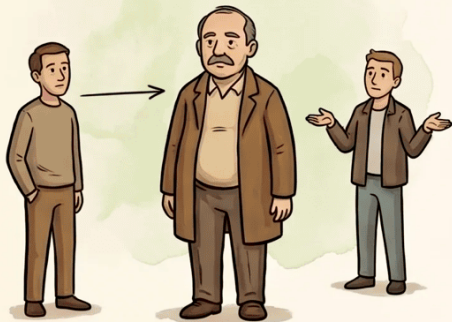
În justiția centralizată, vinovăția este binară: 0 sau 1, vinovat sau nevinovat. Într-o rețea de reputație, ce contează nu este dacă vinovăția e dovedită, ci acumularea de semnale.

O singură acuzație nedovedită de furt împotriva acuzatului probabil nu va ridica prea multă vigilență — dar va ridica vigilența față de acuzator. Mai mulți indicatori indirecti din diverse surse independente încep însă să conteze. Ce contează nu e doar cantitatea, ci și calitatea: independența martorilor (oameni diferiți, contexte diferite), consecvența tiparului (un tip recurent de suspiciune), corelația temporală.

Dimpotrivă, acuzații neîntemeiate frecvente care revin de la același emitent împotriva unor subiecți-țintă variați pot fi evaluate ca defăimare — iar reputația acuzatorului plătește prețul.

CUM SE ACUMULEAZĂ DOVEZILE

„o afirmație izolată”

o singură afirmație — prea subțire ca să acționezi. niciuna dintre părți condamnată.

„un tipar”

cinci surse independente — apare un tipar.

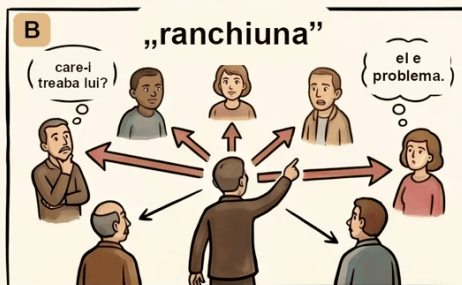
„greutate copleșitoare”

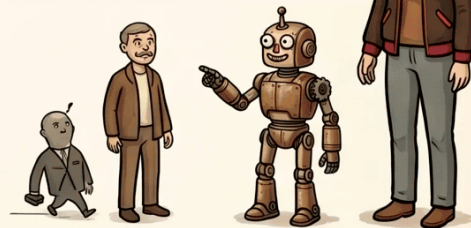
douăzeci de surse independente — greutate copleșitoare.

a difuza aceeași afirmație fără nicio dovadă — când comunitatea nu vede nimic, e calomnie și îl costă pe acuzator. Independența e totul. O voce repetată e zgomot. Multe voci din locuri diferite sunt un semnal.

un acuzator care arată spre toată lumea — tiparul e acuzatorul, nu acuzatul.

asta seamănă cu lumea de azi. chiar este — doar că motivele sunt cinstite acum. nicio revoluție. doar stimulente mai bune.

Nu ar trebui să trecem cu vederea nici ispășirea — un act voluntar înainte ca vinovăția să fie dovedită, oferind o cale spre o pedeapsă mai blândă. Pedeapsa intră în joc când făptașul nu face niciun pas spre ispășire și speră să scape de consecințe — la fel cum acel rezultat poate fi cumpărat prin corupție într-un sistem centralizat.

Tipuri de abateri

Tipurile de informație nu trebuie limitate la fapte penale; ele pot include: - descrieri ale unor infracțiuni - încălcări de contract și fraude - comportament imoral - tulburări ale ordinii publice, atât reale, cât și virtuale - ...

Fiecare nouă înregistrare din rețeaua DID ajustează reputația și riscul evaluate ale DID-ului dat (fie subiectul, fie autorul, fie autoritatea care verifică). Cu cât port mai multă responsabilitate pentru soarta altora, cu atât devin mai prudent.

DUPĂ VĂTĂMARE — CE VEI FACE?

respins. forțat. voluntar. trei feluri în care răspunde satul.

ce s-a întâmplat

și acum?

alegerea rațională e mereu cea mai ieftină: REPAR-O SINGUR.

„Încerc să o ignor — respins peste tot”

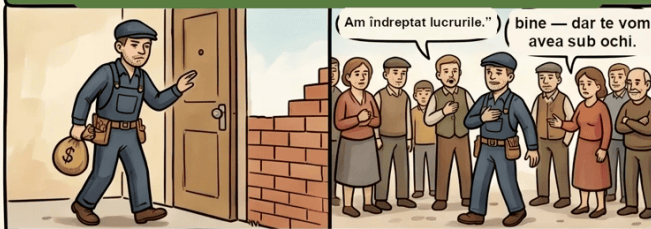
niciun remediu — fiecare magazin îl respinge — exil din viața economică

„O îndrept — dar numai sub privirea mulțimii”

remediu forțat sub privirea mulțimii — despăgubit, dar satul îi majorează prețul — lecția trebuie să se lipească.

„Vin de bunăvoie — și recunosc în fața tuturor”

remediu voluntar și timpuriu — acceptat public — reputația se reface, cu prudență

asta seamănă cu lumea de azi. chiar este — doar că acum costurile sunt vizibile pentru toți. nicio revoluție. doar stimulente mai bune.

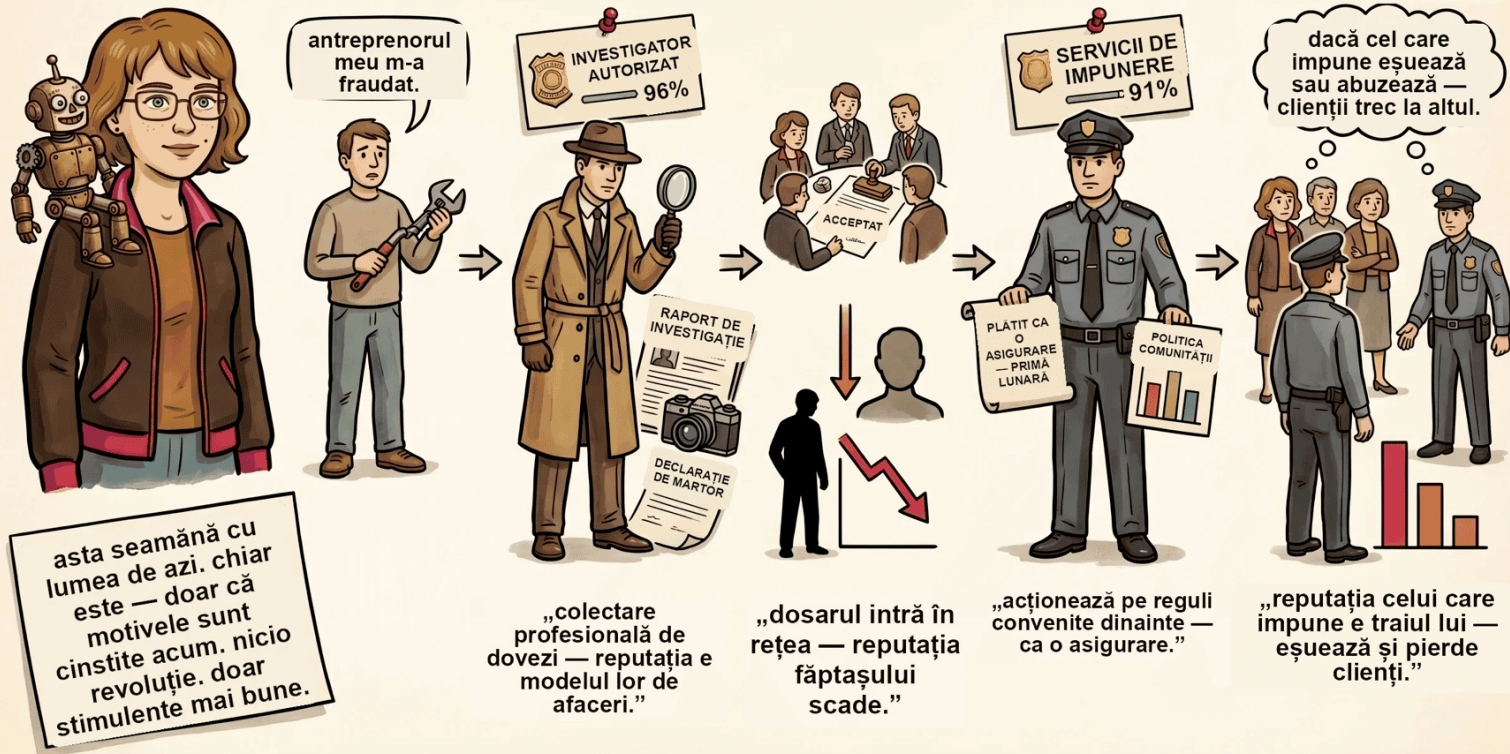
Impunerea pedepsei prin delegare

Nu trebuie să impun pedeapsa personal. Pot plăti (asemenea unei asigurări) o autoritate care impune rezultate după reguli predefinite — echivalentul serviciilor de investigație, de aplicare a legii și judiciare. Dacă autoritatea impune disproporționat sau nu impune deloc, reputația ei suferă — iar reputația ei este fundamentul capacității ei de a-și câștiga existența.

Delegarea este un principiu general în rețea: orice activitate a unui DID poate fi delegată altui DID — verificare, emiterea de afirmații, răspunsul la dispute, declararea consensului. Delegarea este revocabilă oricând. Ea permite specializarea fără pierderea controlului ultim.

CINE INVESTIGHEAZĂ, CINE IMPUNE?

„vătămarea” → „investigatorul” „dosarul” → „cel care impune” → „răspunderea”

DELEGAREA E REVOCABILĂ. Orice activitate DID poate fi delegată altui DID — și luată înapoi oricând. nu impui tu pedeapsa. delegi. iar delegatul îți răspunde ție.

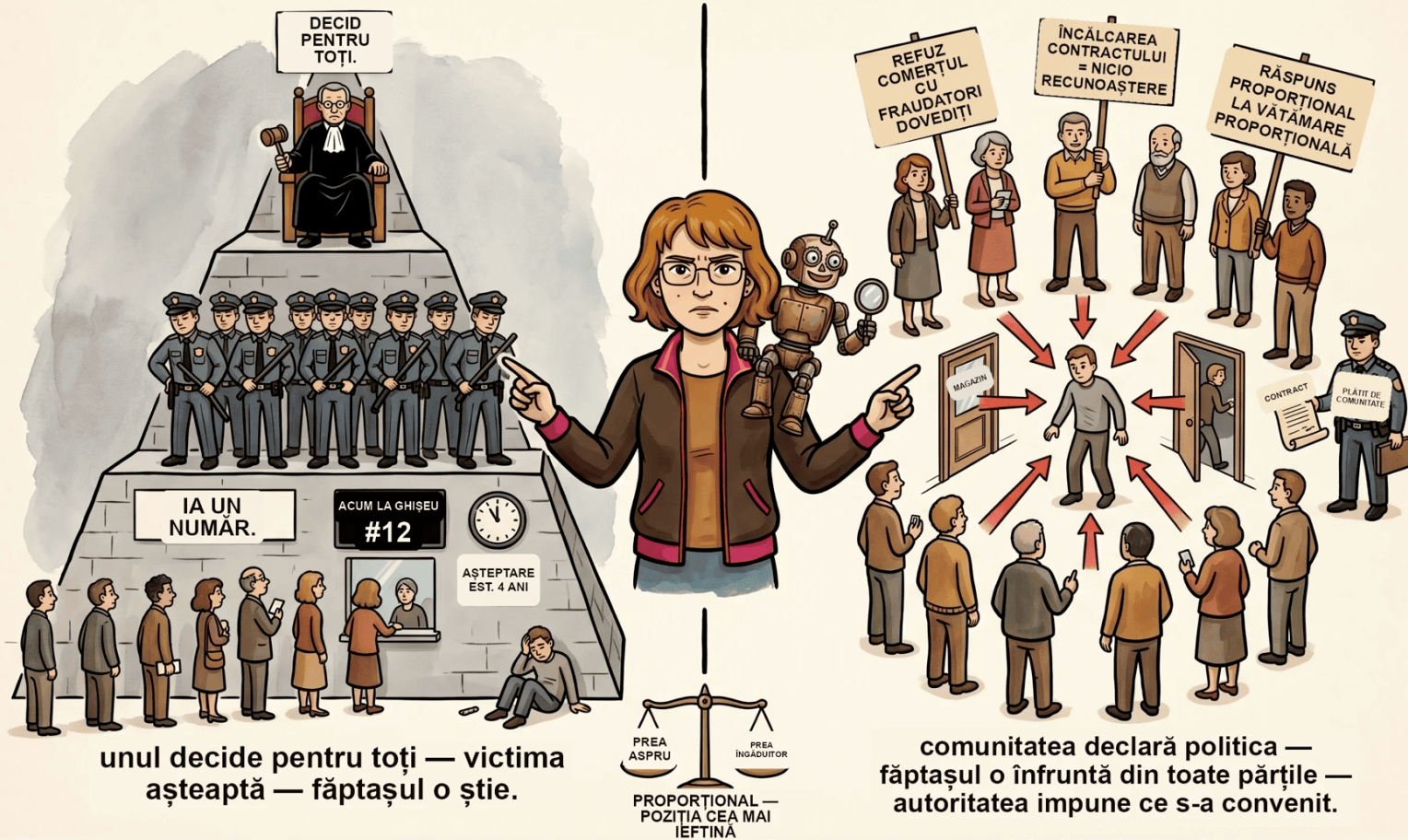
■ Democratizarea gestiunii riscului

O rețea de reputație necenzurabilă ar democratiza ceea ce băncile sau întreținătorii marilor complexe industriale fac deja ca activitate de bază — gestiunea riscului.

Pentru un bancher aflat în fața unui client, evaluarea riscului este pregătită dinainte, ca el să se poată concentra pe interacțiunea de afaceri în limite predefinite. Echipetele de întreținere sofisticate, la intervale regulate de service, adună indicatori de risc (semne de fisuri structurale, procese care degradează infrastructura operațională și așa mai departe) și pot prezice durata de viață a echipamentelor, precum și când și ce fel de intervenție va fi necesară.

Îmi imaginez folosirea DID în mod similar — cineva (probabil contra plată) va furniza un rezumat citibil de om al părții adverse. Rezumatul va reflecta unghiul de evaluare a riscului comandat de client.

PEDEAPSĂ FĂRĂ O AUTORITATE CENTRALĂ

Ispășirea e mai ieftină decât pedeapsa.

Pedeapsa e mai ieftină decât ignoranța.

Urmărește banii

Urmărește traseul banilor

Avem o rețea de reputație descentralizată și motivația de a o folosi. Deja poate oferi un avantaj competitiv utilizatorilor ei — clarificând riscurile potențiale, ajutându-i să planifice mai eficient selecția părții adverse și strategia de negociere și incluzând măsurile care reduc acele riscuri cunoscute.

Ce urmează este o metodologie⁵ posibilă de folosire a ei — valorificând proprietățile rețelei pentru a construi o cale de migrare de la sistemul actual la succesorul lui evolutiv. Poartă probabil trăsături caracteristice Europei Centrale, unde a fost concepută această teză. Condițiile locale vor cere ajustări locale. Ce aș recomanda să se păstreze pretutindeni este caracterul intransigent al măsurilor față de stat — fără el, scopul va fi diluat în discuții fără sfârșit, iar schimbarea nu va veni niciodată. Ai grijă — reprezentanții și susținătorii statului te vor ține ocupat cu prostii. Nu te lăsa păcălit; existența lor este în joc.

Punctul slab al statului — banii

Să ne întoarcem la început. Vrem mai multe libertăți rezultate, mai multă influență asupra formei lor și mai multă responsabilitate pe măsura lor. Întrebarea este simplă: unde are statul un punct vulnerabil pe care putem apăsa fără a recurge la violență?

⁵**Deconstrucția statului** — în contextul ceh, aceasta va fi probabil tratată în profunzime într-o carte viitoare cu același titlu a autorului ceh Daniel Steigerwald (programată pentru 2026). Personal, am mari speranțe în procedurile inspiratoare pe care le va conține.

Răspunsul este plictisitor, și cu atât mai puternic. Banii.

În esența lui, statul este un flux de bani. Prin bani își plătește aparatul coercitiv — veriga finală care îi impune regulile. Fără bani nu există monopol asupra violenței. Odată ce banii încep să se poticnească, statul începe să se retragă — pentru că nu-i mai rămâne cu ce să-i plătească pe cei care îl țin fizic pe loc.

Fluxurile de bani fluctuează în mod firesc — sezonier, economic, după sentimentul investitorilor. Statul maschează asta prin împrumut pe piețele financiare. Ocazional un împrumut este rațional: o investiție care se amortizează. Mai des, însă, el acoperă cheltuieli supradimensionate pentru agende care au depășit de mult scopul de bază al statului — apărare, securitate internă, justiție penală, afaceri externe. Odată ce anumite praguri sunt depășite, banca centrală reacționează cu dobânzi ancorate în propria ei estimare a inflației.

Și aici vine taxa tăcută. Inflația este departe de a fi o simplă preocupare contabilă a macroeconomiștilor. Este o taxă ascunsă pe puterea de cumpărare a monedei, plătită de toți cei care au pus deoparte câteva monede pentru bătrânețe. Inflația scăzută este tolerată de public pentru că el nu-i pricepe efectele pe termen lung — nu-și dă seama că până și cifrele de o singură cifră, compuse pe un orizont lung, erodează economiile până la punctul în care oamenii nu-și mai pot asigura propria bătrânețe. Iar când nu pot, sunt condiționați spre dependența de ajutoarele statului. La final atârână de acele ajutoare și sunt legați de stat.

În vremuri turbulente — război, pandemie, investiția „necesară” — statul pur și simplu pornește tiparnița. Puterea de cumpărare a economisitorilor și muncitorilor responsabili scade, în timp ce le promitem că sunt bine răsplătiți. Cineva le fură pe tăcute timpul și îi laudă pentru cât de splendid câștigă.

Asta subminează grav încrederea în stat. Iar încrederea este singurul liant care ține laolaltă întreaga mașinărie. Aceasta este pârgchia în care merită să te proptești.

■ De ce banii, și nu alte puncte slabe?

Un alt punct slab al civilizației este, de pildă, distribuția energiei. Dar perturbarea fluxului ei nu este o pârghe — ar fi agresiune, terorism. Neparticiparea voluntară nu este totuna cu vătămarea deliberată a altora. Banii sunt excepționali prin faptul că presiunea poate fi aplicată voluntar, transparent și fără violență.

Proposed transition to the state's successor

Evoluție, nu revoluție

Schimbarea bruscă provoacă rezistență chiar și atunci când scopul final este atrăgător. Ea rupe legături — sociale, economice, politice — iar oamenii apără instinctiv ceea ce cunosc deja împotriva a ceea ce n-au văzut încă.

Abordarea potrivită este deci graduală — evolutivă. Una care împiedică vechiul sistem să-l oprească pe cel nou cu o singură apăsare de buton — pentru că în clipa în care ar putea, ar face-o.

Din păcate, asta înseamnă să acceptăm că echilibrul caracterului voluntar nu va fi atins în clipa în care implementăm rețeaua de reputație; el va sosi odată cu un ritm gradual de adoptare. Adoptarea poate fi — și probabil va fi — lentă, trasă de dorința indivizilor de a găsi recurs de la comunitatea lor prin rețeaua de reputație atunci când calea conformistă de căutare a dreptății eșuează (și va eșua). Să vedem cum arată acea cale, inclusiv cu estimări proporționale.

URMĂREȘTE BANII — POVESTEA DE PÂNĂ ACUM

CE AVEM

O REȚEA DE REPUTAȚIE DESCENTRALIZATĂ — INCORUP

cele cinci blocuri împreună fac rețeaua.

fundația e clădită.

asta e
ANTIDEMOCRATIC!

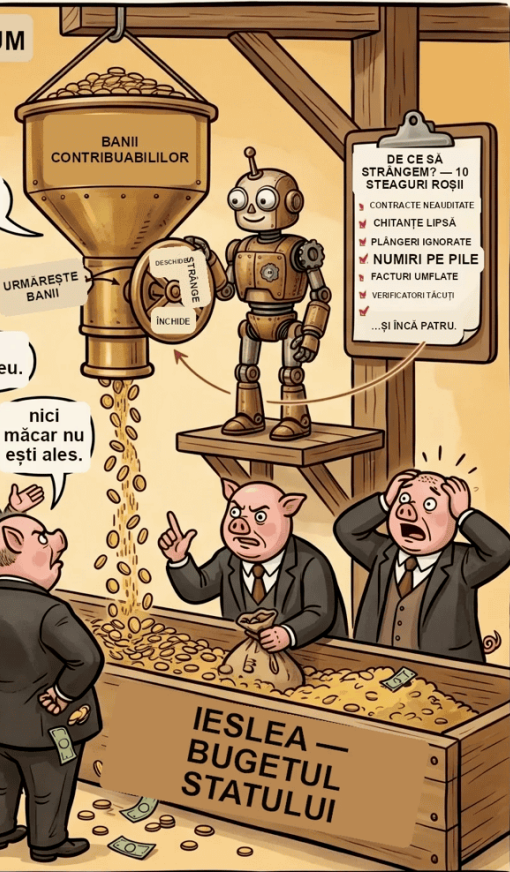
dar așa a
funcționat mereu.

nici
măcar nu
ești ales.

ÎNTREBAREA ACUM

la îndoială —
strânge fluxul.

URMĂREȘTE
BANII

Avem rețeaua. Știm cum funcționează. Acum: la îndoială, strânge până.
puterea statului se sprijină pe bani. urmărește-i.

■ **lesle goale — nu juca după reguli măsluite ca să pierzi**

Încercările de a reforma statul din interior se bazează pe mecanismele interne ale puterii, în speranța că funcționarii vor împinge schimbări împotriva propriilor stimulente. Asta nu se va întâmpla.

De ce să hrănești sistemul în loc să seci canalele care îi aduc viață? În loc să schimbi vechiul sistem și să joci după regulile lui, hai să construim un strat nou deasupra lui — unul care transformă treptat vechiul sistem într-o submulțime a celui nou. La început acea submulțime umple aproape complet supramulțimea. În timp, actorii trec dincolo.

Companiile știu asta: când un sistem vechi este prea încâlcit ca să fie înlocuit, construiești unul paralel și migrezi treptat utilizatorii în el.

Faptul că statul va ajunge la un decalaj între ce livrează de fapt și ce cer statutele lui, și că va fi înclinat să invoce acel decalaj, este pur și simplu o problemă a reprezentanților și participanților lui — nu e nevoie să privim înapoi spre el. Singurul lucru care merită urmărit este acesta: nu provoca o revoluție violentă.

Patru instrumente care se susțin reciproc

Până acum, rețeaua de reputație DID poate să fi părut utilă mai ales pentru dreptate și consens. Cred că s-ar putea stabili și rezista atacurilor — meritocratic, pe baza meritului real, nu a titlurilor formale. Dar reputația singură nu va sili statul să cedeze teren. Economia o va face, și presiunea exercitată prin ea.

Nimic nu ne oprește să folosim identitățile DID ca administratori ai unor instrumente suplimentare care apasă tare pe bani. Nu porni de la caracterul voluntar deplin din partea cetățenilor — stabilește o direcție pe care statul n-o poate opri. Tranziția se sprijină pe patru instrumente concrete care își fac spate unul altuia. Niciunul dintre ele nu este suficient de unul singur.

Sistem fiscal simplu — momeala de intrare

Primul instrument este un sistem fiscal simplu și transparent, construit pe infrastructura DID. O singură cotă proporțională pe toate veniturile. Fără excepții, fără scutiri fiscale, fără deduceri pentru corporații, fără stimulente. Fiecare plată este legată auditabil de DID-ul care a plătit-o. Verificarea încrucișată este banală.

Cota ar fi stabilită ceva mai favorabil decât în vechiul sistem pentru o parte dintre contribuabili — aceasta este momeala pentru intrare. Povara fiscală ar scădea de la an la an, sistemul ar deveni tot mai atrăgător, iar migrarea ar prinde viteză. Sistemul este în același timp cel care ține evidența și cel care colectează — fără intermediar, fără opacitate.

Registrul electronic al cheltuielilor (ESR)

Al doilea instrument este să întorci EET (Evidența electronică a veniturilor) cu susul în jos. În loc ca statul să urmărească fiecare bon al unui liber-profesionist, urmărim fiecare cheltuială a statului. Statul nu primește fonduri din sistemul fiscal simplu pentru nicio plată individuală decât dacă fiecare — fără excepție — trece prin această sită.

ESR este un proxy⁶ care potrivește fiecare cheltuială realizată a statului și a sectorului public cu o înregistrare a plății planificate — inclusiv justificarea contextuală și identificarea beneficiarului, a entității care cheltuiește și a scopului. Rezultatul este date publice brute, ierarhizabile. Oricine le poate lua și analiza. Oricine poate oferi contribuabililor recomandări despre ce să facă cu ele. Ce nu au putut atinge curțile de conturi în ani, dintr-odată e la o apăsare de buton distanță pentru oricine.

Nu trebuie să treci la noul sistem fiscal ca să participi. E de ajuns să plătești un depozit integral rambursabil (să zicem 1–3 EUR) pentru fiecare plată realizată. Restul nerealizat este pierdut ca filtru antispam, ca sistemul să nu fie inundat de atacuri. O înregistrare poate fi transmisă de oricine — o rudă pentru un bunic în incapacitate, un vecin pentru servicii publice neglijate, un antreprenor pentru o factură neplătită, un funcționar prin export din propriul sistem.

Mă aștept ca partidele politice să se transforme în mod firesc în furnizori de analiză, sau să apară altele noi care să le înlocuiască pe cele vechi. În loc de contribuții luate din taxe, ele vor începe să ofere expertiză — furnizându-le susținătorilor prezentări bazate pe valori ale autorităților aliate, ale serviciilor lor și ale politicilor de verificare. Înregistrările neglijente sau fără sens din lene devin automat candidate pentru tăieri de buget. În prima rundă plata ta va fi întotdeauna achitată, dar datele adunate servesc drept bază pentru a evalua dacă o cheltuială a statului mai are sens. Contractanții și ceilalți de pe statul de plată al statului au un stimulent să se asigure că funcționarii potrivesc cheltuielile în mod responsabil. Altfel banii nu vor curge în runda următoare.

⁶**Proxy** (lat. *procurator*, engl. *deputy/intermediary*) — aici, un intermediar care acționează în numele altei entități. Proxy-ul ESR acceptă înregistrări ale plăților planificate de la oricine, le potrivește cu cheltuielile realizate ale statului și pune setul de date rezultat la dispoziția publicului.

■ De unde vine acronimul ESR

Între 2016 și 2022, guvernul ceh a implementat împotriva propriilor cetățeni — liber-profesioniști și antreprenori — un sistem numit Evidența electronică a veniturilor (EET). Mesajul era simplu: „Presupunem că fiecare dintre voi înșală statul. Veți înregistra fiecare tranzacție, o veți transmite în timp real pe serverele noastre și vă vom supraveghea. Vă vom recompensa financiar concetățenii pentru a vă turna dacă încercați să vă sustrageți de la EET.”

EET a fost modelat după precedente balcanice. Prima țară din lume care a lansat, în 2013, un sistem național obligatoriu de înregistrare online în timp real a vânzărilor a fost Croația, sub numele de *fiskalizacija*. Republica Cehă a adoptat modelul câțiva ani mai târziu și a rulat unul dintre cele mai stricte regimuri de urmărire a veniturilor din Europa.

Dacă partea întunecată nu ezită, de ce am ezita noi? ESR este aceeași logică întoarsă cu susul în jos: statul se dovedește cetățenilor.

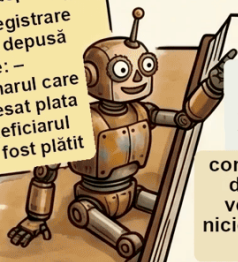
Alocarea taxelor de către cetățean — greutatea deciziei

Al treilea instrument le dă contribuabililor influență directă asupra locului spre care curg banii lor. În prima rundă, statul și-a primit banii indiferent de ce a dezvăluit ESR. În a doua rundă nu-i mai primește — analiza din prima rundă, și măsurile care decurg din ea, preiau frâiele. Un mic procent din taxa plătită poate fi alocat de plătitor însuși — cu condiția ca DID-ul lui să îndeplinească cerințele de reputație

ESR — RAPORTARE ELECTRONICĂ A CHELTUIELILOR

fiecare cheltuială a statului înregistrată — fiecare înregistrare publică — fiecare detaliu deschis examinării.

cine depune
orice înregistrare
poate fi depusă
de: —
funcionarul care
a procesat plata
— beneficiarul
care a fost plătit

REGISTRU PUBLIC AL CHELTUIELILOR STATULUI — dosar deschis

categorie: consultanță juridică
contractant: cabinet de avocați
XYZ s.r.o. sumă: 14M EUR angajat:
2026-01-14 plătit: 2026-01-19

context: opinie externă asupra noului proiect
de lege privind reforma achizițiilor — trei
versiuni produse, un atelier cu ministerul,
nicio audiere publică ținută — versiunea finală
livrată după termenul legislativ.

categorie: consultanță proiectare drumuri
contractant: Consultanță T sumă: 9M
EUR angajat: 2026-02-03 plătit: —
context: studiu de fezabilitate pentru prelungirea
autostrăzii D-X — aceeași firmă a scris trei studii
anterioare pe acest traseu — rezultat: recomandare
de a continua la +18% peste estimările anterioare.

deschis oricui
vreă să se uite.

categorie: emitere plăcuțe de
înmatriculare beneficiar: birou
regional Z sumă: 45 EUR per plăcuță
angajat: 2026-02-19 plătit: 2026-02-19
context: taxă administrativă standard per plăcuță
emisă — taxa acoperă materialele și procesarea
— volum total 12 400 plăcuțe în acest trimestru.

categorie: echipament spitalicesc
contractant: MedSupply a.s. sumă: 8.2M
EUR angajat: 2026-03-08 plătit: —
context: instalare scanner RMN la spitalul regional
— licitație publică, trei ofertanți — oferta aleasă
cu 2% sub mediană, livrare în 60 de zile — factură
cu 90 de zile scadență depășită.

filtru de spam — depozit rambursabil

depozit returnat
când înregistrarea
se dovedește
exactă.

partidele se transformă în furnizori de analiză

descrierile sunt materia primă —
partidele își câștigă pâinea citindule
atent, făcând referințe încrucișate și
producând buletinul tipărit.

asta seamănă cu
lumea de azi. chiar
este — doar că
acum cărțile sunt
deschise tuturor.
nicio revoluție. doar
stimulente mai bune.

Fiecare bănuț de bani publici — înregistrat, public, examinabil.

valoarea nu stă în prinderea trișorilor — stă în deschiderea cărților.

(cetățenie, rezidență, majorat/capacitate recunoscute de comunitate). Procentul alocabil crește de la an la an. Potențial exponențial. De la cinci procente azi la zeci de procente într-un deceniu.

Datele brute ESR ghidează în mod firesc deciziile contribuabilului. Înregistrările de calitate slabă funcționează ca un semnal de avertizare pentru tăieri recomandate. Oricine poate crea înregistrări; funcționarii trebuie să le potrivească. Fără asta, sistemul fiscal nu va trimite statului niciun ban — nici în trezorerie, nici în alte capitle de buget. Bătălia politică se mută de la urna de vot la alocarea de zi cu zi a monedelor concrete.

ALOCARE FISCALĂ DE CĂTRE CETĂȚEAN — TU DECIZI UNDE SE DUC TAXELE TALE

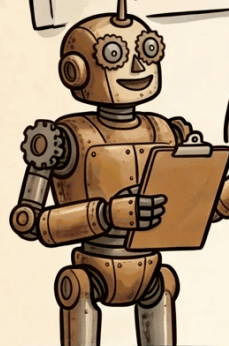
studiază înregistrările ESR. apoi mută cursoarele.

RAPORT DE ANALIZĂ ESR
de: un analist de încredere — ales de tine

ministerul apărării: — 7 contracte în 2 ani către un singur furnizor — nicio audiere publică asupra reformei achizițiilor — întârziere de plată de 90 de zile la 60% dintre facturi

RECOMAND TĂIERE.

rep 4.7/5

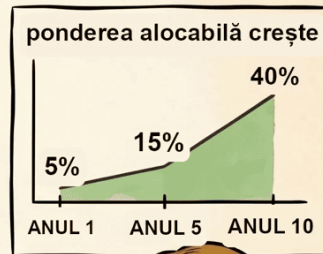
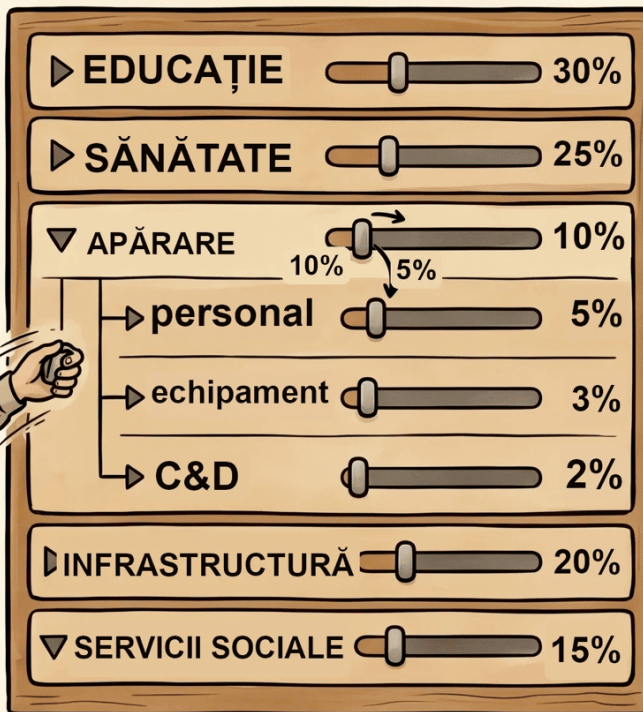

sau delegă asta

nu vrei să aloci singur? delegă către: — analistul partidului tău — un vecin de încredere — oricine alegi — și revocă oricând.

după citirea raportului — apărarea în jos.

apasă orice rând ca să intri în detaliu — alocă la orice adâncime.

asta seamănă cu lumea de azi. chiar este — doar că acum cursorul e în mâna ta. nicio revoluție. doar stimulente mai bune.

De la 5% azi la 40% într-un deceniu. Tu decizi.
înregistrările sunt deschise. analiza e a ta. la fel și cursorul.

Platformă de negociere cu statul — pârghia

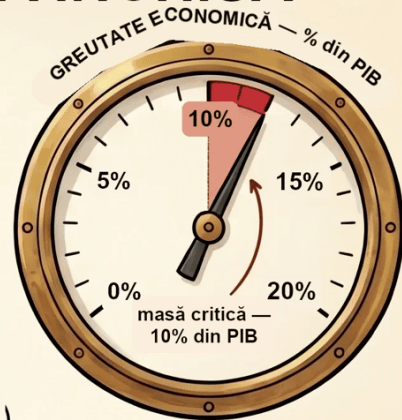
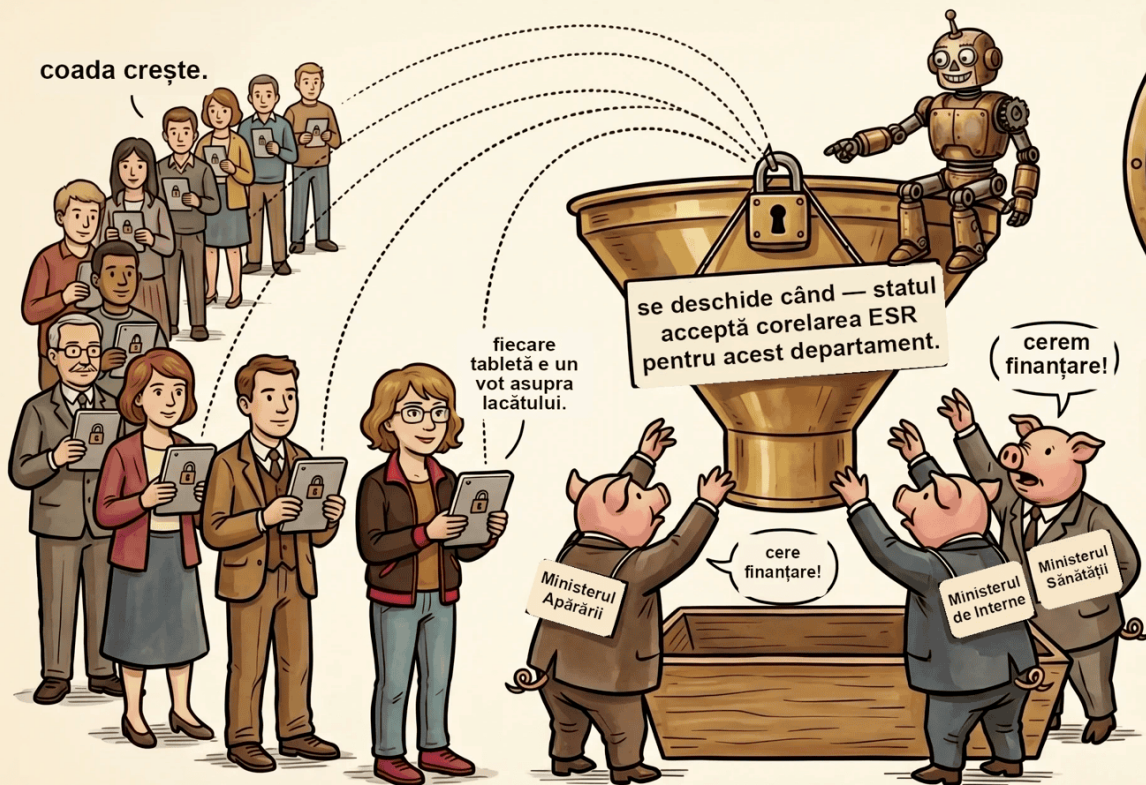
Al patrulea instrument este pârghia care leagă totul laolaltă și abia acum face din rețea o amenințare reală. Conflictul principal va fi legat de dacă statul acceptă ESR ca standard obligatoriu — mai întâi la nivel național — și de cât de mari trebuie să devină amenințările din partea participanților la rețeaua de reputație înainte ca asta să se întâmple.

Pârghia este finanțarea statului la momentul potrivit (just-in-time), condiționată de potrivirea plăților cu ESR. Banii curg doar în clipa în care statul a îndeplinit condițiile de transparență. O listă de așteptare a participanților se formează în interiorul rețelei de reputație. Activarea intră în joc când grupul atinge o mărime semnificativă economic — suficient de mare încât să amenințe creșterea PIB. În acel punct, nesupunerea civică devine o amenințare credibilă, nu un gest.

Statul se va agăța cel mai mult de plățile problematice legate de corupție. Sub presiune, va ceda teren mai întâi acolo unde are o apărare ușoară și unde nu e loc de căutat economii. Presiunea graduală și în creștere îl va sili să se retragă, pas cu pas, din fiecare poziție.

PLATFORMĂ DE NEGOCIERE — PÂLNIA ÎNCHISĂ

cetățenii țin cheia. statul se deschide când sunt îndeplinite condițiile.

o mică fracțiune din PIB e de ajuns — la masă critică, reținerea devine o amenințare reală.

după masa critică —

statul își deschide cărțile mai întâi pentru plăți simple și ușor de apărut.

categoriile legate de corupție rămân blocate cel mai mult.

fiecare deblocare cere mai multă presiune — și e ea însăși înregistrată.

Banii curg când există transparență. Cetățenii țin cheia.

fără forță. fără revoluție. doar destule tablete cât să facă reținerea credibilă.

asta seamănă cu lumea de azi. chiar este — doar că acum cheia e în multe mâini. nicio revoluție. doar stimulente mai bune.

Cetățenie fără carte de identitate

Odată cu tranziția la infrastructura DID, cartea de identitate emisă de stat își pierde scopul monopolist. Nu ai nevoie de o carte de identitate — ai o gamă de identități DID, iar unele dintre ele poartă o afirmație că ești, de pildă, ceh, rezident al unei anumite localități, absolvent al unei anumite școli. Afirmația este verificabilă, permanentă și independentă de administrația statului.

Se deschide o chestiune de implementare tehnică: cine de pe piață își va asuma verificarea cetățenilor existenți în afara controlului statului, pentru a migra pe cei interesați într-un DID care poartă afirmația potrivită? Cel mai probabil vor apărea autorități de piață liberă specializate în verificarea identității — notari, comunități locale, angajatori. Ei își pun reputația în joc pentru faptul că un DID dat aparține cu adevărat persoanei care pretinde asta. Cetățenia — adică apartenența la o anumită viziune a comunității — este eliberată de nevoia unei evidențe centrale. Prin conectarea prin rețeaua de reputație, datele încorporate sunt legate și validate a doua oară, a treia, a patra și așa mai departe.

Consecința este intuitivă, dar de nerezolvat într-un sistem centralizat. Astăzi, conducerea politică — cu ochii pe o realegere mai ușoară — poate importa probleme concentrate pe teritoriul comunității: acceptând migranți din alte cercuri civilizaționale indiferent de capacitatea de absorbție și de disponibilitatea comunității existente, alterând comunitățile originare printr-o presiune sub care ele nu pot ține pasul cu asimilarea celor sosiți din alte cercuri civilizaționale. Într-o rețea DID, un migrant admis coruptiv nu poate fi sigur că comunitatea va continua să-l privească drept unul de-al ei. Membrii comunității în mod obiectiv nu trebuie să suporte un străin care le vine la ușă în uniforma comunității și îi amenință cu legalitatea măsurilor pe care intenționează să le ducă la îndeplinire în casă (confiscarea telefonului unui copil pentru o postare pe rețelele sociale). Cu reputație descentralizată, majoritatea societății nu trebuie să se resemneze cu asta — pentru că apartenența la o comunitate nu este decisă de un funcționar, ci de comunitatea însăși, prin semnalele ei de reputație.

PATRU UNELTE ALE TRANZIȚIEI EVOLUTIVE

sistemul reconstruit din interior — fără a-l sparge.

TAXĂ SIMPLĂ

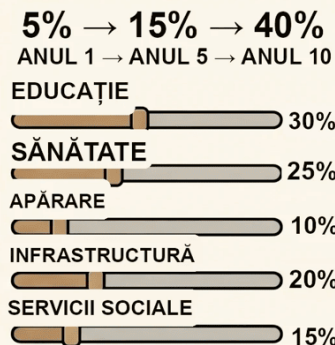
o cotă, fără excepții.
verificabilă încrucișat.

ESR — RAPORTARE ELECTRONICĂ A CHELTUIELILOR

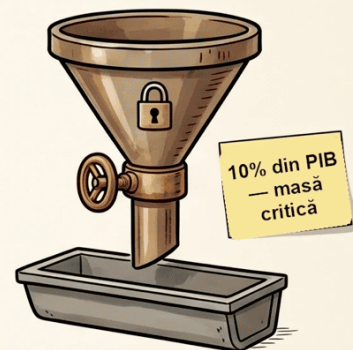
fiecare cheltuială înregistrată
— fiecare înregistrare publică
— fiecare detaliu deschis.

ALOCARE FISCALĂ DE CĂTRE CETĂȚEAN

studiază înregistrările —
apoi mută cursoarele.

PLATFORMĂ DE NEGOCIERE

banii curg doar când sunt
îndeplinite condițiile de
transparență.

azi

evoluție în curs

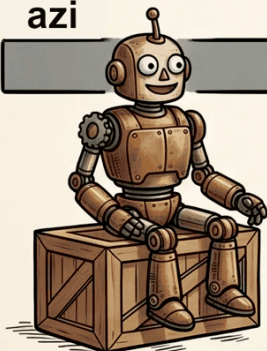
peste un deceniu

95%

în expansiune

Evoluție, nu revoluție.

patru unelte care schimbă sistemul din interior.

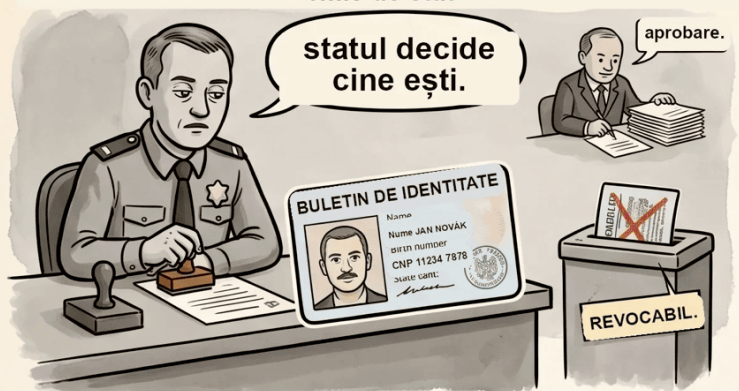
asta seamănă cu lumea
de azi. chiar este — doar
că acum uneltele sunt în
mâna cetățeanului. nicio
revoluție. doar
stimulente mai bune.

CETĂȚENIE FĂRĂ BULETIN

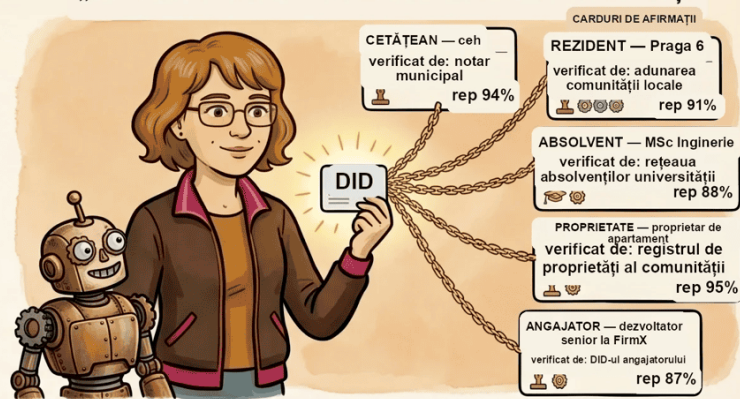
de la un permis de stat la recunoașterea comunității.

„vechea cale” a modelului instituțional de act de identitate emis de stat

identitate = permisiune de stat — revocabilă — comunitatea n-are un cuvânt de spus.

„noua cale” a DID cu modelul cardurilor de afirmații

nicio autoritate unică nu controlează toate afirmațiile — fiecare e independentă — fiecare verficator își pune în joc reputația.

„cine aparține?”

comunitatea decide — prin semnale de reputație — distribuit, fără o voce unică.

Cetățenia ta nu e un permis guvernamental. E recunoașterea comunității tale.

ștampila statului e înlocuită de un lanț de verficatori independenți — fiecare cu miza lui.

asta seamănă cu lumea de azi. Chiar este — doar că acum verficatorii sunt mulți. nicio revoluție. doar stimulente mai bune.

Greutatea unui vot electoral în chestiuni aflate în sfera statului ar putea fi, în viitor, strict corelată cu înregistrări ale contribuțiilor la sistemul fiscal simplu. Combinat cu afirmații DID potrivite (de pildă „această persoană este cetățean ceh”), resortisanții străini pot fi apoi excluși de la alegeri — registrul populației pur și simplu se mută aici.

Suprapunere și reversibilitate

Nu pretind că aceasta este singura cale, nici măcar cea mai bună. Dar pare cuprinzătoare — acoperă pârgghiile principale și păstrează opțiunea de a face un pas înapoi. La început, noul sistem se suprapune cu cel vechi și schimbă doar stimulentele. În timp, vechiul sistem se micșorează până când poate — dar nu neapărat — se dizolvă. Avantajul este gradualismul și reversibilitatea: dacă apare o eroare în proiect, nu este sfârșitul, ci doar o corecție.

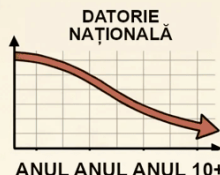
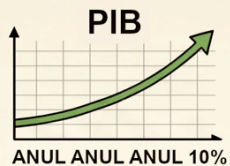
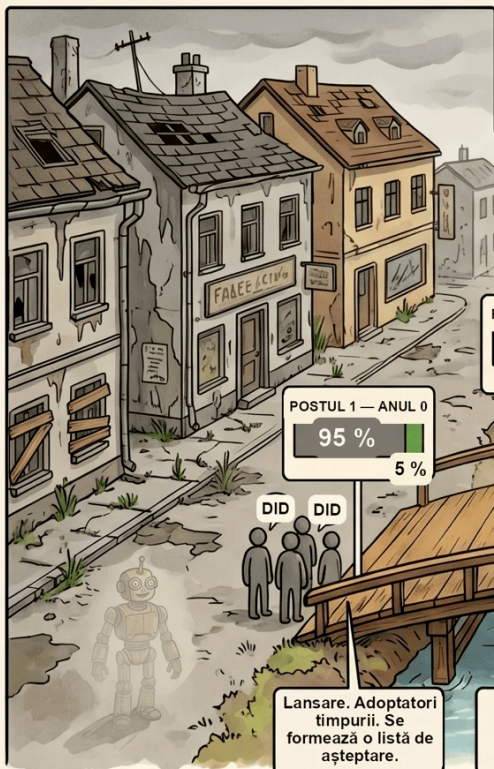
Pace și război

Unele părți ale statului s-ar putea să nu aibă o alternativă pe deplin bazată pe piață — poate armata. Delegarea temporară a unor puteri extraordinare în crize (așa cum grecii antici numeau dictatori) ar putea continua să existe. Responsabilitatea, însă, apasă pe societatea descentralizată, nu pe conducător. Spre deosebire de guvernarea centralizată, va fi mai ușor să reclami înapoi puterile delegate odată ce amenințarea a trecut — sau mai devreme, când e nevoie. O societate liberă nu va fi dezavantajată nici măcar în ciocnirea armelor împotriva regimurilor autoritare.

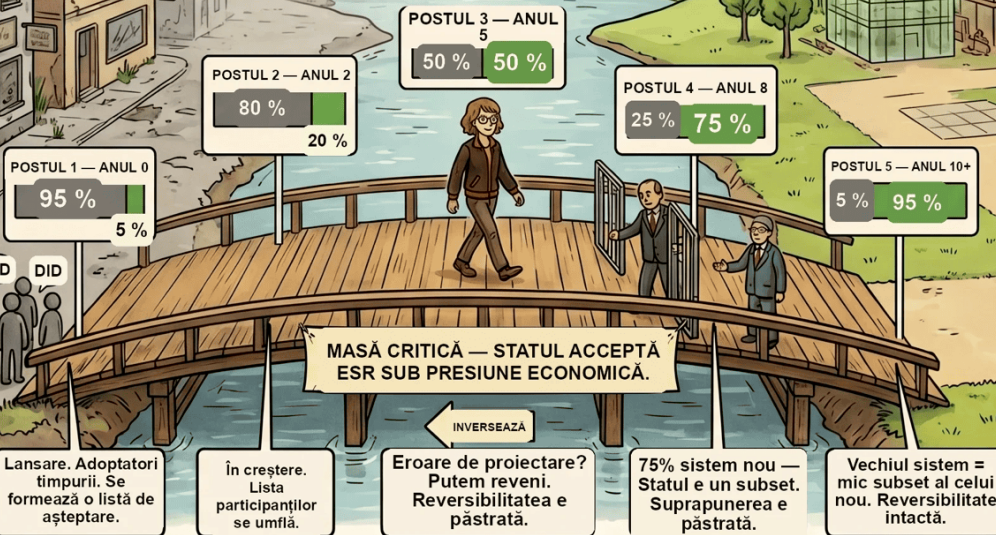
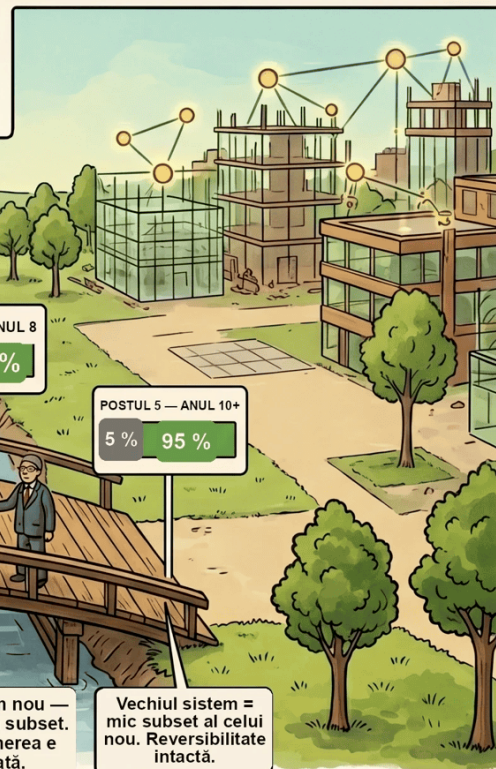
■ Criminali de război

Cu finanțarea statului la momentul potrivit și cheltuieli transparente, devine greu să acumulezi resurse pentru războaie de agresiune. Un contribuabil care continuă să finanțeze un astfel de război devine o țintă legitimă și nu poate invoca statutul de civil sub Convențiile de la Geneva. Sub noul aranjament, consimțământul tăcut este considerat participare.

ȚĂRUL STÂNG — „VECHIUL SISTEM”

ȚĂRUL DREPT — „NOUL SISTEM”

VECHIUL SISTEM

> **Tranziție treptată. Reversibilitate în caz de eroare. O direcție care nu poate fi oprită.**

Concluzie

Calea există

Statul este așa cum este din cauza tehnologiilor disponibile la momentul creării lui, combinate cu natura umană. A construi totul pe caracterul voluntar negând totodată natura umană medie este naiv. Nu se va scăpa de corupție, nici de tendința lui de a aluneca spre totalitarism. Succesorul statului trebuie să funcționeze chiar și cu trăsăturile pe care acum le considerăm negative și fie le ostracizăm, fie le pedepsim.

Această carte a descris o problemă — un sistem (statul) în care oamenii care scriu regulile nu trăiesc niciodată cu consecințele lor. A descris condițiile care trebuie să se îndeplinească pentru ca acel sistem să înceteze a mai funcționa. A descris un instrument care îndeplinește acele condiții. Și a propus o metodologie de tranziție — pași concreți pentru cum să folosești acel instrument, ca un exemplu posibil.

În primul capitol am numit cinci stâlpi: caracterul voluntar, organizarea, reziliența, consensul și incoruptibilitatea. Le-am satisfăcut pe toate.

- **Caracterul voluntar** — nimeni nu te silește să intri în rețea, dar nici nu-ți poți șterge din ea faptele.
- **Organizarea** — comunitatea crește din cine cunoști, nu din cine ți-a fost repartizat de sus.
- **Reziliența** — nici măcar un stat dispus să plătească pentru supravegherea fiecărui pachet nu o poate opri.
- **Consensul** — se naște din prețul pus pe ipocrizie, nu din voturi sau semnături.
- **Incoruptibilitatea** — cinci reguli mici ȳes corupȳia în costuri: echilibrul dintre caracterul voluntar și responsabilitate, dreptul oricui de a vorbi, punctele de intrare pe care nimeni nu le poate alege,

promisiunile publice cu un preț pentru ipocrizie și umbra unui observator în spatele fiecărei tranzacții.

Niciun stâlp singur nu poate înlocui statul de unul singur. Împreună formează o rezistență la corupție pe care statul, cu tot aparatul lui, n-o are.

Suntem într-un punct în care întregul lucru poate fi construit cu tehnologiile de azi (criptografie, identitate descentralizată, tipare psihologice bine cunoscute pentru a nimeri stimulentele, ...). Lipsește un singur lucru: o masă critică de oameni care să-și găsească curajul de a-l sprijini și să decidă să înceapă.

Nu prin revoluție.

Aceste idei au prins formă între iunie 2025 și mai 2026. Până să m-așez să scriu, aveam cadrul în mare parte pus la punct în minte — exact de aceea am citit cu atâta curiozitate [Farewell To Westphalia](#) când a apărut. Am vrut să văd unde s-ar suprapune imaginea lor cu a mea și unde ar diverge. Un al doilea imbold a venit de la Dan Steigerwald, care în mai 2026 încă lucrează la propria carte *Deconstrucția statului* dintr-un unghi diferit; proiectul lui m-a împins să-mi așez propria viziune pe hârtie în toată amploarea ei — astfel încât lumea s-o aibă pe masă alături de celelalte.

Nu-ți cer să crezi ceva din toate astea. Îți cer să te gândești la ele. Și te las cu o singură întrebare:

Ce ai schimba tu?

Pavel Kudrna 23 mai 2026, Praga, Cehia

Mulțumiri

Inspirație

Le mulțumesc autorilor cărții [Farewell to Westphalia](#) (Jarrad Hope, Peter Ludlow) pentru cadrul intelectual care m-a ajutat să-mi așez propriile idei în contextul mai larg al deconstruirii modelului westfalic al statului.

Recenzie și feedback

Instrumente

La pregătirea textului, structurarea ideilor și iterarea formulărilor, am folosit asistență din partea unor instrumente IA. Toate ideile, argumentele și concluziile îmi aparțin — IA a servit ca instrument de rafinare, nu ca un coautor al conținutului.

Infograficele au fost proiectate în colaborare cu instrumente generative, pe baza specificațiilor autorului.

IA-ȚI TIMPUL ÎNAPOI

cetățenii alungă paraziții din viața publică.

Apără timpul pe care ți l-ar fura. ce a fost luat prin înșelăciune se ia înapoi cu mâna.

Sprijină proiectul

Personix este finanțat de cititori ca tine.

Bitcoin on-chain

bc1q7cctdz6r026dgy06ul94eygg49ujtxnrq5czaj

Bitcoin Lightning

LNURL1DP68GURN8GHJ7AMPD3KX2AR0VEEKZ
AR0WD5XJTNRDAKJ7TNHV4KXCCTTDEHHWM30
D3H82UNVWQHXMNP0FA8JMTDVD5XJMN9XUE
RX55QRQK

■ Unde merg acești bani — și unde nu merg

Codurile QR sunt **canalele personale ale autorului** — contribuțiile merg direct la Pavel Kudrna și finanțează scrierea în continuare, experimentul / simularea socială și promovarea.

Singurele canale legitime de strângere de fonduri pentru acest proiect sunt:

- **Edițiile de autor ale acestei cărți** — coduri QR din exemplare autorizate de autor.
- **personix.org** sau oglinda lui Tor onion legată de acolo — unde *Fundația Personix* strânge fonduri pentru activitățile descrise acolo. Fondurile fundației sunt ținute separat de fondurile personale ale autorului.

Orice se face reclamă în altă parte — adrese substituite în retipăriri, domenii care imită, „strângeri de fonduri pentru Personix” pe rețelele sociale, campanii nelegate de niciuna dintre cele de mai sus — **este cel mai probabil fraudă**. Evităm în mod deliberat piața criptomonedelor și participanții ei.

Glosar

Glosar

Termen	Română	Semnificație
Authority	Autoritate	O entitate de încredere (persoană, organizație) care verifică informații și își pune reputația în joc pentru ele. Poate fi specializată (de investigație, juridică, tehnică).
Claim	Afirmație	În general: orice enunț verificabil. Aici: o înregistrare publicată în rețeaua de reputație — o aserțiune despre un eveniment, o proprietate sau o relație, semnată criptografic și verificată. De ex. „Sunt rezident al localității X” sau „această persoană a încălcat un contract”.

Termen	Română	Semnificație
Compartmentalization	Compartimentare	În general: separarea informației în unități izolate, astfel încât expunerea unei unități să nu le compromită pe celelalte. Un principiu cunoscut din serviciile de informații. Aici: identități DID paralele în dictaturi — compromiterea uneia nu le dezvăluie pe celelalte.
Consistent Hash Ring	Inel de hash consistent	Un mecanism algoritmic pentru selecția verificatorilor — o poziție pe inel este determinată de hash-ul documentului DID din cadrul grafului social. Asigură o selecție nedeterministă, dar verificabilă.
DID	DID (identitate descentralizată)	O identitate digitală pe care o creezi și o controlezi tu însuși, fără o autoritate centrală. Semnată criptografic cu cheia ta privată — nimeni nu o poate revoca sau falsifica.

Termen	Română	Semnificație
DID Document	Document DID	Un fișier de date accesibil public care descrie identitatea ta DID — conține chei publice, adrese de rețea și metadate. Servește la verificarea identității tale în rețea.
Due Diligence	Due diligence	În general: verificarea aprofundată a unei părți adverse înainte de a intra într-o relație comercială sau juridică — verificarea istoricului, finanțelor, reputației și riscurilor ei. Aici: în rețeaua de reputație se produce mai repede și mai automat datorită disponibilității înregistrărilor verificate.
Economic Neutrality Principle	Principiul neutralității economice	Comportamentul onest în rețea este economic apropiat de zero — costurile de publicare se întorc ca recompense pentru verificare. Comportamentul necinstit este o pierdere netă.

Termen	Română	Semnificație
Emergent	Emergent	Ivindu-se spontan din interacțiunile unor părți mai simple, fără ca cineva să-l proiecteze sau să-l dirijeze. Un stol de păsări zboară în formație fără un plan — formația se ivește din reguli simple urmate de fiecare individ.
Emergent Social Contract	Contract social emergent	Reguli de comportament care se nasc nu de sus (lege), ci de jos — din interacțiuni repetate și consens în cadrul unei comunități.
ESR	Registrul electronic al cheltuielilor	Un sistem propus pentru urmărirea transparentă a cheltuielilor publice — fiecare cheltuială realizată a statului este potrivită cu o plată planificată. Inspirat de EET-ul ceh, dar întors împotriva statului.

Termen	Română	Semnificație
Hash	Hash (amprentă)	În general: o funcție matematică unidirecțională care produce o „amprentă” unică, de lungime fixă, din orice intrare — ca amprenta unui document. Aceeași intrare produce mereu aceeași ieșire, dar intrarea nu poate fi derivată din ieșire. Aici: folosit pentru a determina o poziție pe inelul de hash și pentru a verifica integritatea documentului.
Just-in-Time Funding	Finanțare just-in-time	Finanțare a statului condiționată de transparență — banii curg doar când statul acceptă ESR și își potrivește cheltuielile. O pârghie pentru a silii cooperarea.

Termen	Română	Semnificație
Meritocracy	Meritocrație	În general: un sistem în care poziția este determinată de meritul real și de capacitatea dovedită, nu de titluri formale, relații sau privilegii moștenite. Aici: rețeaua de reputație îi favorizează în mod firesc pe cei care contribuie demonstrabil la comunitate — vocea lor cântărește mai mult datorită istoricului, nu funcției.
Onion Gateway	Onion gateway	Adresa de rețea a unei identități DID pe rețeaua onion. Separată de documentul DID — poate fi schimbată fără a pierde identitatea (asemenea schimbării adresei IP din spatele unui domeniu).
Onion Routing	Onion routing (Tor)	Un protocol de comunicare care asigură necenzurabilitatea rețelei. Mesajele sunt criptate în straturi — fiecare nod desprinde un strat, dar nu cunoaște întregul traseu.

Termen	Română	Semnificație
Oracle Problem	Problema oracolului	În general: cum să te asiguri că datele care intră într-un sistem digital corespund fidel cu ceea ce s-a întâmplat efectiv în lumea fizică. Termenul provine din domeniul blockchain. Aici: rezolvată prin autorități care își pun reputația în joc drept garanție că o înregistrare digitală corespunde realității fizice.
Phenomenological	Fenomenologic	În general: o abordare care studiază fenomenele așa cum se manifestă ele în experiența directă, observând ce decurge din ele, fără teorii prestabilite. Aici: libertatea, contractul social și normele de comportament sunt fenomene observate — consecințe ale miilor de microinteracțiuni dintre oameni, nu principii definite de sus.

Termen	Română	Semnificație
Policy	Policy (politică)	În general: un set de reguli sau principii care guvernează comportamentul într-un context dat. Aici: fiecare participant la rețeaua DID își declară politica — cum reacționează la comportamentul concret al celorlalți, ce reguli respectă și ce pedepse consideră proporționale. Agregatul politicilor formează contractul social emergent.
Proxy	Proxy	În general: un înlocuitor sau intermediar — un sistem sau o entitate care acționează în numele alteia. Folosit aici în două contexte: (1) ESR ca proxy care potrivește cheltuielile publice cu plățile planificate; (2) observatorii ca proxy între editor și verificador, în trucus observatorilor.
Publisher	Editor	Un participant la rețea care creează și publică o înregistrare (o afirmație despre o nedreptate, o remediere și așa mai departe). Suportă costul publicării.

Termen	Română	Semnificație
Reputation-Based Social Network (RSN)	Rețea de reputație	O rețea socială descentralizată în care participanții fac schimb de feedback despre comportamentul din lumea reală. Înregistrările sunt costisitoare de creat, ieftine de citit.
Reputation Signal	Semnal de reputație	O înregistrare individuală din rețea — pozitivă (remediarea unui prejudiciu, îndeplinirea unei obligații) sau negativă (nedreptate, încălcare de contract). Cumulativ, semnalele formează un profil de reputație.
Social Graph	Graf social	Rețeaua contactelor tale și a contactelor contactelor tale. Algoritmul caută verificatori la o adâncime configurabilă (de exemplu 3 niveluri). Fără blockchain global — rețeaua formează în mod firesc comunități cu suprapuneri.
Tax Allocation	Alocarea taxelor	Un mecanism prin care contribuabilul decide unde merge o parte din taxele lui. Procentul alocabil crește de la an la an.

Termen	Română	Semnificație
Track Record	Track record (istoric)	În general: istoricul rezultatelor, succeselor și eșecurilor trecute ale unei persoane sau organizații. Aici: suma tuturor interacțiunilor trecute ale unei identități DID date în rețea — afirmații verificate, înregistrări acceptate și respinse — din care se derivă reputația ei.
Verifier	Verificator	Un participant selectat algoritmic pentru a verifica și publica o înregistrare. Își pune numele bun în joc pentru veridicitatea informației.

Note de producție

Rezervate de autor (neacoperite de licența CC BY-SA): numele și marca verbală Personix, coperta cărții și canalele de sprijin (coduri QR, adrese, e-mail de contact). Edițiile derivate trebuie să înlăture sau să înlocuiască aceste elemente; ele pot fi folosite doar pentru a face referire la această lucrare originală.

Fișiere sursă. Sursa completă — textul markdown, infograficele, scripturile de build — este disponibilă alături de acest PDF.

Instrumente. La pregătirea textului și la iterarea formulărilor, autorul a folosit asistență din partea unor instrumente IA; infograficele au fost proiectate în colaborare cu instrumente generative, pe baza specificațiilor autorului. Toate ideile, argumentele și concluziile îi aparțin autorului.

PERSONIX

Schimbare fără compromis

O rețea de reputație descentralizată, necenzurabilă și incoruptibilă

Statul funcționa când comunicarea era lentă, deciziile erau locale, iar autoritatea trăia în același oraș pe care îl guverna. Rețelele de azi inversează toate cele trei presupuneri — iar instituțiile clădite pe ele nu se mai potrivesc lumii pe care o guvernează. Această carte descrie un instrument care se potrivește: o rețea de reputație descentralizată în care identitatea îți rămâne ție, adevărul este auditabil public, iar mituirea este o sinucidere reputațională.

Nu un manifest. Nu o prognoză. Un plan de lucru pentru cum poate fi construit succesorul statului — de bunăvoie, câte o declarație pe rând.

Pavel Kudrna • Praga, 2026

personix.org

Licențiat sub Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0).